

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

KATEDRA PRÁVA

Diplomová práce

**OCHRANA VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO
FONDU V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR**

Bc. Michal Hanuška

© 2010 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Ochrana vod, ovzduší a půdního fondu v právních řádu ČR“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 20.3.2010

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu práce JUDr. Bohumíru Štědroňovi LL.M. Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování této práce.

**Ochrana vod, ovzduší a půdního fondu
v právním řádu ČR**

**The Protection of Water, Air and Land
in the Czech legal system**

SOUHRN

Tato diplomová práce se zabývá problematikou ochrany vod, ovzduší a půdního fondu z pohledu práva. Ochrana těchto složek životního prostředí a zároveň i přírodních zdrojů je pro společnost důležitá, zejména vzhledem k tomu, že případné jejich ohrožení nebo poškození se může negativně projevit nejen při ochraně jiných složek životního prostředí, ale i při ochraně lidského zdraví. V úvodu se práce zabývá historickým vývojem ochrany jednotlivých přírodních zdrojů. Následuje charakteristika jednotlivých pojmů. V další části je provedena analýza mezinárodní právní úpravy a legislativy Evropského společenství, včetně výkladu nejdůležitějších smluv, úmluv, chart, právních norem a koncepcí. Následující část je zaměřena na ochranu složek českou legislativou, a to jak po linii horizontálních právních předpisů, tak po linii předpisů složkových. Další část práce je věnována jednotlivým subjektům veřejné správy i mimo ní, podílejícím se na řešení problematiky ochrany jednotlivých složek. V následující části práce obsahuje komparaci s norským modelem ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. Závěrem práce poskytuje zamyšlení nad možnostmi budoucí právní úpravy.

KLÍČOVÁ SLOVA

životní prostředí, krajina, voda, půda, půdní fond, ovzduší, právo životního prostředí, trvale udržitelný rozvoj, veřejná správa

SUMMARY

This dissertation engaged in the questions of water, air and soil fund protection in terms of law. Protection of these environmental elements together with natural resources are very important for the society. Particularly with regard to the fact that their appropriate exposure or damage can be found out negatively not only in protection of others environmental elements but also in the human health protection. In prologue this work occupies by historical evolution of protection of particular natural resources. After that the characteristic of particular concepts follows. In the next part there is the analysis of international enactment and legislation of the European Community including the explication of the most important contracts, agreements, charters, precepts of law and conceptions. Following part is focused on protection through Czech legislation, both in the area of horizontal enactment and in the area of component enactment. The next part is devoted to particular subjects of public service sharing in the solving of environmental components protection. In the next part there is the comparsion with Norwegian environmental and natural resources protection model. To conclude there is the contemplation of possible future enactments presented.

KEY WORDS

environment, landscape, water, soil, soil fund, air, environmental law, sustainable development, public service

OBSAH

1. ÚVOD	11
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	13
3. CHARAKTERISTIKA POJMŮ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, PŘÍRODA, VODA, OVZDUŠÍ A PŮDNÍ FOND	14
4. VÝVOJ OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU	15
4.1. Historický vývoj ochrany vod	15
4.2. Historický vývoj ochrany půdy	17
4.3. Historický vývoj ochrany ovzduší	21
5. PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU Z POHLEDU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA A PRÁVA EU	24
5.1. Organizace spojených národů	24
5.2. Rada Evropy	26
5.3. Evropská unie	27
5.3.1. Smlouvy o vzniku Evropského společenství	27
5.3.2. Ochrana přírodních zdrojů v právu Evropské unie	28
5.3.3. Politika životního prostředí	29
5.3.3.1. Boj s klimatickou změnou	30
5.3.3.2. Příroda a biodiverzita - ochrana jedinečného zdroje	30
5.3.3.3. Životní prostředí a zdraví	30
5.3.3.4. Trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a hospodaření s odpady	30
5.3.3.5. Rozpory mezi politikou ŽP a jinými politikami	31
5.3.3.5.1. Společná zemědělská politika	31
5.3.3.5.2. Energetická politika	31
5.3.4. Evropská unie a Česká republika	31
5.3.4.1. Tématické operační programy	32
5.3.4.2. Evropská územní spolupráce	33
5.3.4.2.1. Operační program Mezuregionální spolupráce	33
5.3.4.2.2. Operační program Nadnárodní spolupráce	34
5.4. Udržitelný rozvoj	34
5.4.1. Agenda 21	34
5.4.2. Místní agenda	36
5.4.3. Udržitelný rozvoj a Evropská unie	36
5.4.4. Udržitelný rozvoj a Česká republika	37
5.4.4.1. Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR	38
6. POSTAVENÍ A ČINNOST ORGÁNŮ VEŘEJNÉ SPRÁVY A OSTATNÍCH ZAJINTERESOVANÝCH SUBJEKTŮ	40
6.1. Orgány ochrany Životního prostředí a přírodních zdrojů	40

6.1.1. Ústřední orgány státní správy	40
6.1.2. Obec a orgány obce	42
6.1.3. Kraj a orgány kraje	42
6.2. Žadatel a další dotčené osoby	43
7. PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU V ČESKÉ REPUBLICE	45
7.1. Ústavní prameny ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů	45
7.2. Horizontální právní předpisy	46
7.2.1. Zákon o ochraně životního prostředí	47
7.2.2. Zákon o územním plánování a stavebním řádu	48
7.2.2.1. Územní plánování	48
7.2.2.2. Stavební řízení	54
7.2.3. Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí	54
7.2.4. Zákon o integrované prevenci	56
7.2.5. Zákon o právu na informace o životním prostředí	58
7.2.6. Veřejnost	59
7.3. Ochrana vod v právním řádu ČR	61
7.3.1. Charakteristika vod	62
7.3.2. Právní úprava ochrany vod	62
7.3.3. Předmět vodního práva	64
7.3.4. Nástroje ochrany vod	66
7.3.4.1. Přímé nástroje ochrany vod	66
7.3.4.1.1. Nakládání s vodami	66
7.3.4.1.2. Ochrana kvality vod	68
7.3.4.1.3. Ochrana vodních toků	69
7.3.4.1.4. Zvláštní ochrana vodních útvarů	70
7.3.4.1.4.1. Povrchové vody využívané ke koupání	70
7.3.4.1.4.2. Rybí oblasti	70
7.3.4.1.5. Ochrana před povodněmi	71
7.3.4.2. Plošné nástroje ochrany	72
7.3.4.2.1. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod	72
7.3.4.2.2. Ochranná pásma vodních zdrojů	73
7.3.4.2.3. Zranitelné a citlivé oblasti	73
7.3.4.2.4. Povodí	75
7.3.4.2.4.1. Plán hlavních povodí České republiky	75
7.3.4.2.4.2. Plány oblastí povodí	76
7.3.4.2.4.3. Programy opatření	76
7.3.4.3. Povinnosti vlastníků pozemků	77
7.3.4.3.1. Povinnosti vlastníků v územní ochraně vod	77

7.3.4.3.2. Povinnosti vlastníků souvisejících s koryty vodních toků	77
7.3.4.3.2.1. Povinnosti vlastníků pozemků tvořících koryta vodních toků	78
7.3.4.3.2.2. Povinnosti vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků	78
7.3.4.3.2.3. Povinnosti vlastníků pozemků v záplavovém území	78
7.3.4.4. Ekonomické nástroje ochrany	79
7.3.4.4.1. Poplatek za odebrané množství podzemní vody	79
7.3.4.4.2. Poplatek za vypouštění odpadních vod do vod povrchových	79
7.3.4.4.3. Poplatek za povolené vypouštění odpadních vod do vod podzemních	79
7.3.4.4.4. Platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí	80
7.3.4.5. Institucionální nástroje	80
7.4. Ochrana ovzduší v právním řádu ČR	80
7.4.1. Ochrana vnějšího ovzduší	82
7.4.2. Ochrana ozónové vrstvy Země	84
7.4.3. Ochrana klimatického systému Země	84
7.5. Ochrana půdního fondu v právním řádu ČR	85
7.5.1. Zemědělský půdní fond	87
7.5.1.1. Příčiny ochrany ZPF	88
7.5.1.2. Cíle ochrany ZPF	89
7.5.1.3. Zásady ochrany ZPF	90
7.5.1.4. Hospodaření na ZPF	92
7.5.1.5. Nástroje ochrany ZPF	93
7.5.1.5.1. Plošné nástroje ochrany ZPF	93
7.5.1.5.2. Nástroje ochrany kvality ZPF	95
7.5.1.5.2.1. Změna kultury pozemku	96
7.5.1.5.2.2. Ochrana při odnětí půdy ze ZPF	97
7.5.1.5.2.3. Ochrana při stavební, těžební a průmyslové činnosti a při geolog. a hydrologickém průzkumu	98
7.5.2. Ochrana lesa a PUKPFL	98
7.5.2.1. Principy ochrany lesa	100
7.5.2.2. Ochrana PUKPFL	100
7.5.2.2.1. Kvantitativní ochrana PUKPFL	101
7.5.2.2.2. Kvalitativní ochrana PUKPFL	102

7.5.2.3. Ochrana lesních porostů	. . . . .	103
7.5.3. Brownfields	. . . . .	104
8. ODPOVĚDNOST ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ	. . . . .	106
8.1. Správně právní odpovědnost	. . . . .	106
8.1.1. Správně právní odpovědnost za přestupky	. . . . .	106
8.1.2. Správně právní odpovědnost za jiné správní delikty	. . . . .	107
8.1.2.1. Správně právní odpovědnost za jiné správní delikty	. . . . .	107
8.1.2.2. Správně právní odpovědnost za delikty právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti	. . . . .	107
8.2. Trestně právní odpovědnost	. . . . .	108
9. POZNATKY A KOMPARACE SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU	. . . . .	109
10. PERSPEKTIVY PŘI ŘEŠENÍ OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU „DE LEGE FERENDA“	. . . . .	113
11. ZÁVĚR	. . . . .	115
12. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	. . . . .	116
12.1. Publikace, komentáře, slovníky	. . . . .	116
12.2. Časopisecké a ostatní zdroje	. . . . .	117
12.3. Elektronické články	. . . . .	118
12.4. Ostatní internetové zdroje	. . . . .	119
12.5. Právní předpisy a dokumenty	. . . . .	119

1. ÚVOD

„Stojíme nyní na místě, kde se rozbíhají dvě cesty... Cesta, po níž jsme dlouho šli, je klamavě snadná, hladká dálnice, na níž postupujeme velkou rychlostí ale na jejímž konci je pohroma. Druhá větev cesty – ta, na níž je mnohem menší provoz – nabízí naši poslední jedinou šanci, že dosáhneme cíl, který zajišťuje uchování naší Země.“

Rachel Carson: „Silent Spring“ (1962)¹

Vím, že začínám tuto práci poměrně pesimisticky, ale přestože jsou voda, ovzduší i půdní fond jednou ze základních složek životního prostředí, málokdo si uvědomuje nutnost jejich ochrany. Lidstvo svojí činností již poškozují přírodu a čerpá neobnovitelné zdroje takovým způsobem a v takovém rozsahu, že příroda již není schopná se s tímto poškozením sama vyrovnat. A lidstvo své nároky neustále zvyšuje. Na zvyšující nároky reaguje průmysl a energetika zvýšením objemu výroby, zvyšuje se množství vytěžené ropy a zemního plynu, zvyšuje se výroba spotřebního zboží, potravin apod. Všechny tyto procesy produkují škodlivé látky, které neúměrně životní prostředí zatěžují. Narušením její přirozené skladby způsobují některé globální problémy. Nejmarkantnějšími problémy jsou znečišťování povrchových a podzemních vod, což vede ke snižování její kvality, nepřiměřenými zásahy do půdního fondu dochází ke snižování plochy pro zemědělskou výrobu, při spalování fosilních paliv dochází k produkci skleníkových plynů, které způsobují oteplování planety a ztenčování ozónové vrstvy a způsobuje změny klimatu Země. Tyto procesy tak neohrožují jen životní prostředí jako celek, ale i výrazným způsobem ohrožují i lidské zdraví.

Příznivé životní prostředí je jedním z předpokladů života na Zemi. Lidstvo při své činnosti musí uplatňovat principy trvale udržitelného rozvoje. *„Zdravé životní prostředí se uznává jako jedna ze základních hodnot současné společnosti vedle takových hodnot, jako jsou lidská práva, demokracie, materiální blahobyt, sociální spravedlnost a národní bezpečnost“*.² *„Lidský druh je jediný, který má schopnost sebepoznání a může zachránit vlastní budoucnost“*.³

Ohrožení životního prostředí a přírodních zdrojů není problémem jen některých států, je problémem globálním. V oblasti ochrany je důležitá jednotná politická vůle a shoda⁴ zejména mezi nejvyspělejšími průmyslovými státy světa. Jednotlivé státy si

---

¹ Nátr, L. *Rozvoj trvale neudržitelný*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 7

² Hessová, Z., Štruplová, E. *Podnikatel a životní prostředí – Právní limity podnikání z hlediska ochrany životního prostředí*. Praha : C. H. Beck, 1994, s. 8.

³ Gore, A. *Země na misce vah. Ekologie a lidský druh. Druhé vydání*. Přeložil Jan Jařab. Praha: ARGO, 2000, str. IV.

⁴ *„Záchrana životního prostředí vyžaduje více než jen jednu politickou linii, jedno prezidentské období, jeden národ či práci jedné generace. Je to úkol, který začíná v tom nejmenším měřítku, rozhodnutím každého jednotlivce.“* citováno z Gore, A. *Země na misce vah – Ekologie a lidský druh. Druhé vydání*. Přeložil Jan Jařab. Praha: ARGO, 2000, str. XIV.

uvědomují povinnost ochrany životního prostředí a zachování prostředí pro další generace. Tyto povinnosti samy definují nejen v mezinárodních smlouvách, ale i v samotných právních rádech jednotlivých států. Právo, zejména právo životního prostředí, se tak stává významným nástrojem upravující činností ohrožující stav životního prostředí a k regulaci negativních dopadů na něj.

Právo životního prostředí, jak na úrovni mezinárodní, tak na úrovni jednotlivých států, je poměrně mladým odvětvím práva. „*Jeho vznik byl podmíněn současnou úrovní mezinárodní integrace a uvědoměním si společného zájmu celého lidstva, a sice zachování civilizace na Zemi, k čemuž je nezbytné zachování příznivého životního prostředí, zejména základních přírodních zdrojů (voda, vzduch, půda, flóra a fauna, jakož i určité klíčové ekosystémy) pro využívání současnými i budoucími generacemi*“.⁵

Voda, ovzduší i půdní fond jsou významné složky životního prostředí a zároveň i důležité a nezastupitelné přírodní zdroje. Ochrana těchto složek ale představuje pouze výseč v celkové obecné ochraně životního prostředí. Předkládaná práce se zaměřuje na právní úpravu ochrany těchto složek před ohrožením nebo poškozením, a to jak v právu mezinárodním, tak v právu EU a v právním řádu ČR.

Cílem této práce je vymežit a charakterizovat přehled právní úpravy ochrany vod, ovzduší a půdního fondu v České republice. V části své práce uvádím porovnání s právní úpravou Norského království a závěrem se zamýšlím nad možnostmi budoucí právní úpravy.

---

⁵ Šturma, P. et.al. *Mezinárodní právo životního prostředí. I. část*. Praha: IFEC, 2004, s. 7.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Cílem diplomové práce je pokusit se poukázat na právní vývoj problematiky ochrany vod, ovzduší a půdy v České republice. Z hlediska právního vývoje problematiky ochrany vod, ovzduší a půdy se Česká republika řadí mezi vyspělé evropské státy. Tomuto postavení výrazně napomohlo členství v Evropské unii – implementace a transpozice evropským norem do právního řádu České republiky.

Prvořadým cílem ochrany bylo vytvoření teoretického základu, který se opírá o výklad základních pojmů, legislativní úpravy a strukturu organizací, jejichž posláním je ochrana jednotlivých přírodních zdrojů. Druhořadým cílem je stanovit a zhodnotit možnosti, které jsou zákonem dány orgánům veřejné správy a ostatním dotčeným subjektům v rámci ochrany jednotlivých zdrojů.

METODIKA PRÁCE

Převážná část teoretické části práce je zpracována za použití metody analýzy textu, která se jevila pro tento účel jako nejvhodnější. Zkoumáním a rozбором mezinárodních smluv, předpisů EU, zákonů a prováděcích předpisů, odborné literatury, odborných článků a informací z médií bylo získáno dostatečné množství potřebných dat pro vytvoření teoretické části. V úvodní části se práce zabývá vymezením základních pojmů souvisejících s problematikou ochrany životního prostředí, vod, ovzduší a půdy. Následující část popisuje historický vývoj ochrany jednotlivých zdrojů. V další části jsou popsány a zhodnoceny mezinárodní smlouvy a předpisy EU v dané oblasti. Následující část práce je zaměřena na postavení a činnost orgánů veřejné správy a ostatních zainteresovaných subjektů. Následně je řešena právní úprava ochrany vod, ovzduší a půdního fondu v České republice a odpovědnost za protiprávní jednání při ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů. Práce je zpracována aplikační metodou, kdy je kladen důraz na interpretaci a aplikaci právních norem v jednotlivých oblastech ochrany.

V závěru práce jsou vyhodnoceny výsledky získané komparativní metodou, která poskytla zhodnocení české právní úpravy a právní úpravy Norského království. Norská právní úprava patří mezi kvalitní právní normy v dané problematice.

3. CHARAKTERISTIKA POJMŮ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, PŘÍRODA, VODA, OVZDUŠÍ A PŮDNÍ FOND

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A PŘÍRODA

Účelem této práce je charakteristika ochrany vody, ovzduší a půdního fondu v právním řádu ČR. Pokud ale budeme hovořit o těchto složkách, nelze opomenout se zmínit o pojmu obecnějším, a to životní prostředí a příroda.

Pojem životní prostředí, jak je vymezen na webových stránkách Ministerstva životního prostředí České republiky, je definován jako „*systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou nebo mohou být s uvažovaným objektem ve stálé interakci. Je to vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů, včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Složkami je především ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie*“.⁶

Jiná definice uvádí, že životní prostředí je „*soubor všech činitelů, se kterými přijde do styku živý subjekt, a podmínek, kterými je obklopen. Tedy vše, na co subjekt přímo i nepřímo působí. Subjektem může být chápán organismus, populace, člověk i celá lidská společnost. Většinou se pojem životní prostředí chápe ve smyslu životní prostředí člověka*“.⁷

Vymezit pojem příroda je poněkud problematičtější. **Příroda** (nazývaná také **hmotný svět** nebo **přírodní svět**), „*je veškerá hmota a energie a to hlavně v základní, člověkem neovlivněné formě. Přírodu dělíme na živou a neživou*“.⁸

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění novel, pojem příroda přímo nevymezuje, ale lze ho z úvodních ustanovení dovodit. Přírodou jsou pak volně žijící živočichové, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, ale i vzhled a přístupnost krajiny.

VODA, OVZDUŠÍ A PŮDNÍ FOND

Jak vyplývá z pojmů životní prostředí a příroda, je voda, ovzduší i půdní fond jejich nedílnou součástí. Pokud je chráněno životní prostředí a příroda, jsou cílem ochrany i voda, ovzduší a půdní fond.

Pojmy voda, ovzduší a půdní fond lze tedy dovodit. Jsou složkami životního prostředí a krajiny, ovlivňují a jsou ovlivňovány člověkem. Tyto pojmy jsou blíže vymezeny v jednotlivých kapitolách týkajících se jejich ochrany.

Důležité je, aby problematiku ochrany životního prostředí (vod, ovzduší a půdního fondu) pochopil každý z nás. Jedině tak bude právní úprava maximálně účinná. Zároveň je ale potřebné položit si i otázky: Jaký je postoj společnosti k životnímu prostředí a k jeho ochraně? Má naše společnost dostatečné nástroje k tomu, aby zajistila ochranu životního prostředí? V této práci se tyto otázky pokusím odpovědět.

⁶ Ministerstvo životního prostředí ČR. *Termíny, definice v ČR* [online]. Vystaveno 2009 [citováno 18.5.2009]. Dostupný z [http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPKBFB10090](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPKBFB10090)

⁷ Příroda.cz. *Odborný slovník – heslo životní prostředí* [online]. Vystaveno 2009 [citováno 18.5.2009]. Dostupný z: <http://www.priroda.cz/slovník.php?detail=8>

⁸ WIKIPEDIE otevřená encyklopedie. *Příroda* [online]. Vystaveno 12.12.2007 [citováno 18.5.2009]. Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADroda>

4. VÝVOJ OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU

Ochrana vod, a půdního fondu je oblast, která má ve vývoji lidstva poměrně širokou historii. Voda a půda patřily mezi základní výrobní prostředky společnosti, proto bylo snahou společnosti zajistit ochranu těchto prostředků a tyto prostředky regulovat. Ovzduší bylo oproti vodě a půdnímu fondu v rozdílném postavení. Vzduch výrobním prostředkem nebyl, proto regulace a ochrana nebyla nutná. Tato nastupovala pouze v obdobích epidemií, kdy tehdejší lékařská věda zdůvodňovala přenos nemocí právě „zkaženým vzduchem“. Až teprve období rozvoje manufakturní výroby přineslo první snahy o ochranu ovzduší.

Jak jsem uvedl výše, ochrana a regulace vod a půdního fondu má poměrně širokou historii. Tato ochrana a regulace vod a půdního fondu probíhala odděleně. V následujících kapitolách se pokusím charakterizovat vývoj v jednotlivých oblastech.

4.1. HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANY VOD

Vodní právo provází člověka od nepaměti. Veškeré starověké civilizace vznikaly vždy v oblasti velkých řek, zejména v povodí veletoků Eufratu, Tigridu a později i Nilu. Rozmach těchto civilizací byl úzce spjat se zemědělstvím. Řeky se každoročně vylévaly z břehů a tyto záplavy přinášely nejen vodu, ale i úrodnou půdu a náplavy. Pro rozvoj zemědělství bylo ale i důležité vybudovat a udržovat nejrůznější zavlažovací kanály, nádrže a hráze, což umožnilo položit základy vodního hospodářství a staveb vodních děl. V těchto říších (Mezopotámie, Persie, Egypt apod.) jsou vždy slunce a voda považována za vzájemně propojená, posvátná božstva, jejichž zánik by znamenal i zánik těchto civilizací.

První evropské státy vznikaly oproti starověkým civilizacím poměrně později. I když tyto státy již nejsou tak závislé pouze na jednom vodním toku, i zde si uvědomovali nutnost ochrany vod a vodních děl. Vodní právo se postupně stává nedílnou součástí jejich právních řádů. Těmito státy jsou starověké Řecko a Řím. Zejména pak starověký Řím a jeho právo se stalo důležitým základem pro právní řády následně vznikajících evropských zemí.

Římské právo byl poměrně rozvinutý systém a vodní právo se stalo jeho nedílnou součástí. Vodní právo se dělilo na soukromoprávní a veřejnoprávní, převážně však mělo soukromoprávní charakter. Soukromé zde byly rybníky, jezera i zdroje podzemní vody. Za veřejnoprávní naopak bylo možno považovat právo stoky. To se vyvinulo v samotném Římě a bylo uplatňováno pouze ve městech. Tímto právem bylo například vlastníku nemovitosti umožněno odvádění odpadních vod a vlastník pozemku, přes který stoka vedla, byl povinen odvádění těchto odpadních vod strpět.⁹ Samotné vodstvo pak bylo rozděleno na **flumen publicum** (vodstvo veřejné) a **flumen privatum** (vodstvo soukromé). Podmínkou, aby se vodstvo stalo veřejným, byla neustálost toku vody a aby voda tekla.¹⁰ Byla zde tedy poprvé uplatněna velmi důležitá zásada veřejnosti tekoucích vod. Na veřejné vodstvo bylo pohlíženo jako **res extra commercium**. Nenáleželo tedy státu, nýbrž veřejnost tekoucích vod se projevovala tím, že byly, až na malé výjimky,

---

⁹ Průchová I., Chyba J. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu*. Brno: Masarykova Univerzita, 1998, s.10.

¹⁰ Jičínský, K. *Vodní právo*. Praha: Tisk Jaroslava Pospíšila, 1870, s. 51

vyhrazeny k obecnému užívání.¹¹ V období Římské říše prošlo vodní právo poměrně obsáhlými reformami. Nejvýznamnější jsou spojeny s obdobím vlády císaře Justiniána. Došlo k většímu omezení volnosti vlastníka nakládat s pozemkem a s vodou na pozemku. Vlastník pozemku tak na příklad měl přístup na sousedův pozemek, pokud potřeboval opravit hráze či stoky, zabránit zabahnění strouhy atd.¹²

Pád Říše Římské znamenal úpadek práva v ostatních státech Evropy. Tyto státy oblast vodního práva v podstatě neřešily a pokud ano, tak pouze okrajově, zejména ve vztahu k ochraně před povodněmi. Proto nad těmito normami významně vynikají akty Italských městských států *Consuetudines Mediolanensis* z roku 1216, které jsou posléze vydány v obnoveném vydání pod názvem *Statuta civitatis Mediolanensis* v roce 1396.¹³

Na území Českého království bylo vlastnictví vod regálem – výsostným právem, o kterém rozhodoval král. Tento stav byl změněn Vladislavským zřízením zemským z roku 1500, kde se nachází první zmínky o vodním právu, a které stanovilo v čl. 552, že „*splavné řeky stejně jako silnice jsou podle starodávného obyčeje statkem obecním*“. Obnovené zřízení zemské pro Čechy, z roku 1627 a Obnovené zřízení zemské pro Moravu, z roku 1628, pak rozšířilo obecné užívání na všechny řeky. Dalšími „vodohospodářskými předpisy“ jsou pak mlýnské řády. Dvorským dekretem z roku 1776 se splavné toky staly majetkem státu. Tyto předpisy upravovaly zejména otázku užívání vodních toků k plavbě. Od 16. století hájil v Praze Podskalí svobodu plavby zvláštní říční soud.

Významným předpisem v dané oblasti byl Všeobecný občanský zákoník, vydaný v roce 1811, do něhož byly zakotveny některé obecné zásady vodního práva. Charakterizoval řeky a veletoky jako veřejný statek, řešil otázku vodních staveb a ochranu břehů. V první polovině 19. století byly vydány dvorské dekrety týkající se vodních děl a jejich povolování. Zvláštní užívání vod spojené s rozvojem průmyslu, bylo upraveno ve Všeobecném mlýnském řádu ze dne 1.12.1814. Tento řešil možnost žádat o povolení ke zřízení vodního díla na vodním toku. Jediným, kdo byl oprávněn udělovat toto povolení byl stát. Vodní právo bylo řešeno i v rakouských dvorských dekretch. Významným je dekret o vodních stavbách z roku 1830, jímž bylo i stanoveno, že ke zřizování vodních staveb je třeba povolení státu a také do jaké míry má stát přispět na vodní stavby.¹⁴ Dále byly vydány řády plavební, o říční policii apod.

Právní úprava v této oblasti byla poměrně roztržštěná, proto bylo přistoupeno k reformě. Ústřední zásadou bylo zařazení vodního práva do oboru práva veřejného a nikoliv pouze soukromého. V období let 1862-1869 byl připravován Říšský vodní zákon. Tento byl vydán jako zákon č. 93/1869 Zákonníka říšského, jenž se týče ustanovení o právě vodním, vyhrazených zákonodárství říšskému. Tento v ustanoveních § 18, 25 a 27 určil, že podrobnější právní úpravy na úseku vodního práva přísluší zemským sněmům.

---

¹¹ Šilař, J., Bohm, A. *Vodní zákon a související předpisy*. Praha: SZN, 1975, s. 25

¹² Průchová I., Chyba J. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu*. Brno: Masarykova Univerzita, 1998, s.10-11.

¹³ Jičínský, K. *Vodní právo*. Praha: Tisk Jaroslava Pospíšila, 1870, s.8-9

¹⁴ Leží-li vesnice u vody a má hráz, která ji před povodní chrání, pak každá vesnice musí udržovat svou část hráze pro případ povodně – citováno z: Šilař, J., Bohm, A. *Vodní zákon a související předpisy*. Praha: SZN, 1975, str. 27

Za první souhrnnou úpravu se všeobecně považují zemské zákony z roku 1870. Na podkladě říšského zákona č. 93/1869, byl přijat v Čechách zákon č. 71/1870 čes. z. z. o tom, kterak lze vody užívat, tj. svozovat a jí se brániti, na Moravě zákon č. 65/1870 mor. z. z. o používání a provádění vod i obraně proti nim a ve Slezsku zákon č. 51/1870 slez. z. z. o používání i provádění vod a obraně proti nim, spolu s prováděcími předpisy. Říšský zákoník, a i všechny odvozené zemské zákony, vycházel z představy, že vodu je nutno považovat za *res communes*,¹⁵ nikoli *res nullius*.¹⁶ Vlastnictví k vodám bylo možno rozdělit na soukromé či veřejné. Vlastníkem pak mohl být buď jednotlivec, spolek hospodářů, akciová společnost či stát.¹⁷ V roce 1942 byla vládním nařízením č. 305/1942 Sb., rozšířena platnost českého zemského vodního zákona na celé území Čech a Moravy a zákony platné pro Moravu a Slezsko byly zrušeny.

Na území Uherské části monarchie, na území dnešního Slovenska platil od roku 1885 uherský zákon čl. XXIII/1885. Pro tento zákon platila obdobná pravidla, jako pro zákony platné v Čechách, Moravě a Slezsku.

Tento stav přetrval až do roku 1955, kdy byl vydán nový vodní zákon č. 11/1955 Sb., o vodním hospodářství, platný pro území celé Československé republiky. Tento zákon již odrážel politické změny ve společnosti po roku 1948. Podstatné bylo omezení soukromého vlastnictví, posílení vlastnictví státu a přechod na centrální plánování. Vodní hospodářství začalo být řízeno ústředně a plánováno podle státních plánů. Správa, provoz a udržování vodohospodářských děl bylo přesunuto na nově vzniklé orgány. Užívání vod bylo jednak obecné a jednak zvláštní. Ke zvláštnímu užívání bylo potřeba vodohospodářského povolení.¹⁸ V tomto zákoně se již objevuje i institut ochrany vod, zákon stanovil zajistit co nejúčelnější a nejhospodárnější využívání vod ve vztahu k péči o zdraví lidu, rozvoji zemědělské výroby a rozvoje průmyslu, okrajově stanovil podmínky pro ochranu vod a břehů při povodních a zejména stanovil podmínky pro ochranu vod před znečištěním. Stát ale nebyl schopen znečišťování vod, s ohledem na rychlý rozvoj a nárůst průmyslu a zemědělství, zabránit. Tento zákon však měl podstatné nedostatky v oblasti ochrany vodohospodářských děl a veřejných vodovodů a kanalizací, zejména však v oblasti ochrany před povodněmi. Z těchto důvodů byl zákon v roce 1959 novelizován. Ale ani tato novela však nedostatky ve většině případů neodstranila, proto byl nahrazen zákonem č. 138/1973 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, doplněným zákonem č. 130/1974 Sb., o státní správě ve vodním hospodářství, ve znění pozdějších předpisů. Zákon navázal na předchozí vývoj, přejal zásady, které se v tehdejší vodohospodářské praxi osvědčily. Jednalo se o zákon, který v průběhu své platnosti prokázal nesporné kvality, byl nahrazen až současným zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách.

4.2. HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANY PŮDY

Druhou nejdůležitější složkou je půda. Člověk začal intenzivním způsobem využívat půdu asi 7.000 let před naším letopočtem, v okamžiku, kdy jeho vývoj pokročil z člověka-lovce na člověka-zemědělce. Zemědělství se stalo základem obživy, nedostatek

---

¹⁵ Věc společná, všech.

¹⁶ Věc bez majitele, ničí.

¹⁷ Jičínský, K. *Vodní právo*. Praha: Tisk Jaroslava Pospíšila, 1870, s. 30

¹⁸ Míšek, V. et.al. *Zákon o vodním hospodářství*. Praha: SNTL, 1960, s. 18

půdy je řešen žďářením lesů. Tímto přechodem se půda stala nejdůležitějším faktorem. Vývoj zemědělské společnosti vyvrcholil vznikem dvou nejstarších civilizací, a to **Mezopotámie** (oblast mezi řekami Eufrat a Tigris) a **Egypta** (v údolí Nilu). Zemědělství a využívání půdy se stalo jednou z činností, důležitou pro zajištění obživy společnosti. Tuto skutečnost si stát uvědomoval, proto organizoval vše, co souviselo s odvodňováním, zavodňováním a následným užíváním půdy. Tento stav přetrval, v podstatě přes období antického Řecka a Říma, středověk, až do současnosti.

Půda ale nebyla jen prostředkem pro pěstování plodin a získávání surovin, ale i významným ukazatelem bohatství. Moc jednotlivce, rodu, státu byla založena na vlastnictví půdy (v obecném slova smyslu) a její rozloze a jako taková byla nejednou příčinou válek. Náhled na půdu, jako na ukazatele moci státu, se změnil v 16. století, v období nástupu průmyslové výroby. Důsledkem byl přesun priorit na jiné ukazatele. Rostoucí počet obyvatel a zvyšující se průmyslová výroba začala klást rostoucí požadavky na využití půdy. Tyto neustále se zvyšující nároky negativně ovlivnily využívání půdního fondu a to nejen zemědělské půdy, ale i lesních a ostatních pozemků. Byla přijata poměrně široká škála norem, jejichž cílem bylo zajistit ochranu těchto zdrojů, ale jejichž využití v praxi nebylo nijak podstatně řešeno, spíše ochrana půdy a půdního fondu byla ponechána na jednotlivých vlastnících. V daném období začal být půdní fond kategorizován. Prvním, významným registrem byla tzv. „berní rulla“. Tato rozlišovala půdu ornou, kterou dále členila na půdu dobrou, střední, špatnou a půdu neobdělávanou. I když cílem tohoto registru nebylo ani tak zajistit ochranu půdního fondu, ale spíše získání soupisu jednotlivých pozemků a jejich rozdělení do kategorií za účelem daňovým, zavedená kategorizace dala základ pro další ochranu půdního fondu. Toto členění, bylo v průběhu 18. a 19. století několikrát změněno a upraveno. Josefský katastr z konce 18. století již rozlišoval pole, planiny a kopaniny, louky, pastviny a kopčiny, křoví nebo houští, zahrady a lesy. Následný registr v 1. polovině 19. století, Stablní katastr rozděloval pozemky na pozemky dani podrobené – role, louky, vinice, pastviny a lesy a na pozemky dani nepodrobené, hospodářsky nevyužitelné – skály, veřejné silnice a cesty, řeky, průplavy a hřbitovy. V tomto členění se projevuje vazba na současné správní a finanční právo. Tyto registry se staly základem pro katastrální evidence a následné pozemkové reformy, provedené v období po roku 1918.

Po vzniku Československé republiky, v roce 1927, byl přijat nový katastrální zákon č. 177/1927 Sb. o pozemkovém katastru a jeho vedení. Vzniklý registr nahradil skoro všechny dříve platné katastrální normy a stal se základem pro budování jednotného katastru československého (tzv. unifikační katastrální zákon). Tento zákon zachoval členění pozemků na pozemky s katastrálním výnosem a na pozemky bez katastrálního výnosu. První skupinu tvořily pole, louky, zahrady, vinice, pastviny, lesy, močály společně s jezery a rybníky a tzv. parifikační půda. Druhou skupinu pak tvořily zastavěné plochy a nádvoří, neplodné půdy spolu s močály, jezery a rybníky bez užitku a jiné pozemky. Až do roku 1948 plnila účelová kategorizace v podstatě jen úkoly evidence a registrace pro účely vyměřování daní. Na chování soukromých vlastníků a uživatelů půdy v podstatě vliv neměla.¹⁹

Jiná situace nastala po roce 1948. Socialistická společnost upřednostňovala zabezpečování celospolečenských zájmů před zájmy jednotlivých vlastníků. Společnost začala určovat hlavní účel využívání pozemku a to bez ohledu na vlastnictví. Zařazení

---

¹⁹ Pekárek, M., Průchová, I. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 24

pozemku do určité kategorie bylo považováno za vyjádření společenského zájmu na jeho využívání. Tento stav nepříznivě ovlivnil nejen vlastníky půdy, tj. z pohledu využití pozemku, protože ne každý vlastník byl schopen zajistit využití půdy daným způsobem, ale i státní organizace, které musely k zařazení pozemku ve svém rozhodování respektovat. V období let 1948-1989 byla přijata poměrně široká škála norem, které zajišťovaly ochranu pozemků.

Politické změny ve společnosti po roce 1989 se promítly i do ochrany půdního fondu. Byly přijaty zákony, které měly napravit stav vzniklý po roce 1948. Ale přes veškerou snahu se tento stav nepodařilo plně napravit. Kategorizace v různě změněných podobách, přetrvává až do současnosti a je podkladem pro vznik norem, jejichž cílem je zajistit ochranu půdního fondu.

Podstatnou skutečností je fakt, že půdní fond nebyl, ani do současnosti není, chráněn žádnou komplexní normou, ale jeho ochranu zajišťuje soustava jednotlivých zákonů. V průběhu 19 a 20 století byly přijaty normy zajišťující ochranu půdního fondu. V počátcích právní úpravy ochrany ZPF bylo cílem zajistit ochranu půdy jako důležitého výrobního prostředku z důvodu zajištění soběstačnosti ve výrobě potravin. Tento stav přetrvával až do osmdesátých let 20. století. V oblasti ochrany zemědělského půdního fondu byl prvním zákon č. 48/1959 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu, spolu s prováděcí vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 7/1960 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu. Tento zákon vymezil pojem zemědělská půda, kterou charakterizoval jako „nenahraditelný základní výrobní prostředek zemědělské výroby. Proto je nutno zemědělskou půdu, zejména ornou podle ustanovení tohoto zákona chránit jako zemědělský půdní fond a vytvářet předpoklady pro její rozšiřování a zlepšování“.²⁰ Tímto vymezil pojem zemědělský půdní fond (dále jen ZPF) a charakterizoval jeho rozsah. Stanovil, že součástí ZPF jsou:

- pozemky zemědělsky obhospodařované,
- pozemky, které byly a mají být nadále zemědělsky obhospodařovány, ale dočasně obdělávány nejsou.

Dále vymezil, že součástí ZPF mohou být i pozemky, které byly zemědělské výrobě odňaty, ale které mají být zemědělsky obhospodařovány a pozemky, jež neslouží bezprostředně zemědělské výrobě, avšak jsou pro zemědělskou výrobu nepostradatelné. Zákon stanovil povinnost zajistit rozšiřování fondu orné půdy a povinnost vedení přehledu o ZPF kvůli evidenci půdy. Vynětí pozemku nebo jeho části ze ZPF podléhalo zvláštnímu řízení a bylo potřeba rozhodnutí zvláštního orgánu. S ohledem na společenský požadavek na zachování ZPF, přijal zásadu vyjímání co nejmenší výměry zemědělské půdy a odnímání půdy horší jakosti. „Uplatňování zákona v praxi, spočívající především na administrativních zákazech a opatřeních, přineslo zlepšení v péči o ZPF, avšak k zásadnímu obratu při zajištění žádoucí účinnosti právního předpisu nedošlo“.²¹

K zajištění lepší ochrany ZPF byl přijat zákon č. 53/1966 Sb. a prováděcí vyhláška č. 97/1966. Tento zákon měl odstranit nedostatky předcházejícího zákona. Zákon zavedl několik nových opatření, zejména odvozy za vyňatou zemědělskou půdu,

---

²⁰ § 1 zákona č. 48/1959 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

²¹ Pospíšil, B. *Životní prostředí očima právníka*. Brno: Univerzita J.E.Purkyně, 1981, s. 110.

dvoufázové řízení o vynětí ze ZPF a ochranu zemědělské půdy při územním plánování. „Avšak ani tento zákon nepřinesl žádoucí změnu k lepšímu. Neposkytoval dostatečnou ochranu úrodné půdy před vynětím, neobsahoval postihy a sankce za porušení povinností stanovených zákonem nebo na jeho základě uložených příslušnými orgány“.²²

Vzhledem k tomu, že ani tento předpis nenaplnil požadovanou ochranu ZPF, byl tento zákon novelizován a to zákonem č. 75/1976 Sb. Tato novela celkově zpřísnila proces vynětí půdy ze ZPF, zejména zákaz vynětí nejkvalitnější půdy, vynětí ze ZPF intenzivně obhospodařované půdy apod. Tato novela byla účinná až do roku 1992, kdy byl přijat nový zákon o ochraně ZPF č. 334/1992 Sb., s prováděcí vyhláškou č. 13/1994 sb. Nový zákon byl přijat vzhledem ke změně společenského režimu po roce 1989. Zákon ale přejal a navázal na řadu opatření z předešlých právních úprav. Zákon klade velký důraz na ochranu ZPF, jakožto jednu z hlavních složek životního prostředí.

Historie ochrany lesních pozemků se vyvíjela jiným směrem, než ochrana půdy. Pro člověka nebyly lesní pozemky až tak důležité, pro jeho rozvoj byl důležitý spíše les samotný. Lesní půda se stávala důležitou až v situaci, kdy byl les vymýcen a vzniklý pozemek byl využit pro jiné účely, než pro pěstování lesa.

V historii Českého státu se projevuje snaha o ochranu lesa, tato ochrana byla zakotvena v městských právech z 13. století, měst Brno, Jihlava apod. Cílem těchto práv bylo zabránit devastaci a krádežím v lesích. Kolem roku 1350 byl připravován „Maiestas Karolina“, který měl být základním zákoníkem pro správu lesů. Tento zákoník se ale kvůli odporu šlechty nerealizoval. Maiestas Karolina se ale stal základem pro tzv. lesní řády, pro Chebský lesní řád z roku 1379 apod. Nejen Chebský lesní řád, ale i lesní řády vydávané dalšími městy, měly za cíl zajistit ochranu lesů, správu lesů lesními zaměstnanci, charakterizovaly kategorie vlastnictví lesů apod. Jedním z podnětů pro vydávání lesních řádů bylo zajištění dříví pro hutě a doly.

Rozvoj hutí a dolů se významně podepsal na lesních řádech v období 16-18 století. Báňský a lesní řád, vydaný v roce 1568 císařem Maxmiliánem stanovil povinnost zajistit potřebné zásobování dolů a hutí dřevem. Tato situace se nepříznivě promítla do obhospodařování lesů, vedla k rozsáhlému vymýcení lesních ploch. Špatný stav lesů spojený s nedostatkem dříví přinutil císařovnu Marii Terezii se tímto stavem zabývat. Pověřila královské zemské úřady v Praze, Brně a Opavě, aby tyto úřady vypracovaly zemské lesní řády. Dne 5. dubna 1754 byl vydán „Císařský a královský patent lesů a dříví, ustanovení v království Českém se týkající“ (tzv. Tereziánský lesní řád). Pro Moravu byl lesní řád vydán 23.11.1754 a pro Slezsko 20.3.1756. Cílem těchto řádů bylo zabránit ničení lesů; omezit svévolnou těžbu, byla uložena povinnost obnovy lesa, vyznačování těžby odbornými lesníky; těžba v zimním období, tresty za nedodržení řádu apod. Součástí byl i návod na pěstování lesů. Rozvoj přírodních věd se podepsal i na lesním hospodářství. Tereziánský lesní řád byl považován za zastaralý, proto bylo v roce 1793 započato s jeho novelizací, která ale nebyla nikdy dokončena. V roce 1843 bylo rozhodnuto o vydání nového lesního zákona. Lesní zákon byl vyhlášen císařským patentem dne 3. prosince 1852. Vydání lesního zákona č. 250/1852 ř. z. lze považovat za průlomovou normu v lesním hospodářství. Zákon zakazoval pustošení lesů, přeměnu lesní půdy na jiné kultury bez úředního povolení. Stanovil povinnost zalesňování holin. Podstatným způsobem zvýšil kvalifikační požadavky na odborný lesní personál. Tento

---

²² Pekárek, M. *Právní ochrana zemědělského půdního fondu v podmínkách současné etapy vědeckotechnické revoluce v ČSSR*. Brno: Univerzita J.E.Purkyně, 1983, s. 26-27.

dokument se stal základem pro lesní hospodářství. Na tuto normu navázaly další předpisy, týkající se především výsadby lesů jako půdoochranné zalesňování, normy týkající se ustanovování lesních hospodářů apod. Lesní zákon byl převzat i zákonodárstvím nově vzniklé České republiky a následně i zákonodárstvím Československé lidově demokratické republiky po roce 1948. Zejména období po roce 1948 se nepříznivým způsobem podepsalo i na tomto zákoně. Společenské změny vedly k likvidaci soukromého majetku, docházelo k propouštění lesních hospodářů a jejich nahrazování nekvalifikovanými tzv. dělnickými kádry. Celá situace měla za následek zhoršení lesního hospodářství. Na základě zhoršující se situace byl Národním shromážděním přijat zákon č. 166/1960 Sb., o lesích a lesním hospodářství a vyhláška Ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství č. 17/1961 Sb., kterou byly vydány prováděcí předpisy k tomuto zákonu. Účinností tohoto zákona skončila platnost zákona č. 252/1852 ř.z. a na Slovensku platnost článku XXXI/1879 uherského zákoníku a účinnosti nabyla norma pro lesní hospodářství na území celého státu. Norma, v souladu s tehdejšími vědeckými poznatky, vytvořila předpoklady pro rozvoj lesního hospodářství.

Vědecký a ekonomický rozvoj ve společnosti vedl k vytvoření nové právní úpravy lesního hospodářství. Tuto zavedl jednak federální zákon o lesích č. 61/1977 Sb., jednak zákony České národní rady č. 96/1977 Sb. a Slovenské národní rady č. 100/1977 Sb. o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství.

Společenské změny po roce 1989 vedly k přípravě nových norem, jednak v oblasti náprav křivd vzniklých v období let 1948-1989, jednak v oblasti lesního hospodářství. Práce na tvorbě nového zákona vyvrcholily v roce 1995, schválením nového lesního zákona č. 289/1995 Sb.

Ochrany půdního fondu byla zakotvena i v dalších předpisech. Zde je nutné se zmínit zejména o oblasti územního plánování, hornictví, dopravy, pozemkových úprav apod. Všechny normy týkající se těchto oblastí měly jako jeden z úkolů zajistit ochranu půdního fondu.

4.3. HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANY OVZDUŠÍ

Kořeny ochrany ovzduší nesahají tak hluboko do minulosti, jako je tomu u vod a půdního fondu. Toto vyplývá i z toho, že vzduch nebyl výrobním prostředkem, nebyl hmatatelným, nebylo možné ho využít jako ekonomický nástroj na získávání peněz. I přesto ale byly státy, které si důležitost ochrany ovzduší uvědomovaly. Jedním z prvních států, který se snažil o aktivní ochranu ovzduší, byla Anglie. Již v období vlády Edvarda II. byl vydán zákaz používání uhlí k topení na území celého státu.²³ První podstatné dokumenty související s ochranou ovzduší pochází z roku 1661. Jednalo se o nařízení anglické královské vlády „**Zadýmání neboli těžkosti ze zamoření vzduchu kouřem nad Londýnem**“, které poukazovalo na hrozící znečištění ovzduší, zejména související se soustředěním lidí do měst a nastupujícím průmyslem.²⁴ Problému znečišťování ovzduší se ale státy začaly věnovat až s nástupem průmyslové revoluce, tj. období za posledních 200 let. Nástupem nových technologií a výrobních procesů se část průmyslových států dostala až na úroveň ekologického kolapsu. Rozhodujícím prvkem bylo nahrazování palivového dřeva uhlím, které se začalo používat pro pohon parních

---

²³ Hanibal, J., Raab, P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1, 1. vyd.*, Praha: SZN, 1979. str. 23

²⁴ Hašek, M. *Čistota ovzduší, 1. vyd.*, Praha: vyd. PRÁCE, str. 26

strojů, ale i v domácnostech jako otop. V podstatě tento stav přetrval až do začátku 20. století. V této době vznikly poměrně rozsáhlé studie zkoumající znečištění ovzduší i s návrhy možných řešení. Tyto studie a návrhy nebyly ale ve většině případů státy reflektovány, což vedlo k dalšímu znečišťování ovzduší, zejména ve velkých městech a průmyslových oblastech. Narůstající znečištění tak sebou přineslo několik přírodních katastrof. Zde můžeme jmenovat např. události z roku 1930, průmyslová oblast Liége v Belgii, kde v důsledku znečištění a inverze došlo k 60-ti úmrtím, nebo rok 1948 oblast Donora USA, zde také došlo v důsledku znečištění k úmrtí několika osob, a pod. V období po II. světové válce si státy začaly uvědomovat rizika spojená se znečištěním ovzduší a začaly řešit otázku přijetí legislativy, týkající se ochrany ovzduší.

Vývoj ochrany ovzduší se dotkl i území ČR. Vyhodnocovat stav ovzduší v období středověku je poměrně problematické, neexistují žádné písemné prameny, které by tuto oblast řešily. První zmínku v této oblasti obsahuje kniha Georga Agricoly „*De re metallica*“ z roku 1556, ve které je popsána komora sloužící k zachycování prachu v okolí těžebních a hutnických provozů.

Ucelenější úpravu ochrany ovzduší přinesla až druhá polovina 19. století. V roce 1867 byla vydána tzv. Instrukce, která ukládala povinnost pražským okresním lékařům stanovit oblasti výskytu škodlivých látek v okolí. Teprve v 80. letech 19. století veřejnost začala vyjadřovat svůj nesouhlas s vypouštěním škodlivých látek z továren, pekáren, pivovarů, jatek, a jiné městské zástavby. Byl novelizován Císařský patent č. 227/1859 ř.z., jímž se vydává a od 1. května 1860 počínajíc v působnost uvádí řád živnostenský pro celý rozsah říše, kterým byla přijata zavedena opatření, která měla omezit množství vypouštěných znečišťujících látek do ovzduší. Bylo vyžadováno provedení minimálních opatření proti kouři. Znečišťovatelům byla uložena povinnost přizpůsobit výšku komína okolní zástavbě a také jim bylo nařízeno omezit chod parních kotlů. I u nás byla vypracována poměrně široká škála studií zabývajících se ochranou ovzduší s návrhy možných řešení, ale stejně jako ve většině států, na tyto nebylo reflektováno. Tento stav přetrval až do roku 1948.

Změna politické situace po roce 1948 přinesla i změnu legislativy. Bylo vydáno poměrně velké množství právních předpisů v oblasti ochrany vod, půdního fondu a jiných zdrojů, ale oblast ochrany ovzduší byla poměrně zanedbávána. I když bylo snahou státu zapracovat ochranu ovzduší do právního řádu jako plnohodnotného faktoru, který si tuto ochranu zaslouží, do roku 1966 byla ochrana ovzduší vždy součástí jiného právního předpisu, zejména předpisů na ochranu zdraví lidu. Jednalo se zejména o zákon č. 4/1952 Sb., o hygienické a protiepidemické službě, a nařízení ministerstva zdravotnictví č. 24/1954 Sb., o hygienické službě. Oba právní předpisy se zabývaly i problematikou ochrany ovzduší, právě ve vztahu k ochraně zdraví lidu. Oba tyto předpisy byly zrušena, a to zákonem č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, a prováděcí vyhláška č. 45/1966 Sb., o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek. Oba tyto předpisy opět řešily ochranu ovzduší ve vztahu k ochraně zdraví a to uložením povinnosti zavést opatření ke zlepšení životních podmínek a zdraví. Zákon v novelizované podobě platí dodnes.

V průběhu let 1955-1960 vláda ČSSR vydala poměrně širokou škálu vládních nařízení, jejichž cílem bylo řešit ochranu ovzduší, přijímat opatření k jeho ochraně a zavést potřebná zařízení, která budou omezovat množství vypouštěných emisí do ovzduší. Většina těchto usnesení však pro svoji organizační, strojní a stavební náročnost nebyla realizována. V návaznosti na usnesení vlády ČSSR byla vydána vyhláška MF

č. 178/1960 Sb., o opatřeních na ochranu čistoty ovzduší, jejímž cílem bylo zajistit realizaci části opatření. Vyhláška ukládala povinnost ochrany ovzduší, charakterizovala příslušné orgány a stanovovala sankce. Vyhláška byla zrušena zákonem č. 35/1967 Sb., o opatřeních proti znečištění ovzduší. Zákon navázal na předchozí vyhlášku zejména v povinnostech, sankcích a orgánech kontroly. I přes to, že se jednalo o významný zákon z hlediska ochrany přírody, vykazoval celou řadu nedostatků. Ty se projevovaly zejména v nezakotvení některých zdrojů znečištění, v úpravě podmínek provozu zařízení a to jen těch, které překračují emisní limity, v sankcích apod. Zákon měl i jistá pozitiva a to zejména ve vytvoření orgánu pro ochranu ovzduší – Státní technické inspekce k ochraně ovzduší. Úkolem tohoto orgánu bylo vytvoření potřebných podmínek pro ochranu ovzduší. I přes tyto nedostatky zákon platil až do roku 1991. Problematiku ochrany ovzduší řešily i jiné právní předpisy, zejména stavební zákon, vyhlášky o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, vyhlášky o ochraně zdraví před ionizujícím zářením apod.

Rok 1989 opět přinesl změny ve společnosti, které zcela změnil přístup k problematice ochrany ovzduší. Byla vydána široká škála norem a bylo v zájmu znečišťovatelů, s těmito normami se seznámit a plnit podmínky těmito normami stanovené. Zákon č. 35/1967 Sb. byl zrušen a nahrazen novým zákonem č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami (zákon o ovzduší). I tento zákon se nevyvaroval chyb, zejména z hlediska zdrojů znečištění, povinností znečišťovatelů, nákladů na emisní limity apod. Zákon byl několikrát novelizován, až byl nahrazen současným zákonem č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší. Dalším důležitým zákonem v oblasti ochrany ovzduší byl zákon č. 389/1991 Sb., o státní správě ochrany ovzduší a poplatcích za jeho znečištění. Zákon charakterizoval orgány ochrany ovzduší a jejich pravomoci, stanovoval poplatky za znečištění ovzduší, informovanost veřejnosti apod. I tento zákon ale prošel několika novelami a byl shodně, jako zákon předcházející, nahrazen zákonem č. 86/2002 Sb.

V oblasti ochrany ovzduší je Česká republika vázána i mezinárodními smlouvami. Na základě těchto dohod byl přijat zákon č. 211/1993 Sb. o zákazu výroby, dovozu a užívání látek poškozujících nebo ohrožujících ozónovou vrstvu Země a výrobků takové látky obsahujících. Zákon byl s ohledem na kritiku odborníků i veřejnosti zrušen a nahrazen novým zákonem č. 86/1995 Sb., o ochraně ozónové vrstvy Země. V dalším období byl shodně, jako zákon předcházející, nahrazen zákonem č. 86/2002 Sb. Tyto zákony si vyžádaly přijetí řady podzákoných právních předpisů, zejména Opatření Federálního výboru pro životní prostředí ze dne 1. října 1991 k zákonu č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami, vyhláška MŽP ČR č. 41/1992 Sb., kterou se vymezují oblasti vyžadující zvláštní ochranu ovzduší a stanoví zásady vytváření a provozu smogových regulačních systémů a některá další opatření k ochraně ovzduší, apod. Tyto vyhlášky byly po přijetí zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, novelizovány, nebo byly zrušeny a nahrazeny jinými.

5. PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU Z POHLEDU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA A PRÁVA EU

Ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů je důležitou otázkou, která je řešena nejen na úrovni jednotlivých států, ale i na úrovni mezinárodní. Vznik tohoto odvětví vyvolala velká řada faktorů, kterými je zejména zhoršení životního prostředí, rozpad ekosystémů a narušování ekologické rovnováhy. „*Mezinárodní právo životního prostředí je souborem zásad, institutů a pravidel mezinárodního práva, které regulují ochranu životního prostředí v celosvětovém, regionálním měřítku i v kosmickém prostoru*”.²⁵ Mezinárodní právo životního prostředí je právo, založené na vzájemné spolupráci. Není to ale jen spolupráce mezi státy, ale i spolupráce s mezinárodními i regionálními subjekty. Cílem tohoto odvětví práva je pomoc při ochraně biosféry, zajištění trvale udržitelného rozvoje a předcházení škodám na životním prostředí, stanoví společné zájmy všech států a rozhoduje o součinnosti států a v neposlední řadě též vytváří různé kontrolní mechanismy, které zabezpečují plnění závazků. Mezinárodní právo životního prostředí se jako důležitá součást mezinárodního práva začalo rozvíjet na přelomu 60. a 70. let 20. století. „*Mezinárodní právo životního prostředí je obsaženo v určitých obyčejových pravidlech obecného mezinárodního práva, ve třech stovkách univerzálních, regionálních a partikulárních smluv, ve více než tisíci dvoustranných dohodách a v desítkách rezolucí a jiných dokumentech celosvětových a regionálních organizací*”.²⁶

5.1. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Významným subjektem, který se podílí na řešení této otázky je Organizace spojených národů (dále jen OSN). Tato organizace byla založena v roce 1945, v době vzniku bylo jejím hlavním cílem zachování míru, ochrana základních lidských práv, rovnost práv, podpora sociálního rozvoje a zlepšování životní úrovně. Postupem doby se OSN začalo zabývat i dalšími globálními problémy, a to i problémy spojenými s životním prostředím a přírodními zdroji. OSN je mezinárodním fórem, jejímž cílem je vyjednávání dohod, týkajících se globálních problémů jako je změna klimatu, poškozování ozonové vrstvy, úbytek lesů a živočišných druhů a znečištění vzduchu a vody. OSN nabádá členské státy k řešení těchto problémů, neboť poškozování životního prostředí omezování přírodních zdrojů, negativně ovlivní vývoj a přežití lidstva a tržní a ekonomické systémy nebudou v dlouhodobém měřítku udržitelné.

OSN pro zajištění své činnosti zřídila poměrně širokou škálu institucí, které se společně podílí na ochraně přírody a přírodních zdrojů. Mezi tyto instituce náleží Ekonomická a sociální komise, Výbor pro energie a přírodní zdroje, expertní orgány pro plánování rozvoje, přírodní zdroje a ekonomická, sociální a kulturní práva apod. Tyto orgány vytvořily příslušné programy, jejichž cílem je zajištění ochrany přírody a přírodních zdrojů. Sem můžeme zařadit Rozvojový program OSN, Světový potravinový program, Program pro lidská sídla, apod.

S ohledem na neustále se zhoršující životní prostředí dne 3.12.1968 rozhodlo Valné shromáždění OSN svolat světovou konferenci o životním prostředí. Konference se

---

²⁵ Potočný, M., Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část. 4., doplněné a rozšířené vydání.* Praha: C.H. Beck, 2003, str. 143.

²⁶ Tamtéž, str. 144.

konala 5-16.6.1972 ve Stockholmu.²⁷ Na konferenci byla přijata Deklarace OSN o životním prostředí. Tato deklarace zásadním způsobem ovlivnila další vývoj v oblasti ochrany ŽP. V deklaraci je několik významných zásad, zejména zásada č. 1. Tato zásada vymezuje právo na kvalitní životní prostředí jako jedno z lidských práv. K dalším významným zásadám patří právo státu těžit a užívat vlastní přírodní zdroje, ale s povinností nezpůsobit škodu na ŽP jiných států. Z této zásady vyplývá i případná povinnost náhrady za způsobenou škodu. Další zásadou je vzájemná spolupráce mezi státy na základě rovnosti, předcházení škodám na ŽP, spolupráce s mezinárodními organizacemi apod.

Druhou významnou konferencí byla konference OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v červnu 1992. Na této konferenci bylo přijato několik zásadních dokumentů, rozvíjející ochranu ŽP. Na těchto dokumentech se OSN výrazným způsobem podílela. OSN se významně podílela i na vzniku programu AGENDA 21, přijatého na této konferenci, a o kterém je pojednáno v další části této práce.

Mezinárodněprávní ochrana životního prostředí je založena zejména na mezinárodních smlouvách. Často jsou uzavřeny pouze rámcové smlouvy, pro danou oblast ochrany. Smlouvy jsou doplněny protokoly, kde jsou již stanoveny konkrétní závazky pro jednotlivé státy. Smlouvy mohou být doplněny dodatky, ve kterých jsou specifikovány závazky o jednotlivých složkách životního prostředí. Část těchto smluv vznikla v návaznosti na deklarace přijaté na konferencích ve Stockholmu a v Rio de Janeiru. Mezi významné smlouvy lze zařadit např. Vídeňská úmluva o ochraně ozónové vrstvy z roku 1985, Úmluva OSN o právu využívání mezinárodních toků pro neplavební účely z roku 1997, Rámcová úmluva o změně klimatu z roku 1992 apod. Právě Rámcová úmluva OSN o klimatických změnách je skloňována ve všech podobách, zejména její protokol, tzv. "Kjótský protokol." Rámcová úmluva byla přijata na konferenci OSN v Rio de Janeiru v roce 1992. Cílem úmluvy je dle článku 2, „...stabilizovat atmosférické koncentrace skleníkových plynů na takové hladině, která předejde nebezpečnému antropogennímu narušení klimatického systému“. V průběhu dalších let probíhala jednání smluvních stran, jejichž cílem bylo připravit protokol, který by zavazoval smluvní strany ke snížení skleníkových plynů a stanovil časový rámec. Příprava vyvrcholila na konferenci v Kjótu, kde byl dne 11. prosince 1997 přijat tzv. Kjótský protokol. Kjótský protokol se stal právně závaznou mezinárodní dohodou o snížení emisí skleníkových plynů na celém světě. Jeho hlavním rysem je, že stanovuje závazné cíle pro 37 průmyslových zemí a Evropské společenství při snižování emisí skleníkových plynů. Cílem je dosáhnout snížení emisí v letech 2008-2012 o 5,2 %, oproti stavu v roce 1990. V současné době úmluvu a protokol ratifikovalo 184 zemí. V prosinci 2009 proběhla v dánské Kodani konference smluvních stran Úmluvy, jejímž cílem bylo přijetí nového dokumentu, který nahradí Kjótský protokol po roce 2012. V průběhu jednání ale nebyl tento dokument přijat a jeho projednání a následné přijetí se očekává na konferenci smluvních stran, konané v roce 2010 v Mexiku.

OSN se podílela i na vzniku dalších významných smluv, řešících ochranu přírodních zdrojů. Jednou z nich je **Úmluva OSN o boji proti desertifikaci v zemích**

---

²⁷ První mezinárodní konferenci zaměřenou na vztah člověka k životnímu prostředí bývá považována Konference o ochraně a racionálním využívání zdrojů biosféry, konaná v roce 1968 v Paříži. Této konferenci se zúčastnila i desetičlenná československá delegace, která měla dokonce svého zástupce v řídicím výboru.

trpících suchem nebo desertifikací, zvláště v Africe. Úmluva byla sjednána vyspělými státy v roce 1994. Tyto státy reagovaly na skutečnost, že desertifikace představuje jeden ze zásadních problémů, zejména v Africe a ve státech střední Asie, kde ohrožuje až jednu pětinu světové populace. Česká republika se k Úmluvě připojila v dubnu 2000. ČR není zemí, která by byla desertifikací ohrožena, je zařazena v kategorii tzv. dárcovských zemí, tj. zavázala se k poskytnutí finanční a technologické pomoci.²⁸ Dalším významným dokumentem je **Světová charta o půdě** z roku 1981. Cílem této charty je zabránit degradaci půdy, zajistit optimální využívání, obrábění a maximální ochranu půdy.

V oblasti ochrany vod se OSN podílela na vzniku smluv, týkajících se zejména ochrany moří a oceánů a života v něm. Česká republika část těchto smluv ratifikovala. V současné době má ČR uzavřeny mezinárodní smlouvy, týkající se všech hraničních vod. Zavazuje se ke spolupráci se sousedním státem při jejich ochraně.

5.2. RADA EVROPY

Obdobné dokumenty vznikly i v prostředí **Rady Evropy**. Sem lze zařadit zejména **Evropskou chartu o půdě** a **Evropskou chartu o vodě**. Evropská charta o půdě byla na půdě Rady přijata v roce 1972. Tento dokument shrnuje význam půdy pro člověka a životní prostředí, stanoví potřebu ochrany půdy před znečištěním, vlivy urbanizace, erozí, nutnost nalézt vhodné způsoby hospodaření s půdou atd. Druhý dokument, Evropská charta o vodě, byla přijata Radou v roce 1968. V chartě je shrnut význam vody pro člověka a životní prostředí a deklaruje ochranu vodních zdrojů včetně ochrany před znečišťováním. Dále charakterizuje vhodné způsoby hospodaření s vodou, mezinárodní spolupráci při ochraně vodních zdrojů atd.²⁹

V prostředí Evropy je dále důležité se zmínit o fóru „Životní prostředí pro Evropu“. Účastníky tohoto fóra jsou všechny členské státy Evropské hospodářské komise. Vznik tohoto fóra inicioval v roce 1991, tehdejší předseda Federálního výboru pro životní prostředí České a Slovenské federativní republiky, Josef Vavroušek. Na tomto projektu se ale nepodílí jen členské státy, ale i subjekty ze všech oblastí života. Cílem všech podílejících subjektů je vzájemná spolupráce při tvorbě a implementaci politik životního prostředí a podpora udržitelného rozvoje. Významným prvkem procesu jsou konference ministrů životního prostředí členských zemí a jejich partnerů. Do současné doby proběhlo sedm konferencí, první v roce 1991 v Dobříši. Cílem konference bylo posílení vzájemné spolupráce v oblasti životního prostředí, podpora udržitelného rozvoje a ochrana přírodních zdrojů. Při dalších konferencích byla přijata celá řada závazných dokumentů. Je třeba se zmínit zejména o Aarhuské úmluvě o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, přijaté na 4. konferenci v roce 1998. Tato úmluva rozpracovává směrnici Rady Evropského společenství č. 90/313/EEC „O volném přístupu k informacím o životním prostředí“ a je důležitým nástrojem pro rozvoj ochrany ŽP v jednotlivých členských státech.

---

²⁸ Portál životního prostředí. *FAKTA a DATA* [online]. Vystaveno 17.6.1994 [citováno 5.1.2010]. Dostupné z: <http://portal.cenia.cz/kalendar/detail.php?zaznam=19>

²⁹ Ekologie a environmentalistika. *Terminologie* [online]. Vystaveno 2005 [citováno 5.1.2010]. Dostupné z: http://ekologie.uhk.cz/page.aspx?page_id=38&mode=1&letter=5

Mezi další důležité dokumenty lze zařadit Protokol o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí k Úmluvě o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, Protokol o občanské odpovědnosti a náhradě za škodu způsobenou účinky průmyslových havárií přesahujících hranice států na vody přesahující hranice států k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer a Úmluvě o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států, apod.

Konference přijaly i dokumenty, které pro členské státy mají doporučující charakter. Sem lze zařadit např. Akční program pro životní prostředí střední a východní Evropy, Pan-evropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti, Strategie pro životní prostředí východní Evropy apod. Všechny tyto dokumenty se významným způsobem zasloužily o rozvoj ochrany ŽP a přírodních zdrojů.

5.3. EVROPSKÁ UNIE

Ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů je tématem i pro Evropskou unii. Povinnost ochrany má Unie zakotvenu nejen ve zakládacích listinách, ale je součástí široké škály evropských norem.

5.3.1. SMLOUVY O VZNIKU EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ

Název **Evropské společenství** je souhrn pro tři evropská společenství, kterými jsou:

- Evropské hospodářské společenství,
- Evropské společenství uhlí a oceli,
- Evropské společenství pro atomovou energii.

Cílem těchto společenství bylo zajistit vzájemnou hospodářskou spolupráci mezi členskými státy. Zakládající smlouvy těchto společenství otázku ochrany přírody a přírodních zdrojů přímo neřešily, ale povinnost ochrany zdrojů lze dovodit z jednotlivých ustanovení, týkajících se využívání jednotlivých přírodních zdrojů. Otázka ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů se ale stávala stále aktuálnější, proto i ES bylo nuceno na tuto skutečnost reagovat.

V návaznosti na Stockholmskou konferenci OSN se i ES začalo zabývat ochranou životního prostředí a přírodních zdrojů. ES začalo vytvářet orgány, jejichž úkolem bylo tyto problémy řešit. O rok později ES vypracovala první akční plán na ochranu životního prostředí. Evropská komise v roce 1981 zřídila generální ředitelství pro životní prostředí. Tento subjekt se stal významným orgánem ES v oblasti životního prostředí.

Zástupci evropských států, podepsali dne 7. února 1992 **Smlouvu o evropské unii**. Smlouva vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Smlouva změnila název Evropského společenství na Evropskou unii, a zavedla nové formy spolupráce mezi členskými státy. V této smlouvě státy vyjádřily svůj zájem o ochranu přírody a přírodních zdrojů.

V preambuli smlouvy je vyjádřeno odhodlání „*podporovat hospodářský a sociální rozvoj svých národů v rámci dotvoření vnitřního trhu a posilování soudržnosti a ochrany životního prostředí a provádět politiku, která bude zajišťovat, že rozvoj hospodářské integrace bude provázen rozvojem ostatních oblastí*“.

V Hlavě XVI – Životní prostředí, v článku 130r, odst. 1, se členské státy zavazují:
I. Politika Společenství v oblasti životního prostředí přispívá k sledování následujících cílů:

- **udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí,**
- ochrana lidského zdraví,
- **obezřetné a racionální využívání přírodních zdrojů,**
- **podpora opatření na mezinárodní úrovni, čelících regionálním a celosvětovým problémům životního prostředí.**

Cílem je zachovat vysokou úroveň ochrany v oblasti životního prostředí, využívá zásady obezřetnosti a prevence, odvracení ohrožení životního prostředí především u zdroje, subsidiarity, integrace a na zásadě „znečišťovatel platí“. Požadavky na ochranu životního prostředí jsou zahrnuty do vytváření a provádění jiných politik Společenství. Tato ustanovení zůstala zachována i v následných konsolidovaných zněních smlouvy.

5.3.2. OCHRANA PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ V PRÁVU EVROPSKÉ UNIE

Na úrovni Společenství je v současné době platných 667 právních norem, jejichž cílem je ochrana životního prostředí. Po vzniku EU se právo životního prostředí stalo součástí prvního pilíře. Tyto normy, v podobě nařízení, směrnic nebo rozhodnutí, jsou svým obsahem součástí sekundárního komunitárního práva. Nejčastějším právní normou jsou směrnice. Důležitá je závaznost těchto norem pro členské státy, které musí ve stanovené lhůtě jejich znění transponovat do národních právních řádů.

Pro oblast ochrany vod a vodního hospodářství je platných 56 aktů zajišťující ochranu vod, pro ochranu ovzduší je platných 109 aktů a pro oblast ochrany půdy je platných cca 47 aktů. Akty týkající se ochrany půdy a půdního fondu jsou zakotveny i v jiných oblastech, zejména v oblastech týkajících se zemědělství, dopravy apod.

Pro oblast ochrany půdního fondu se stěžejní normou má stát Tematická strategie o ochraně půdy. Práce na této strategii započaly již v roce 2002. Strategie byla několikrát přepracovávána a následně opětovně projednávána. Naposledy byla projednávána na zasedání Evropského parlamentu 14-16.7.2009. „*Přijetím této strategie měla být ukončena fragmentace evropské politiky v oblasti půdy, odpadů, užívání pesticidů a ochrany přírody. Vzhledem k tomu, že v procesu spolurozhodování nedošlo k dohodě mezi Radou a Parlamentem, věc se opětovně vrací do Evropského parlamentu k novému projednání*“.³⁰ Roztříštěnost právních předpisů týkajících se ochrany půdy je poměrně rozsáhlá, proto je vrcholně důležité vytvořit soubornou normu, která bude řešit otázky ochrany půdy uceleně.

Stěžejní normou pro ochranu vod je **Rámcová směrnice o vodě**. Tato byla přijata Evropskou komisí dne 26. února 1997. Hlavním cílem této směrnice je stanovit rámec pro ochranu a správu povrchových vod, včetně ústí řek, pobřežních vod a podzemních vod v EU. „*Hlavním cílem navrhované směrnice je zabránit dalšímu zhoršování vodního prostředí, jeho ochrana a zlepšení, dosažení dobré jakosti vody pro všechny povrchové a podzemní vody a podpora udržitelného hospodaření s vodou*

---

³⁰ Evropský parlament. *Stručně z EP - Plenární zasedání Evropského parlamentu 14-16. července 2009* [online]. Vystaveno 16.7.2009 [citováno 2.1.2010]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/57512-194-07-29-20090629BRI57511-13-07-2009-2009/default_p001c011_cs.htm

prostřednictvím ochrany vodních zdrojů“.³¹ Na tuto směrnici navázaly další normy, zejména **Směrnice o integrované prevenci a omezování znečištění**. Směrnice byla zavedena jako nástroj pro harmonizační opatření v reakci na existenci několika národních integrovaných systémů řízení znečištění vod. Dalšími normami jsou zejména Nitrátová směrnice, směrnice o odpadních vodách apod.

Základní normou pro jednotný přístup k hodnocení a řízení ochrany ovzduší v zemích EU byla tzv. Rámcová směrnice 96/62/EC o posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší. Na tuto navazovaly:

- směrnice Rady 1999/30/ES o mezních hodnotách pro oxid siřičitý, oxid dusičitý a oxidy dusíku, částice a olovo ve vnějším ovzduší,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/69/ES o mezních hodnotách pro benzen a oxid uhelnatý v ovzduší,
- Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2002/3/ES o ozonu ve vnějším ovzduší,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/107/ES o obsahu arsenu, kadmia, rtuti, niklu a polycyklických aromatických uhlovodíků ve vnějším ovzduší.

I v této oblasti byla úprava poněkud roztržštěná, proto tyto směrnice byly nahrazeny směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2008/50/ES ze dne 21.5.2008, o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu. Směrnice nabyla platnosti dne 11.6.2008 s povinností jednotlivých členských států implementovat jednotlivá ustanovení směrnice do právních řádů jednotlivých členských států nejpozději do 10.6.2010. „Směrnice uvádí, že je třeba rámcovou směrnicí i jí podřízené směrnice důkladně zrevidovat s cílem začlenit do nich nejnovější vývoj v oblasti zdraví a vědy a zkušenosti členských států. V zájmu jasnosti, zjednodušení a administrativní účinnosti je proto vhodné uvedených pět aktů nahradit jedinou směrnicí a případně prováděcími pravidly“.³² V souvislosti s ochranou ovzduší je třeba se zmínit i o dalších směrnicích důležitých pro ochranu ovzduší, zejména směrnice Rady 96/61/ES ze dne 24. září 1996 o integrované prevenci a omezování znečištění. Nelze opomenout i směrnice týkající se například národních emisních stropů pro některé znečišťující látky, ekologické újmy nebo trestněprávní ochrany životního prostředí.

5.3.3. POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Členské státy EU se významným způsobem podílí na ochraně ŽP a přírodních zdrojů, jak v rámci EU, tak i jako státy zapojené do Evropské hospodářské komise OSN a jiných obdobných subjektů. Jak v procesu EU, tak EHK byla přijata široká škála nástrojů, které chrání ŽP. Evropskou komisí byly připraveny a předloženy akční plány EU pro životní prostředí. Poslední „Šestý akční plán pro životní prostředí na léta 2001-2010“ byl komisí předložen v roce 2001 a následně byl rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady 1600/2002/EC přijat. O přijetí programu bylo rozhodováno na základě čl. 175 Smlouvy o Evropském společenství. Z toho vyplývá závaznost jednotlivých ustanovení pro subjekty, kterým jsou adresována. V tomto dokumentu byl

³¹ The UK Marine SACs Project. *EU legislation on water quality* [online]. Vystaveno 2001 [citováno 2.1.2010]. Dostupné z: http://www.ukmarinesac.org.uk/activities/water-quality/wq1_3.htm

³² EUROPA EUR-Lex Přístup k právu Evropské unie. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu* [online]. Vystaveno 11.6.2008 [citováno 2.1.2010]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0050:CS:NOT>

vyhodnocen předcházející akční plán „K trvalé udržitelnosti“ a byla přijata nová opatření a závazky, směřující k integraci zájmů životního prostředí do dalších politik EU. Cílem Plánu je zaujmout nové přístupy a hledání nových forem spolupráce, a to nejen s orgány EU, s orgány států apod., ale i s širokou veřejností. Právě na spolupráci s veřejností Politika klade velký důraz.

V politice byly stanoveny cíle a postupy, jak cílů dosáhnout. Z těchto lze jmenovat zejména:

- Boj s klimatickou změnou,
- Příroda a biodiverzita - ochrana jedinečného zdroje,
- Životní prostředí a zdraví,
- Trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a hospodaření s odpady.

5.3.3.1. BOJ S KLIMATICKOU ZMĚNOU

Vědci se shodují, že ke klimatickým změnám dochází a na těchto změnách se výrazně podílí sám člověk. Cílem je stabilizace koncentrace skleníkových plynů na takové úrovni, která nebude nepříznivě ovlivňovat zemské klima. Pro 6. akční program je proto klíčovou prioritou ratifikace Kjótského protokolu o snížení emisí skleníkových plynů o 8% úrovně z roku 1990. Tohoto snížení je nutné dosáhnout v období let 2008-2012. Po tomto snížení bude následovat další snižování, které povede k celkovému snížení o 70%.

5.3.3.2. PŘÍRODA A BIODIVERSITA - OCHRANA JEDINEČNÉHO ZDROJE

Zdravá a funkční příroda je jednou ze základních podmínek života a fungování společnosti. Trvale neudržitelné využívání půdy, znečišťování vod, ovzduší a ohrožení biodiverzity je nutné neprodleně řešit. Důležitým nástrojem k zajištění ochrany je environmentální právo a jeho plná implementace do legislativy. Je důležité zajistit ochranu významných oblastí životního prostředí, např. programem NATURA 2000. Dále je důležité sladit zájmy životního prostředí se zájmy zemědělskými, vodohospodářskými, průmyslovými apod. V tomto může pomoci vytvoření nových strategií a jiných obdobných nástrojů, zajišťujících ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů.

5.3.3.3. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A ZDRAVÍ

Vědecké studie prokazují, že lidské zdraví je neustále ovlivňováno znečišťováním vod a ovzduší, hlukem a nebezpečnými chemikáliemi. Proto je snaha dosáhnout takové kvality životního prostředí, kde úrovně znečišťujících látek, nevyvolají patologické dopady na lidské zdraví nebo nebudou lidské zdraví ohrožovat. Je nutné předcházet rizikům a chránit rizikové skupiny, kterými jsou zejména děti a staří lidé.

5.3.3.4. TRVALE UDRŽITELNÉ VYUŽÍVÁNÍ PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ A HOSPODAŘENÍ S ODPADY

Přírodní zdroje jsou pod neustále sílícím tlakem lidské společnosti. Je nutné přijmout taková opatření, která zajistí trvale udržitelné užívání přírodních zdrojů, tj. opatření, která zajistí, že spotřeba těchto zdrojů nepřevyší únosnou kapacitu. S rostoucím využíváním přírodních zdrojů rostou i objemy odpadů. Jsou nutná opatření, zajišťující recyklaci odpadů.

Šestý akční program ochrany životního prostředí poskytuje všem členům EU potřebné nástroje, které potřebují k zajištění čistého a bezpečného životního prostředí.

Členské státy do tohoto úsilí zapojuje i občany a podniky. Tento stav tak bude přispívat k trvale udržitelnému rozvoji.

5.3.3.5. ROZPORY MEZI POLITIKOU ŽP A JINÝMI POLITIKAMI

5.3.3.5.1. SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA

I přesto, že cílem EU je zajistit ochranu ŽP a přírodních zdrojů, řeší několik podstatných rozporů, které se obtížně řeší. Jedním z těchto problémů je Společná zemědělská politika. Tato je založena na systému dotací zemědělcům. Cílem politiky bylo zajistit dostatek potravin pro Evropu. Podpora zemědělství vedla k výraznému nárůstu výroby. Dle statistik byl tento nárůst až trojnásobný, oproti stavu v roce 1958, kdy Společná zemědělská politika vznikla. Nárůst produkce, využívání půdy nad rámec udržitelnosti, užívání syntetických hnojiv a zásah do charakteru venkovské krajiny a biodiverzity, se ale nepříznivě podepsal na životním prostředí. SZP byla v roce 1992 v souladu se závěry konference OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro reformována. Členské státy si ale pro tuto reformu vyjednaly spoustu výjimek a reforma tak nesplnila všechna očekávání. Proto v roce 2002 bylo přistoupeno k další reformě. Byly stanoveny cíle a úkoly, mezi které mimo jiné patří:

- zaměření poskytované podpory tak, aby zemědělci byli odměňováni za služby v oblasti ochrany životního prostředí, bezpečnosti a kvality potravin a pohody zvířat,
- omezení pobídek, které vedou k poškozování životního prostředí a rozšíření pobídek k poskytování ekologicky šetrných služeb,
- větší podpora tradičním způsobům a přírodním systémům hospodaření.

I přes veškerou snahu se ale část úkolů nedaří plnit, a to i z důvodu nově vyjednaných výjimek.

5.3.3.5.2. ENERGETICKÁ POLITIKA

Druhým problémem, který tíží EU ve vztahu k životnímu prostředí, je Energetická politika. V rámci Energetické politiky si EU stanovila tři zásadní cíle: konkurenceschopnost, bezpečnost dodávek energie a ochrana životního prostředí. Zde boj proti změnám v klimatu, jako součást ochrany ŽP, souvisí s přijetím Kjótského protokolu. EU se snaží o prosazení toho, aby část energie získávala z obnovitelných zdrojů. EU předpokládala, že liberalizací energetického trhu a dotacemi do technologií, dojde k masivnímu nárůstu ve využívání technologií, které obnovitelné zdroje využívají. V prvotní fázi se výrazným způsobem zvýšil procentuální podíl energie, vyrobené z obnovitelných zdrojů. Následně se ale vlivem snížení evropských i státních dotací procenta začala postupně snižovat. Obnovitelné zdroje nyní hrají významnou roli v Rakousku, Německu, Švédsku, ale ve většině ostatních států je většina energie vyráběna stále z neobnovitelných zdrojů.

5.3.4. EVROPSKÁ UNIE A ČESKÁ REPUBLIKA

V době vzniku většiny strategií, plánů a politik nebyla členem Evropské unie. Ale podpisem Závěrečného aktu dne 4. října 1993 v Lucemburku přijala Evropskou dohodu zakládající přidružení mezi Českou republikou a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy, jenž vstoupila v platnost dnem 1. února 1995. V této dohodě se Česká

republika zavázala ke spolupráci v oblasti životního prostředí, regionálního rozvoje, ochrany přírodních zdrojů, v oblasti územního plánování včetně stavebního a urbanistického plánování, zemědělství, průmyslu, dopravy a dalších oborech. V rámci přístupových jednání bylo jednání o kapitole Životní prostředí poměrně náročné, zejména s ohledem na komunitární právo a náročnou implementaci. ČR v okamžiku přijetí do EU musela implementovat asi 300 právních norem, určující požadavky na snížení emisí do vod a ovzduší, ochranu přírodního bohatství, na nakládání s nebezpečnými látkami, požadavky na kvalitu výrobků, apod. V současné době jsou již normy, upravující ochranu přírody a přírodních zdrojů, plně v souladu s předpisy EU. Právní úprava směřující k ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů a prosazování udržitelného rozvoje se v Evropské unii neustále rozšiřuje. Ročně je přijímáno kolem třiceti nových právních předpisů, na které je nutné neprodleně reagovat.

Česká republika, nyní jako členský stát Evropské unie, je tedy zapojena do procesu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů i v evropském měřítku. Evropské společenství a Evropská unie se ochranou ŽP a přírodních zdrojů zabývá velmi podrobně, zejména v oblasti ochrany přírodních, ekonomických a sociálních zájmů, jako tří pilířů udržitelného rozvoje. Do oblasti ochrany ŽP a přírodních zdrojů vkládá nemalé finanční prostředky, které se promítly nejen v národním, ale i v regionálním a místním měřítku. Dosažené výsledky v tomto oboru jsou postupně vyhodnocovány a následně je s nimi seznamována široká veřejnost. A právě zapojení veřejnosti do ochrany ŽP a přírodních zdrojů je důležitým nástrojem pro vzájemnou spolupráci.

Pro zkvalitnění ochrany ŽP a přírodních zdrojů vynakládá Česká republika nemalé finanční prostředky. Ze státních prostředků ale nelze pokrýt veškeré potřeby, proto využívá operační programy Evropské unie. Jedná se zejména o tematické operační programy a operační programy evropské územní spolupráce. Tyto programy byly schváleny Evropskou komisí a to na období let 2007-2013. Cílem programů je rozvoj dané oblasti a spolupráce s ostatními regiony. Na tyto programy vyčlenila Evropská unie podstatnou část poskytovaných dotací.

5.3.4.1. TÉMATICKÉ OPERAČNÍ PROGRAMY

Mezi tematické operační programy náleží operační program Životní prostředí. Tento program představuje 8 prioritních os, které rozdělují program na celky dále konkretizovány a které vymezují, jaké projekty mohou být podpořeny. Operační program byl projednán a schválen Evropskou komisí dne 20. 12. 2007. K prioritním osám patří:

- zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní,
- zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí,
- udržitelné využívání zdrojů energie,
- zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží,
- omezování průmyslového znečištění a snižování environmentálních rizik,
- zlepšování stavu přírody a krajiny,
- rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu,
- technická pomoc.

Pro účely této práce je důležité se zmínit o první prioritní ose, kterou je **zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní**. Zde jsou realizovány projekty, týkající se budování systémů komplexního sledování, zjišťování a hodnocení stavu jakosti a množství povrchových a podzemních vod, výstavba poldrů,

úpravy koryt řek, *výstavba, rekonstrukce či intenzifikace čistíren odpadních vod a stokových systémů, úpraven vody, rozvodných sítí pitné vody* apod.

Druhou prioritní osou je **zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí**. Zde jsou realizovány projekty rekonstrukce a pořízení spalovacích zdrojů pro snížení spotřeby a omezení emisí, opatření na zdrojích vedoucích k odstranění či snížení emisí těkavých organických látek do ovzduší formou přechodu na vodou ředitelné barvy, instalace katalytických či termooxidačních jednotek, pořízení spalovacích zařízení se značkou ekologicky šetrný výrobek apod.

Třetí prioritní osa je **udržitelné využívání zdrojů energie**. Cílem je realizovat projekty týkající se instalace větrných elektráren, instalace obnovitelných zdrojů energie zejména pro vytápění a přípravu teplé vody typu solární systémy, kotle na biomasu, tepelná čerpadla apod.

Šestou prioritní osou je zlepšování stavu přírody a krajiny. Zde jsou přijímána opatření k uchování a zvyšování početnosti druhů, zvyšování retenční schopnosti krajiny, výsadba a obnova remízů, alejí, soliterních stromů, větrolamů, opatření spojená s implementací soustavy Natura 2000, apod.

Subjektem, který řídí operační program Životní prostředí je Ministerstvo životního prostředí. Ekonomickým garantem je Státní fond životního prostředí.

5.3.4.2. EVROPSKÁ ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCE

Evropská územní spolupráce je opět tvořena několika operačními programy. Tyto programy jsou založeny na vzájemné spolupráci mezi regiony. Programy opět obsahují několik priorit, které rozdělují programy na celky. Tyto pak mají nastavena svá pravidla, která stanoví, které projekty lze podpořit. Mezi nejdůležitější programy v oblasti evropské územní spolupráce náleží:

- **Operační program Mezuregionální spolupráce.**
- **Operační program Nadnárodní spolupráce.**
- Přeshraniční spolupráce Česká republika - Svobodný stát Bavorsko 2007-2013.
- Přeshraniční spolupráce Česká republika - Polská republika 2007-2013.
- Přeshraniční spolupráce Slovenská republika - Česká republika 2007-2013 apod.

5.3.4.2.1. OPERAČNÍ PROGRAM MEZIREGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE

Operační program Mezuregionální spolupráce je společný pro všechny členské státy EU a dále pro Norsko a Švýcarsko. Cílem programu je spolupráce mezi orgány na regionální a místní úrovni. Vzájemná spolupráce by měla zajistit výměnu a přenos informací a zkušeností a rozvoj nástrojů v hlavních oblastech spolupráce, kterými jsou inovace a znalostní ekonomika, životní prostředí a ochrana před riziky a technická pomoc. Operační program byl schválen Evropskou komisí dne 11. 9. 2007.

Významnou osou je životní prostředí a ochrana před riziky. Zde jsou realizovány projekty týkající se výměny zkušeností s řešením znečištění ovzduší, strategie pro zlepšení kvality dodávek vody a její úpravy vč. spolupráce v oblasti hospodaření s vodou, výměna zkušeností se zvyšováním povědomí a krizovým plánováním v oblastech, jakými jsou komplikovaně postavené přehrady, seismické oblasti, oblasti náchylné k povodním atd., podpora druhů nebo ochrany prostředí jejich přirozeného výskytu, které dostaly prioritu v rámci Natura 2000 apod.

5.3.4.2.2. OPERAČNÍ PROGRAM NADNÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

V rámci tohoto programu je území Evropské unie rozděleno do několika oblastí. Česká republika spadá do oblasti Střední Evropa, kam spadá společně s Rakouskem, Polskem, Slovenskem, Maďarskem, Slovinskem. Dále sem spadá část Německa (Bavorsko) a severní část Itálie. Tento program je určen i pro nečlenské státy. Proto sem spadá i část území Ukrajiny. Program je založen na vzájemné spolupráci mezi státními a samosprávnými orgány a soukromými subjekty. Cílem programu je spolupráce, výměna informací a zkušeností v oblastech inovací, dopravní dostupnosti, životního prostředí a zvyšování atraktivity měst a regionů.

Výčet těchto programů není konečný. Snahou Evropské unie je vzájemná spolupráce členských států ve všech oblastech života, proto se svojí činností snaží vytvářet a podporovat další programy spolupráce, a to i v oblasti ochrany přírody a přírodních zdrojů.

5.4. UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Mezinárodní smlouvy, předpisy Evropské unie i právní řády jednotlivých zemí, při vytváření programů, strategií a jiných obdobných nástrojů, kladou velký důraz na ochranu přírody a krajiny, její rozmanitost a hodnoty a na **ochranu přírodních zdrojů**. Je kladen velký důraz na ochranu přírodních zdrojů, zejména z pohledu **(trvale) udržitelného rozvoje**.

Trvale udržitelný rozvoj území je *“takový způsob využívání krajiny, při kterém nedochází k nevratné devastaci a změnám této krajiny, nedochází k drancování neobnovitelných přírodních zdrojů a obnovitelné zdroje jsou využívány ekologickým způsobem. Podstatou udržitelnosti je zajištění souladu mezi třemi základními pilíři: sociální rozvoj, stabilita ekonomického růstu a zaměstnanosti a účinná ochrana životního prostředí a šetrné využívání přírodních zdrojů”*.³³

5.4.1. AGENDA 21

Otázka trvale udržitelného rozvoje byla snad poprvé otevřena na konferenci OSN o životním prostředí člověka ve Stockholmu v roce 1972. Zde byla řešena otázka životního prostředí, možnost sladit zájmy člověka s ochranou přírody a přírodních zdrojů. Na konferenci byly stanoveny nejdůležitější ekologické problémy:

- *Akutní nebezpečí hrozí především územím a lokalitám, kde produkce nebezpečných odpadů plyných (emise), tekutých (odpadní vody) nebo tuhých (toxické, radioaktivní a jiné odpady) přesahuje únosnou míru a bezprostředně ohrožuje lidské zdraví i přírodu.*
- *V dlouhodobé perspektivě může být ještě vážnější nebezpečí spojeno s narušením životodárných planetárních systémů, jako jsou hydrologický cyklus, stratosférická ozónová vrstva a klimatický systém atmosféry a oceánu.*
- *Civilizace je ohrožena nadměrným a příliš rychlým čerpáním a užíváním zdrojů obnovitelných (živé organismy, voda, půda) i neobnovitelných (nerostné suroviny).*

---

³³ Šilhánková, V., Koutný, J., Čablová M.: *Urbanismus a územní plánování*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002, str. 101

- *Hrozivou rychlostí pokračuje redukce biologického bohatství planety - genetické základny jednotlivých druhů rostlin a živočichů, počtu druhů i rozmanitosti ekosystémů.*³⁴

Tyto problémy stanovila jako prioritní a vyzvala státy k okamžitému řešení těchto problémů.

V roce 1983 OSN ustavila Světovou komisi pro životní prostředí a rozvoj, ta měla úkol navrhnout způsob, jak překonat zdánlivě neřešitelné rozpory mezi ekonomickým rozvojem a zdravým životním prostředím. Komise měla stanoveny úkoly v oblasti ochrany přírody a přírodních zdrojů a jejím cílem bylo doporučit takové způsoby péče, které povedou ke společným, mnohostranně přínosným cílům respektujícím vzájemné vztahy mezi lidmi, zdroji, prostředím a rozvojem. Komise ukončila svoji činnost v roce 1987 a výsledky zveřejnila v tzv. Tokijské deklaraci. Mezi jiným je zde formulován pojem **trvale udržitelný rozvoj** jako základní princip, který musí společnost akceptovat, jestliže se má pozitivně rozvíjet.³⁵

Na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992 byly řešeny otázky v oblasti ochrany přírody a přírodních zdrojů, jako reakce na ekologický stav naší planety. Cílem zúčastněných zemí bylo řešit naléhavé otázky dalšího vývoje na naší planetě. Výsledkem tohoto jednání bylo přijetí programu **Agenda 21**. Agenda 21 je dokumentem OSN, bývá nazývána jako program pro 21. století. Program rozpracovává principy udržitelného rozvoje v globálním měřítku do jednotlivých problémových oblastí. Agenda 21 vyhlásila program trvalé udržitelnosti jako *“základ všeho rozumného lidského konání”* a rozšířila se i do dalších oborů lidské činnosti. Agenda 21 je jedinou strategií lidstva, která byla zpracována v takového rozsahu, odbornosti a komplexnosti, v mezinárodním měřítku dosud nebyla přijata žádná jiná strategie, koncepce, cesta nebo politika, srovnatelná s Agendou 21. K tomuto programu se připojila i Česká republika.

Agenda 21 byla dále rozpracována na světovém summitu o udržitelném rozvoji, konaném v roce 2002 v jihoafrickém Johannesburgu. Na tomto summitu se sešli nejen vedoucí představitelé a hlavy států, předsedové vlád, ministři, ale i zástupci nevládních organizací. Hlavním tématem byla integrace ekonomické, environmentální a sociální politiky. Jednání mělo též vyhodnotit výsledky, dosažené od posledního zasedání v Rio de Janeiro v roce 1992. Summit měl na programu pět klíčových témat:

- globalizace,
- harmonizace rozvoje a životního prostředí,
- chudoba a miléniové cíle rozvoje,
- model spotřeby a výroby,
- ochrana biodiverzity a přírodních zdrojů.

Mimo tato hlavní témata byly projednávány i problémy v dalších oblastech, zejména vodní zdroje a přístup k pitné vodě, energetika nepoškozující životní prostředí,

³⁴ enviWIKI, internetová encyklopedie věnovaná vzdělávání zaměřenému na prostředí. *Stockholmská konference* [online]. Vystaveno 11.10.2009 [citováno 12.10.2009]. Dostupné z: http://www.enviwiki.cz/wiki/Stockholmsk%C3%A11_konference

³⁵ Výkladový slovník Životní prostředí, udržitelný rozvoj. Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (World commission on environment and development) [online]. Vystaveno 2007 [citováno 25.1.2010]. Dostupné z: <http://slovník.ekopolitika.cz/s.shtml#svetova-komise-pro-zivotni-prostredi-a-rozvoj>

zdravotnictví, udržitelné zemědělství a zachování biodiverzity. Summitu se zúčastnila i česká delegace. Výsledkem summitu bylo přijetí mezinárodních dokumentů,³⁶ jejichž cílem je vzájemná spolupráce všech zemí na ochraně životního prostředí, ochrana přírodních zdrojů, globalizace apod.

5.4.2. MÍSTNÍ AGENDA 21

Agenda 21 ale není jen dokumentem, který má řešit problémy na úrovni států, ale zapojila do těchto řešení i orgány nižších celků. Kapitola 28 dokumentu Agenda 21 – Iniciativy místních úřadů na podporu Agendy 21, hovoří o uplatnění místních úřadů v této oblasti činnosti. *“Velké množství problémů a řešení obsažených v Agendě 21 má své kořeny na úrovni místních aktivit; účast a spolupráce místních úřadů bude proto faktorem, určujícím úspěšnost realizace jejich cílů.”* Tato kapitola hovoří o cílech a činnostech místních úřadů. Proto pro uplatnění Agendy 21 na nižší úrovni, byla rozpracována **Místní (lokální) Agenda 21**. Místní Agenda 21 je lokálním, regionálním programem rozvoje obce, regionu, kraje, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe, který zohledňuje konkrétní místní problémy. Její důležitou součástí je vytvoření strategického plánu, který propojuje ekonomické a sociální aspekty s oblastí životního prostředí. Aktivně zapojuje veřejnost do vytváření místních plánů a strategií ve všech jejích fázích i do následné realizace, čímž umožňuje veřejnou kontrolu.³⁷ Cílem Místní Agendy 21 je dosáhnout vyváženého sociálně-ekonomického rozvoje regionů, ochrany životního prostředí, zodpovědné zacházení s přírodními zdroji, racionální využívání území a zlepšování životních podmínek. Do procesu místní Agendy 21 mohou spadat například následující činnosti: péče o krajinu, ochrana přírodních zdrojů, územní plánování, obnova památek, kulturní a společenské akce, akce pro veřejnost, podpora vhodného podnikání apod. Místní agenda 21 je uplatňována v plánech a dokumentech obcí, jejichž cílem je udržitelný rozvoj.

5.4.3. UDRŽITELNÝ ROZVOJ A EVROPSKÁ UNIE

Udržitelný rozvoj je téma, kterým se zabývá i Evropská unie. Smlouva o Evropské unii stanoví úkoly Evropské unie, kdy jedním z těchto úkolů *„je vytvořit společný trh a hospodářskou a měnovou unii a prováděním společných politik nebo činností s cílem podporovat harmonický a vyvážený rozvoj hospodářských činností ve Společenství, trvale udržitelný a neinflační hospodářský růst respektující životní prostředí“*.³⁸ Evropská unie uplatňuje zásady udržitelného rozvoje formulované v Agendě 21. V roce 1994 přijala Aalborgskou chartu - Kampaň udržitelných měst, v roce 1995 v Lisabonu přijala akční plán na podporu Kampaně udržitelných měst a obcí, v roce 2000 v Hannoveru přijala výzvu na podporu kampaně. V období do roku 2000 se ale Evropská unie na svých summitech nezabývala environmentálními nástroji, ve svých strategiích formulovala pouze sociální a ekonomické zájmy Unie. Až na zasedání Evropské rady Göteborgu v roce 2001 přijala Evropská rada strategii udržitelného rozvoje Evropské unie **“Udržitelná Evropa pro lepší svět”**. Tato strategie navázala na

---

³⁶ zejména Johannesburgská deklarace o udržitelném rozvoji, Udržitelný rozvoj v globalizujícím se světě apod.

³⁷ CENIA, česká informační agentura životního prostředí. *O místní Agendě 21* [online]. [citováno 25.1.2010]. Dostupné z: <http://www.ma21.cz/>

³⁸ článek 2 smlouvy o Evropské unii, podepsané dne 7. února 1992 v Maastrichtu

strategie předcházející a již dříve formulované zájmy doplnila o zájmy environmentální. Přijetím této strategie EU potvrdila svůj zájem vzájemně sladit všechny tři základní pilíře aby nebyl preferován jeden před druhým. EU v tomto dokumentu stanovila šest hlavních dlouhodobých prioritních oblastí, s časovým horizontem plnění do roku 2011, s jejichž každoročním průběžným sledováním a vyhodnocením. Při prvotním vyhodnocení bylo v roce 2005 přistoupeno k aktualizaci Strategie, kdy návrh aktualizované Strategie byl předložen Evropské radě koncem roku 2005. K aktualizovanému návrhu bylo přijato množství pozměňovacích návrhů a celý proces byl poměrně rozsáhle připomínkován jednotlivými členskými státy. Práce na aktualizované verzi pokračovala až do 8. června 2006, kdy její výslednou podobu schválil Výbor stálých zástupců členských států EU. Aktualizovaná Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie byla přijata na zasedání Evropské rady v Bruselu dne 16.6.2006. Strategie byla postupně aktualizována i v následujících letech, poslední aktualizace byla schválena na přelomu let 2008-2009.

Aktualizovaná Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie nyní identifikuje sedm klíčových témat, prioritních oblastí:

- změna klimatu a čistá energie,
- udržitelná doprava,
- udržitelná spotřeba a výroba,
- ochrana a řízení přírodních zdrojů,
- veřejné zdraví,
- sociální začlenění, demografie a migrace,
- celosvětová chudoba a problémy udržitelného rozvoje.

Ve všech těchto oblastech si Evropská unie stanovila plnění úkolů vedoucích ke zlepšování a zkvalitňování životních podmínek s tím, že plnění úkolů bude průběžně vyhodnocováno a budou přijímána následná opatření k jejich dalšímu plnění.

5.4.4. UDRŽITELNÝ ROZVOJ A ČESKÁ REPUBLIKA

Do programu ochrany udržitelného rozvoje se aktivně zapojila i Česká republika. V době před přijetím do EU a nyní již jako člen EU spolupracuje s ostatními členskými státy na uplatnění Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie. Pro potřeby společnosti byl přijat dokument Strategie udržitelného rozvoje České republiky.³⁹ Účelem tohoto dokumentu je upozornit na existující problémy, které by mohly ohrozit přechod ČR k udržitelnému rozvoji a vytvářet opatření, která by vedla k předcházení, zmírnění nebo odstranění těchto problémů. Strategie je postavena na potřebách rozvoje společnosti a vzájemné rovnováhy sociálního, ekonomického a environmentálního pilíře tak, aby jeden pilíř nebyl preferován před druhým.

Strategie byla vytvořena jako dokument, u kterého se předpokládá v určitém časovém horizontu jeho aktualizace. Snahou tohoto dokumentu je nalézt cestu ke změnám v systému hodnot ve společnosti, ke změnám ve výrobě a spotřebě.

Strategie udržitelného rozvoje je postavena na široké škále základních východisek a principů. Nejvýznamnějším z těchto principů je **princip úcty k lidskému životu (etický princip), k přírodě a k civilizačním a kulturním hodnotám**. Mezi dalšími principy, významnými zejména pro oblast ochrany životního prostředí a přírodních

---

³⁹ Dokument přijala vláda České republiky ve svém usnesení č. 1242, ze dne 8. prosince 2004

zdrojů jsou **princip nepřekračování environmentálních limitů ekonomického rozvoje a oddělení ekonomického růstu od negativních dopadů na životní prostředí a princip preferování obnovitelných zdrojů před neobnovitelnými**. Tyto principy se promítají v jednotlivých pilířích strategie, v oblasti ochrany ŽP a přírodních zdrojů zejména v environmentálním pilíři. Cílem je ochrana přírody, životního prostředí, přírodních zdrojů a krajiny. Ze strategie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů vyplynuly úkoly, zejména:

- v oblasti **ochrany ovzduší** ve stanovených lhůtách dosáhnout a dále nepřekračovat emisní limity stanovené pro všechny kategorie látek znečišťujících ovzduší a dále ve stanovené lhůtě dosáhnout a dále nepřekračovat národní emisní stropy, stanovené pro látky znečišťující ovzduší.
- v oblasti **ochrany vod** ve stanovených lhůtách dosáhnout a udržet dobrý chemický a ekologický stav povrchových vod a vodních ekosystémů a dobrý chemický a kvantitativní stav podzemních vod. Dále je nutno podporovat rozvoj infrastruktury v oblasti dodávky kvalitní pitné vody a nakládání s městskými odpadními vodami.
- v oblasti **ochrany půdy** zastavit nadměrný přísun živin a dalších znečišťujících látek do půdního horizontu a ve stanovených lhůtách dosáhnout limitních požadavků na obsah nežádoucích látek a dále je nepřekračovat, provést opatření k zabránění kontaminace půd ze starých ekologických zátěží, zajistit ochranu půdy před vodní a větrnou erozí a před zbytečnými zábory pro nezemědělské a nelesní účely.
- v oblasti **nakládání s přírodními zdroji**, v mezích reálných technických a ekonomických možností, minimalizovat materiální a energetické nároky na výroby a služby, minimalizovat vstupy neobnovitelných zdrojů a maximálně využívat obnovitelných zdrojů.⁴⁰

Strategie byla v průběhu let několikrát aktualizována. Aktualizace posilovala zejména oblast environmentálního pilíře. V období duben–květen 2009 byla Strategie udržitelného rozvoje České republiky aktualizována a po poměrně dlouhé diskusi byla v listopadu 2009 předložena vládě ČR. Vláda na svém jednání dne 11.1.2010 Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky usnesením č. 37 přijala.

5.4.4.1. STRATEGICKÝ RÁMEC UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ČR

Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky je dokument, jehož cílem je sjednocení všech dosud vypracovaných koncepčních dokumentů v České republice a zajištění vzájemného souladu všech tří pilířů udržitelného rozvoje. Účelem Strategického rámce je zajistit vzájemnou provázanost jednotlivých dokumentů, jejich cílů a záměrů a stanovit problémy, které nejsou těmito dokumenty řešeny. Je podkladem pro navazující strategie a koncepce, zejména z pohledu trvale udržitelného rozvoje.

Ve Strategickém rámci jsou charakterizovány klíčové priority. Dokument je rozdělen do pěti prioritních os:

- PO1 – Společnost, člověk a zdraví.
- PO2 – Ekonomika a inovace.
- PO3 – Rozvoj území.

⁴⁰ Ministerstvo životního prostředí. *Strategie udržitelného rozvoje*. Praha: MŽP, 2004, str. 37-39

- PO4 – Krajina, ekosystémy a biodiverzita.
- PO5 – Stabilní a bezpečná společnost.

Z pohledu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů je důležitá zejména prioritní osa 4 - Krajina, ekosystémy a biodiverzita. Tato osa se zaměřuje zejména na péči o krajinu jako základního předpokladu pro ochranu druhové biodiverzity. Dotýká se nejen odpovědného hospodaření v zemědělství a lesnictví, ale i otázek adaptace na změny klimatu.⁴¹

Prioritní osa 4 dále vymezuje priority:

- ochrana krajiny jako předpoklad pro ochranu druhové diverzity,
- odpovědné hospodaření v zemědělství a lesnictví,
- adaptace na změny klimatu.

Každá priorita je dále vymezena cíli. Všechny cíle jsou zaměřeny na ochranu ŽP a na podporu, zachování a zlepšování kvality přírodních zdrojů.

Strategie udržitelného rozvoje a Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR jsou významnými koncepčními nástroji, které jsou podkladem pro vytváření budoucích nástrojů. Oba nástroje vymezují směry vývoje v oblasti ochrany ŽP a přírodních zdrojů. Bez souladu budoucích nástrojů s těmito dokumenty nebude možné budoucí strategie a koncepce přijmout.

---

⁴¹ Ministerstvo životního prostředí. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR*. Praha: MŽP, 2010, str. 41

6. POSTAVENÍ A ČINNOST ORGÁNŮ VEŘEJNÉ SPRÁVY A OSTATNÍCH ZAJINTERESOVANÝCH SUBJEKTŮ

Subjekty ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů jsou subjekty, které se na procesu ochrany podílí. Subjektem jsou:

- orgány ochrany ŽP a přírodních zdrojů,
- dotčené orgány,
- žadatel a další dotčené osoby,
- veřejnost.

Tato kapitola je zaměřena na první a třetí skupinu subjektů, tj. orgány ochrany ŽP a přírodních zdrojů a žadatele. O subjektech *dotčené orgány* a *veřejnost* je pojednáno v kapitole Horizontální právní předpisy.

6.1. ORGÁNY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ

Orgány ochrany ŽP a přírodních zdrojů koordinují veřejné i soukromé záměry změn v oblasti komplexní ochrany, ale i ochrany jednotlivých přírodních zdrojů, zajišťují a regulují činnosti ovlivňující ochranu a konkretizují ochranu veřejných zájmů. Orgány ochrany plní úkoly jim stanovené zákonem. Orgánem ochrany jsou:

- ústřední orgány státní správy,
- obec a orgány obce,
- kraj a orgány kraje.

6.1.1. ÚSTŘEDNÍ ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY

Ústřední orgány státní správy tvoří ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy. Ochranu ŽP a přírodních zdrojů zajišťují příslušná ministerstva. Tato zpracovávají koncepce rozvoje svěřených odvětví, připravují návrhy zákonů a jiných právních předpisů, řeší otázky související s jejich oblastí činnosti. Zároveň plní i úkoly stanovené v rámci mezinárodní spolupráce nebo které vyplývají z členství v EU, NATO apod.

V oblasti ochrany ŽP a přírodních zdrojů je stěžejním ústředním orgánem **Ministerstvo životního prostředí** (dále jen MŽP). Toto ministerstvo bylo zřízeno s účinností od 1.ledna 1990, zákonem č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění novel (dále jen kompetenční zákon). MŽP je ústředním orgánem státní správy ve věcech vyjmenovaných v ust. § 19, odst. 2 kompetenčního zákona. Pro ochranu přírodních zdrojů jsou těmito činnostmi zejména:

- ochrana přirozené akumulace vod,
- ochrana vodních zdrojů,
- ochrana jakosti povrchových a podzemních vod,
- ochrana ovzduší,
- ochrana zemědělského půdního fondu,
- koordinace postupů všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů ve věcech životního prostředí.

MŽP je zároveň i orgánem vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí.

Ministerstvo pro účely ochrany ŽP a přírodních zdrojů, zřídilo **Českou inspekci životního prostředí** (dále jen ČIŽP). ČIŽP je organizační složkou státu, přímo řízenou rozpočtovou organizací. Zabývá se kontrolami, šetřeními a revizemi na konkrétních místech. Zajišťuje dozor nad respektováním zákonných norem v oblasti ŽP a na dodržování závazných rozhodnutí správních orgánů v oblasti životního prostředí. Úkolem ČIŽP je zjišťovat nedostatky vzniklé na ŽP, odhalovat jejich původce a ukládat opatření k nápravě stavu. Dále ukládá pokuty a opatření fyzickým a právnickým osobám za porušení povinností v oblasti životního prostředí a provádí i kontroly, zda jsou opatření naplňována. Podílí se rovněž na řešení havárií, zejména v ochraně vod.

Dalšími subjekty, zřízenými MŽP, jsou **Správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí**.⁴² Tyto subjekty jsou vykonavatelé veřejné správy v oblasti ochrany ŽP. Správy vykonávají svoji působnost v teritoriu národního parku a chráněné oblasti, pro kterou byly zřízeny. Z hlediska ochrany přírodních zdrojů lze za významné považovat postavení správ národních parků. Tento subjekt na území národního parku, v režimu ochrany ZPF, vykonává působnost jako orgán ochrany ZPF.

Ministerstvo pro zajištění ochrany zřizuje nebo řídí i další subjekty, zejména **Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR, CENIA - česká informační agentura životního prostředí, Český hydrometeorologický ústav** apod.

MŽP je v těchto oblasti ochrany ŽP ústředním orgánem nejvýznamnějším, ale ne jediným. Dalším důležitým ústředním orgánem je **Ministerstvo zemědělství** (dále jen MZ). MZ je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, vodní hospodářství a jiné činnosti. U těchto činností ale jsou určité výjimky, které do kompetence MZ nepatří. Pro oblast zemědělství zajišťují činnosti mimo ochranu zemědělského půdního fondu, pro vodní hospodářství nevykonávají činnosti související s ochranou přirozené akumulace vod, ochranou vodních zdrojů a ochranou jakosti povrchových a podzemních vod.

Úkolem ministerstva je vymezit právními předpisy rozsah činností potřebné pro rozvoj tzv. multifunkčního zemědělství, tj. zemědělství, které klade důraz nejen na zemědělskou výrobu, ale i na ochranu přírody a krajiny a na ochranu přírodních zdrojů. Klade důraz na trvale udržitelný rozvoj.

Ochrana ŽP a přírodních zdrojů je zajišťována i v územích, kde vykonává svoji činnost Armáda ČR. V těchto oblastech zajišťuje ochranu **Ministerstvo obrany** (dále jen MO). MO, mimo jiných činností, zajišťuje i správu **vojenských újezdů**. Vojenský újezd je „vymezená část území státu určená k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil. Újezd tvoří územní správní jednotku“.⁴³ Správu vojenského újezdu zajišťuje **újezdní úřad**. Ten je pro vojenský újezd správním úřadem. Újezdní úřad plní úkoly, které stanoví zákon č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany České republiky, ve znění novel, a dále úkoly, které vyplývají z dalších předpisů.⁴⁴ Pro zajištění ochrany území pořizuje i územní plán regulační plán, územní studii a pořizuje územně analytické podklady.

---

⁴² Na území České republiky jsou vyhlášeny 4 národní parky a 25 chráněných krajinných oblastí.

⁴³ § 30 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších novel

⁴⁴ např. zákon č. 334/1992Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu apod.

6.1.2. OBEC A ORGÁNY OBCE

Obec je „územní samosprávný celek“. Ústava⁴⁵ obec specifikuje jako „územní společenství občanů, které mají právo na samosprávu“. Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.

Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů, při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.⁴⁶ Již z této definice vyplývá povinnost obce podílet se na ochraně ŽP a přírodních zdrojů. Obec při této ochraně vykonává činnost v rámci samostatné a přenesené působnosti.

Při výkonu **samostatné působnosti**, je jedním z nejvýznamnějších nástrojů, kterým obce disponují, vydávání obecně závazných vyhlášek obce. Vyhlášky vydává **zastupitelstvo obce** legislativním postupem, daným zákonem o obcích. Obecně závazné vyhlášky obcí mají povahu primárních právních předpisů.⁴⁷ Jejich posláním je upravit otázky, jinak právem neupravené. Účelem těchto vyhlášek je stanovení povinnosti:

- k zajištění čistoty ulic a veřejných prostranství,
- k užívání zařízení obce sloužícího veřejnosti,
- k **ochraně životního prostředí** a veřejné zeleně.

Druhým typem činností vykonávanou obcí, je výkon **přenesené působnosti**. U přenesené působnosti jde o výkon státní správy, která není realizována přímo státními orgány, ale je realizována nepřímo a to prostřednictvím obcí a jejich orgánů - stát svěřuje výkon přenesené působnosti obcím. Přenesenou působnost vykonává obecní úřad.

Přenesená působnost je vykonávána:

- obecním úřadem,
- pověřeným obecním úřadem,
- obecním úřadem obce s rozšířenou působností.

Jednotlivé typy obecních úřadů mají zákonem nastaven rozsah činností a zároveň i územní působnost. V oblasti ochrany vod, ovzduší a půdního fondu jednotlivé zákony přímo vymezují působnost jednotlivých typů obecních úřadů. Tyto úřady jsou vymezeny v přílohách zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. Ve většině činností v oblasti ochrany jsou orgány prvoinstančními, jejich územní působnost je vymezena vyhláškou.⁴⁸

6.1.3. KRAJ A ORGÁNY KRAJE

Dalším orgánem ochrany ŽP a přírodních zdrojů je kraj. Kraj je územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu. Kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů. Kraj při výkonu samostatné působnosti a přenesené působnosti chrání veřejný zájem.⁴⁹

---

⁴⁵ čl. 100 Ústavy ČR

⁴⁶ §§ 1,2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších novel (zákon o obcích)

⁴⁷ Možnost jejich vydávání vyplývá z ústavní úpravy – čl. 104, odst. 3 Ústavy ČR.

⁴⁸ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

⁴⁹ §§ 1,2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších novel

Kraj, obdobně jako obec, vykonává činnost v samostatné i přenesené působnosti. Ochranu ŽP a přírodních zdrojů vykonává jako **přenesenou působnost**. Tuto činnost vykonává krajský úřad.

Krajský úřad v určitých činnostech je orgánem prvoinstančním, především v řízeních, kde projednávány nebo schvalovány projekt přesahuje území, kde vykonává působnost obecní úřad obce s rozšířenou působností, řízení s velkými znečišťovateli apod. U některých činnostech je orgánem odvolacím, tj. přezkoumává rozhodnutí vydaná obecními úřady ve správním řízení. Tuto činnost vykonává ale pouze tehdy, pokud není tato činnost svěřena jinému subjektu, nebo pokud zákon nestanoví jinak. Krajský úřad v oblastech ochrany vytváří plány a koncepce, které nepřesahují území kraje a zároveň se i vyjadřují k nástrojům vytvářeným ústředními orgány. Krajský úřad též vykonává metodickou pomoc vůči úřadům obecním.

Obdobné postavení jako obecní a krajské úřady, mají orgány hlavního města Prahy, kterými jsou Magistrát hlavního města Prahy a úřady městských částí. Tyto orgány vykonávají činnost při ochraně ŽP a přírodních zdrojů obdobně jak obecní a krajské úřady.⁵⁰

Obce a kraje a jejich orgány ale nejsou jen rozhodovací nebo nařizovací orgány, v určitých typech řízení mohou vystupovat též jako dotčené orgány. Zejména v procesu územního plánování, jako nástroje horizontální ochrany ŽP, uplatňují svá závazná stanoviska k nástrojům územního plánování.

6.2. ŽADATEL A DALŠÍ DOTČENÉ OSOBY

Žadatelem je fyzická nebo právnická osoba, která se domáhá u příslušného orgánu rozhodnutí ve věci, jejímž cílem je získat oprávnění k určité činnosti nebo dosažení požadovaného stavu. Ve většině případů žadatel prosazuje své soukromoprávní zájmy. Žadatel je ve většině případů vlastníkem nebo uživatelem pozemků, staveb nebo zařízení, která jsou potřebná pro jím požadovanou činnost.

Další dotčenou osobou je ten, kdo má shodná práva a povinnosti jako žadatel a na kterého se musí rozhodnutí správního orgánu vztahovat. Dále je další dotčenou osobou i ten, komu má rozhodnutí založit, změnit, zrušit nebo určit právo nebo povinnost. I snahou těchto osob je prosadit svůj soukromoprávní zájem.

Žadatel i další dotčené osoby v průběhu řízení vystupují jako účastníci řízení. Pokud je v řízení více účastníků a tito všichni uplatňují „*shodný zájem*“, mohou si sami nebo na základě výzvy správního orgánu, zvolit „*společného zmocněnce*“. Zmocněnec pak tuto skupinu účastníků zastupuje a jedná v jejich zájmu.

Správní orgán ale může skupině účastníků, kteří dle názoru správního orgánu v řízení uplatňují shodný zájem, i proti jejich vůli, ustanovit „*společného zástupce*“. Tohoto ustanoví ale jen tehdy, pokud si účastníci na základě výzvy nezvolili společného zmocněnce. Zástupcem je vždy některý z účastníků řízení.

Za pozitivní lze považovat to, že zvolením nebo ustanovením společného zmocněnce nebo společného zástupce může být výrazně zkrácena doba řízení. Za

---

⁵⁰ Činnost Magistrátu hlavního města Prahy a úřadů městských částí je upravena zákonem č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších novel.

negativní lze ale u společného zástupce považovat to, že ten nemusí vždy jednat v zájmu všech zastupovaných osob. Tímto postupem může správní orgán značně ztížit nebo zcela znemožnit jednotlivým účastníkům uplatňování jejich procesních práv.⁵¹ Jde o příklad zneužitelné možnosti správního uvážení. Posoudit, zda je právní zájem žadatele a dotčených osob v řízení opravdu totožný, je v podstatě nemožné.

Proces rozhodování ve většině případů probíhá dle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění novel (dále jen správní řád), mimo případy, kdy jednotlivé zákony přímo stanoví, že na daný typ řízení se správní řád nepoužije. Ale i v těchto řízeních je rozhodovací orgán povinen vést řízení v souladu se základními zásadami správního řízení.

V oblasti ochrany ŽP a přírodních zdrojů je řešen střet dvou zájmů, zájmu veřejného a zájmu soukromého. V celém procesu je nutné konat v souladu s právním řádem, kde velký význam hraje i dodržování lidských práv. Ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů je veřejným zájmem a v procesu rozhodování musí příslušný orgán tuto skutečnost zohledňovat. V procesech, kde je nutné získat pro realizaci záměru ve veřejném zájmu např. pozemky nebo stavby a není možná dohoda s majitelem tohoto majetku, může být uplatněn i institut **vyvlastnění**.

Institut vyvlastnění je zakotven v ústavním zákoně č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. „Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu“.⁵² **Veřejný zájem** je takový zájem, který je „výrazem potřeb a zájmů společnosti a který takto chápe a prosazuje legitimní veřejná moc. Jeho rozhodujícím rysem je mocensky garantovaná převaha nad zájmem či zájmy soukromými. Ve veřejném zájmu lze věc vyvlastnit nebo vlastnické právo omezit, nelze-li dosáhnout účelu jinak, a to jen na základě zákona, jen pro tento účel a za náhradu“.⁵³ Předmětem veřejného zájmu může být v podstatě cokoli, co je za veřejný zájem vymezeno zákonem nebo stanoveným postupem a nebo i rozhodnutím příslušného orgánu.

Předpisem, který oblast vyvlastnění pozemků a staveb řeší, je **zákon č. 184/2006 Sb. o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě**. Zákon stanoví, že vyvlastnění je možné pouze ve veřejném zájmu, „*jestliže veřejný zájem na dosažení tohoto účelu převažuje nad zachováním dosavadních práv vyvlastňovaného.*“ K vyvlastnění nedojde, pokud se strany o pozemcích nebo stavbách, u kterých má k vyvlastnění dojít, dohodnou.

Nejoptimálnější situací ale je, pokud se vyvlastňovatel a vyvlastňovaný dohodne na převodu práv k pozemku nebo stavbě. Snahou obou stran, ale zejména vyvlastňovatele při dohodě by mělo být sladění soukromých a veřejných zájmů. Pokud ale k dohodě nedojde, lze přistoupit k vyvlastnění, kdy je ale nutné, v zájmu ochrany práv vyvlastňovaného, důsledně postupovat v souladu se zákonem.

---

⁵¹ Společný zástupce se může např. vzdát jménem všech účastníků, jimž byl ustanoven, práva podat odvolání, případně vzít podané odvolání zpět apod.

⁵² čl. 11, odst. 4, zákona č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

⁵³ Akademie für Raumforschung und Landesplanung. *Česko německo slovenská příručka územně plánovací terminologie*. Hannover: Verlag der ARL, 1997. str. 422

7. PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU V ČESKÉ REPUBLICE

7.1. ÚSTAVNÍ PRAMENY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ

Otázka ochrany přírody a přírodních zdrojů nebyla v době vzniku Československého státu preferována. Jednalo se o oblast, která byla na okraji zájmu společnosti, zejména z politických a ekonomických důvodů. Československý stát, při svém vzniku, při tvorbě nových ústavních předpisů, nepovažoval za důležité zakotvit ochranu přírody a přírodních zdrojů do ústavy. Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, v prohlášení hovoří o rozvoji Československého státu a v dalších ustanoveních dává právo na ochranu života, ale blíže tuto skutečnost nespecifikuje. Obdobně je tento stav zakotven i v ústavním zákonu č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky. Teprve ústava z roku 1960 jako první zakotvila ve článku 15, odst. 2 povinnost uloženou státu, zajistit ochranu a šetrné využívání přírody, životního prostředí a přírodních zdrojů ... „*Stát dbá o vytváření ekologické rovnováhy ochranou přírody a péčí o tvorbu a ochranu zdravého životního prostředí i o šetrné využívání přírodních zdrojů.*“ ... a zároveň hovoří o právu na svobodný a všestranný rozvoj občana.

Základem současné právní úpravy České republiky je ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění novel, který dotváří ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění novel, jako prameny práva nejvyšší právní síly. V preambuli Ústavy mimo jiné jsou občané ČR ... „*odhodláni střežit a bránit zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství.*“ Přírodním bohatstvím je zde zamýšleno životní prostředí a přírodní zdroje. Preambulí se ústavním orgánům, orgánům i občanům připomíná, o co by se měli usilovat. Dalším významným ustanovením je článek 7 Ústavy - „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu životního prostředí.*“ Tímto ustanovením je uložena povinnost státu, jako hlavnímu garantu práv a povinností, zajistit ochranu životního prostředí a šetrné užívání přírodních zdrojů. Životní prostředí je veřejným statkem, který náleží všem. Proto je na státu, aby prostřednictvím norem nastavil pravidla pro jeho užívání. Životní prostředí ale nezná hranice. Zde je proto nutný a důležitý soulad českého práva s právem EU a právem mezinárodním.

Rovněž Listina základních práv a svobod, s ohledem na další práva občanů, pamatuje i na otázku ochrany přírodních zdrojů, a to zejména v úvodním ustanovení: „*připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi*“ a dále článkem 35. Ten v odstavci prvním stanoví právo každého na příznivé životní prostředí, odstavec druhý dává každému právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. V třetím odstavci tohoto článku je stanovena povinnost neohrožovat a nepoškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Tímto ustanovením tak klade zákonné meze ohrožování či poškozování životního prostředí a přírodních zdrojů. Na tato ustanovení Ústavy a Listiny následně navazují další právní předpisy, které ochranu půdy, vod a ovzduší, jako složek životního prostředí a přírodních zdrojů, dále rozvíjí a posilují.

Příznivé životní prostředí je důležité pro rozvoj a vývoj každého člověka a každý z nás má právo se tohoto v zákonem stanoveném rozsahu i domáhat. Vždy je ho ale třeba

vykládat z mnoha aspektů a vždy se zřetelem ke konkrétní věci. Toto právo ale přísluší pouze fyzické osobě. Ta je živým organismem a negativními vlivy životního prostředí může být omezena nebo poškozena. Jak vyplývá z usnesení Ústavního soudu,⁵⁴ nelze toto právo vztáhnout na právnickou osobu. Fyzická osoba se svého práva může domáhat jako subjektivního veřejného práva pouze za podmínek daných příslušnými právními předpisy. (Soudní řád správní). Je potom na každém z nás, jestli je schopen a ochoten se svého práva domáhat a tím přispět k zachování a ochraně životního prostředí a jeho složek.

Ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů je v právním řádu České republiky zakotvena ve dvou základních skupinách předpisů:

- **horizontální právní předpisy,**
- **složkové právní předpisy.**

Obě skupiny předpisů dále doplňují:

- **doplňkové a prováděcí předpisy ke složkovým zákonům** (prováděcí vyhlášky),
- **předpisy, chránící životní prostředí před specifickými druhy ohrožení** (zákony o odpadech, o obalech, o chemických látkách, o prevenci závažných havárií, o nakládání s geneticky modifikovanými organismy),
- **předpisy, primárně se netýkající životního prostředí, ale obsahující ustanovení, k němu se vztahující** (trestní zákon, zákon o přestupcích, horní zákon, zákon o hospodaření s energií apod.).

Horizontální právní předpisy řeší otázky promítající se do právní úpravy jednotlivých úseků ochrany životního prostředí. Sem náleží zejména zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který zakotvuje obecné zásady ochrany životního prostředí a dále právní předpisy, které upravují územní plánování a stavební řízení, právo na informace o životním prostředí a posuzování vlivů na životní prostředí.

Složkové právní předpisy zahrnují zejména předpisy o ochraně přírody a krajiny, zemědělského půdního fondu, lesa, ovzduší, vod, nakládání s odpady, geneticky modifikovanými organismy, chemickými látkami a přípravky, ochraně zdraví před hlukem a vibracemi, o jaderné bezpečnosti a radiační ochraně a prevenci nebezpečných havárií.

Jak horizontální, tak složkové právní předpisy vytváří komplex norem, jejichž cílem je zajistit ochranu **životního prostředí a přírodních zdrojů**.

7.2. HORIZONTÁLNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Horizontální právní předpisy řeší otázky promítající se do právní úpravy jednotlivých úseků ochrany životního prostředí. Mezi tyto předpisy se obecně zařazují zejména:

- zákon o ochraně životního prostředí,
- zákon o územním plánování a stavebním řádu,
- zákon o posuzování vlivů na životní prostředí,
- zákon o integrované prevenci,
- zákon o právu na informace o životním prostředí.

⁵⁴ spis. zn. I. ÚS 282/1997 Sb. n.u.US, ze dne 6.1.1998, Právo na příznivé životní prostředí

7.2.1. ZÁKON O OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Stěžejním normou horizontálních právních předpisů je zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění novel, (dále jen zákon o životním prostředí, nebo i zákon o ŽP) který zakotvuje obecné zásady ochrany životního prostředí. Již v preambuli zákona je charakterizována důležitost životního prostředí pro člověka a zároveň povinnost člověka toto prostředí zachovat pro příští generace ... *"Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, vycházejíc ze skutečnosti, že člověk je spolu s ostatními organismy neoddělitelnou součástí přírody, připomínajíc si přirozenou vzájemnou závislost člověka a ostatních organismů, respektujíc přitom právo člověka přetvářet přírodu v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, vědomo si své odpovědnosti za zachování příznivého životního prostředí budoucím generacím a zdůrazňujíc právo na příznivé životní prostředí jakožto jedno ze základních práv člověka, usneslo se na tomto zákoně"* ... Zákon o ŽP vznikl v roce 1992, v reakci na stav a vývoj společnosti. Stal se základní normou pro další oblasti ochrany životního prostředí. Svojí úpravou pak na zákon navázaly další právní předpisy v oblasti životního prostředí a přírodních zdrojů. Účelem zákona je *"vymezení základních pojmů, stanovení základních zásad ochrany ŽP a dále stanoví povinnosti fyzických a právnických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů; vychází přitom z principu trvale udržitelného rozvoje"*.⁵⁵

Zákon vymezuje dva základní pojmy:

- životní prostředí,
- ochrana životního prostředí.

Životní prostředí je *"vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie"*.⁵⁶ Z této definice vyplývá, že *"zákon považuje za životní prostředí hmotný svět a z něho jen tu část, kterou tvoří příroda (složky a ekosystémy). Přitom jde o prostředí nezbytné pro další existenci nejen člověka, ale všech živých organismů"*.⁵⁷ Některé studie ale považují pojem životní prostředí dle dané definice za neúplný. Do životního prostředí zahrnují též prostředí *"umělé"*, tj. prostředí vytvořené člověkem (domy, sídliště, podniky, kulturní památky apod.) Pak definice, doplněná o *umělé podmínky a složky vytvořené člověkem*, se stává bezbřehou a ztrácí svoji podstatu. Dle mého názoru je shora uvedená definice dostatečná a nebylo by vhodné tuto definici rozšiřovat.

Ochrana životního prostředí *"zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku"*.⁵⁸ Tato definice v sobě zahrnuje dvě složky ochrany:

- defenzivní,
- ofenzivní.

---

⁵⁵ § 1 zákona o životním prostředí

⁵⁶ § 2 zákona o životním prostředí

⁵⁷ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, str. 28

⁵⁸ § 9 zákona o životním prostředí

Defenzivní složka je založena na principu předcházení a zabránění činností, které životní prostředí znečišťují nebo poškozují. *"Je zpravidla vyjádřena jako zákaz určité činnosti nebo jako povinnost vázat určité činnosti na povolení či souhlas orgánů veřejné správy a jejich podmínky".*⁵⁹

Ofenzivní složka je založena na principu nápravy a zlepšení, které lze vyjádřit jako *"příkaz na odstranění nebo zmírnění škodlivého zásahu, a to nejčastěji uvedením do původního stavu nebo kompenzací uvedením do stavu blízkého původnímu nebo jinou kompenzací za ztráty způsobené na životním prostředí. Podstatou této složky je reprodukce poškozených či narušených částí životního prostředí".*⁶⁰ Jako nástroj nápravy lze použít např. uložení rekultivace, obnova porostů, ale i trestní postih.

Zákon o ŽP vymezuje i další důležité pojmy např. přírodní zdroje, znečišťování a poškozování životního prostředí apod.

V období přípravy ČR na vstup do EU, byl zamýšlen záměr zákon o ŽP přepracovat. Nový zákon měl pokrýt celou oblast práva životního prostředí. V obecné části měly být zakotveny základní pojmy, zásady ochrany ŽP, právo na informace, program EMAS, plány ochrany ŽP, veřejnou správu v oblasti ochrany životního prostředí apod. Ve zvláštní části pak měla být zahrnuta celá složková ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů. Tato úprava tak měla nahradit všechny současné složkové zákony a podrobnější úpravu pak měly zajišťovat prováděcí předpisy. Cílem zákonodárce a příslušných subjektů bylo kodifikovat právo životního prostředí, ale do současné doby nebyl návrh zákona vypracován.

Současný zákon o životním prostředí je důležitou normou a je podkladem pro další normy práva životního prostředí.

7.2.2. ZÁKON O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění novel, řeší dvě oblasti úpravy území:

- územní plánování,
- stavební řízení.

Obě tyto oblasti jsou pro ochranu ŽP a přírodních zdrojů důležité, ale podstatnou úpravu obsahuje zejména oblast první, tj. územní plánování.

7.2.2.1. ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

Důležitým prvkem, který řeší otázku ochrany vod, ovzduší a půdního fondu v obecné rovině, je oblast územního plánování. Je to činnost, která má poměrně obsáhlou historii. Snaha vytvořit pravidla pro uspořádání území, pro určení, jaké typy objektů a v jakém pořadí budou na území umístěny, provází člověka od okamžiku, kdy začal s výstavbou sídel. Na území ČR lze datovat základní pravidla pro rozvržení a uspořádání území pro stavby již od 13. století. Pravděpodobně nejstarším dochovaným stavebním řádem v Čechách byl stavební řád krále Přemysla Otakara II. z roku 1270, pro město Jihlavu. Tento řád se stal základem pro prostorové uspořádání města Jihlavy. Jihlavští měšťané tímto řádem získali právo svobodně stavět domy tam, kde „by to bylo ku užitku

⁵⁹ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, str. 29

⁶⁰ tamtéž, str. 29

města a ty o nichž by se dalo soudit, že jsou ku neprospěchu nebo škodě, ať byly postaveny kýmkoliv, nechť jsou zbourány – stavbě nových domů musí předcházet souhlas měšťanů“. Obdobné řády pak přijala i další středověká města.

S vývojem společnosti se vyvíjelo i stavebnictví. Toto pro výstavbu potřebovalo nové pozemky, docházelo k nepromyšlenému a bezplánovitému rozvoji měst. Přejedání dozoru nad stavebnictvím ze soukromých stavebníků a městských rad na krajské úřady, zemské stavební ředitelství a vídeňský dvůr, vzniká dozorčí stavební systém. Od druhé poloviny 18. století jsou vydávána dvorní a guberniální nařízení, která stanoví konkrétní požadavky, jejichž cílem je prosazení veřejného zájmu.⁶¹ Právní úprava ale byla neuspořádaná, bylo nutné provést kodifikaci. V roce 1815 byla provedena kodifikace dosavadních stavebních předpisů a byl stanoven jednotný stavební řád. Tento se stal podkladem pro další předpisy v oblasti stavebnictví a územního plánování, zejména Nový stavební řád z roku 1864. Na tento navázaly další stavební předpisy.⁶² Tyto stavební řády vytvořily principy moderního veřejného stavebního práva. Stanovily zásady pro stavební činnosti, a nepřímou i pro územní plánování. Řády přejala i první republika a v novelizovaném znění v platily až do 31.5.1950, kdy nabyt účinnosti nový stavební zákon č. 280/1949 Sb. V roce 1959 byl zákon nahrazen novým předpisem, zákonem č. 84/1958 Sb., a následně v roce 1976 zákonem č. 50/1976 Sb. o územním plánování a stavebním řádu. Po roce 1989 byl zákon několikrát poměrně obsáhle novelizován, ale tyto novely nesplnily všechna očekávání a dne 1.1.2007 nabyt účinnosti současný stavební zákon.

Všechny předcházející stavební zákony přímo nestanovily povinnost ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. Tato byla taxativně nastavena až ve stavebním zákoně z roku 1976. Zákon přímo stanovil cíl územního plánování, kterým bylo „*vytváření předpokladů k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí a ochranu jeho hlavních složek - půdy, vody a ovzduší.*“

Územní plánování si každý stát upravoval svými předpisy. Ty řešily územní plánování na území toho daného státu, ale neřešily např. provázanost jednotlivých státních strategií, zejména v otázce rozvoje příhraničních oblastí apod. Změna nastala až v roce 1983, kdy byla státy Evropského společenství přijata **Evropská charta územního plánování**. Podle tohoto dokumentu má územní plánování sloužit člověku a rozvoji jeho osobnosti především tím, že mu zajistí odpovídající kvalitu života v příznivém prostředí. Zároveň nastavil pravidla pro vzájemnou spolupráci členských států při územním plánování a rozvoji. Úkolem územního plánování je řešit vlivy na rozvoj území, na úroveň životního prostředí, na život ve městech a obcích, sociální politiku, ochranu

---

⁶¹ např. **Dekret gubernia** vydaný v roce 1789 ukládá pražskému magistrátu, „*aby předkládal o všech stavbách plány ke schválení, dbal veřejné bezpečnosti, důkladnosti a pravidelnosti staveb, zřízení rovných ulic a okrášlení města.*“

⁶² Zejména **zákon č. 40/1886 ř. z.**, jímžto se vydává stavební řád pro král. hlavní město Prahu a pro města Karlín, Smíchov, král. Vinohrady, Žižkov, pak pro místní obce Košíře, Třešovice s Třešovičkami, Břevnov s Týnkou, Dejvice, Bubeneč, Libeň, Troju, Vršovice, Nusle a Pankrác, Michle a Podolí, **zákon č. 5/1889 čes.z.z.**, jímžto se vydává stavební řád pro království České, vyjímajíc obce, pro které platí stavební řád ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z.z., **zákon č. 26/1883 slez.z.z.**, jímžto se nařizuje nový stavební řád pro vojvodství slezské, a **zákon č. 63/1894 mor.z.z.**, kterým se vydává stavební řád pro zemské hlavní město Brno, pro královské hlavní město Olomouc, pro královská města Jihlavu a Znojmo a pro jejich místa předměstská.

zdraví a bezpečnost obyvatel, umístování staveb, rozmístění různých činností v území a jejich vzájemné vazby, provozní návaznost a dopravní dostupnost a hospodárné využití ploch. Tuto úmluvu přijala jako závazný dokument i Česká republika. Na Úmluvu navázaly další evropské předpisy, zejména Aalborgská charta - kampaň udržitelných měst, Evropská charta prostorového plánování (tzv. Torremolinská charta), akční plány pro životní prostředí, ale i komunitární a rozvojové programy pro rok 2000-2006 a programy pro léta 2007-2013. Všechny tyto nástroje charakterizují územní plánování jako důležitý nástroj ochrany ŽP a přírodních zdrojů.

Do oblasti územního plánování unie vkládá nemalé finanční prostředky. Dosažené výsledky v tomto oboru byly zveřejněny v publikacích *Europa 2000*, *Europa 2000+*, apod. EU vytvořila i speciální orgány, které zajišťují mezivládní spolupráci v oblasti územního plánování a připravuje materiály pro evropské nástroje a strategie. Evropské společenství a Evropská unie se územním plánováním zabývá velmi podrobně, zejména v oblasti ochrany přírodních, ekonomických a sociálních zájmů, jako tří pilířů udržitelného rozvoje. Do procesu územního plánování v evropském měřítku se plně zapojila i Česká republika.

Územní plánování je *"právem upravený institut, který tvoří soubor nástrojů a technik, které vedou k prostorové a časové koordinaci rozvoje osídlení. Je to činnost soustavná, jejímž cílem je soustavné a komplexní řešení využití a uspořádání území"*.⁶³ Jak vyplývá z této definice, je otázka ochrany vod, ovzduší a půdního fondu jednou z nejdůležitějších. Stěžejním předpisem v dané oblasti je zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění novel (dále jen stavební zákon). Tento předpis jako jeden z úkolů územního plánování, ukládá *„vytvářet podmínky pro ochranu území podle zvláštních právních předpisů před negativními vlivy záměrů na území a navrhovat kompenzační opatření, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak“* a *„regulovat rozsah ploch pro využívání přírodních zdrojů"*.⁶⁴ Stavební zákon *“je páteří normou veřejného práva, která má mimořádný význam pro utváření území, to jest pro jeho (prostorové) uspořádání a (funkční) využití, zejména v procesu pořizování, schvalování a následného uplatňování příslušné dokumentace, jednak při správě území obcí, krajů a státu – a to i v souvislostech překračujících státní hranice a v kontextu Evropské unie jako celku"*.⁶⁵ Územní plánování je *“povoláno vytvářet předpoklady k dosahování trvajícího souladu všech přírodně krajinných a kulturně civilizačních hodnot v území"*.⁶⁶ Pro dosažení tohoto účelu může územní plánování zejména sledovat stav a vývoj území, shromažďovat informace o území, tyto analyzovat a vyhodnocovat, pečuje u utváření území a chrání ty hodnoty, které jsou pro společnost důležité. Smyslem územního plánování je *“co nejméně omezovat a co nejméně bránit přirozenému vývoji územního celku a v určitých případech ho rozmyslným a vhodným způsobem posilovat stanovováním přiměřených kritérií vhodných a nutných pro umístňování a uskutečňování činností v území"*.⁶⁷ Povinnost ochrany je uložena všem subjektům územního plánování,

⁶³ Šilhánová, V., Koutný, J., Čablová, M.: *Urbanismus a územní plánování*. Pardubice: Univerzita Pardubice 2002, str. 93

⁶⁴ § 19, odst. 1, písm. m,n, stavebního zákona

⁶⁵ Plos, J.: *Stavební zákon*, Český Těšín, Těšínská tiskárna a.s., 2008, str. 95

⁶⁶ tamtéž, str. 105

⁶⁷ tamtéž, str. 106

zejména však Ministerstvu pro místní rozvoj, Ministerstvu obrany a újezdním úřadům, krajům, obcím a jejich orgánům jako subjektům, kteří jsou pořizovatelé územně plánovací dokumentace.

K zajištění ochrany životního prostředí jsou v procesu územního plánování vytvářeny příslušné nástroje. Tyto nástroje charakterizují území, vymezují jeho možnosti a limity. Mezi nástroje územního plánování jsou zařazeny:

- územně plánovací podklady,
- politika územního rozvoje,
- územně plánovací dokumentace,
- územní rozhodování,
- územní opatření.

Nástroje územního plánování můžeme rozdělit na dvě základní kategorie:

- nástroje koncepční,
- nástroje realizační.

Jednotlivé nástroje na sebe věcně i časově navazují a vzájemně se doplňují.

Koncepčními nástroji jsou:

- územně plánovací podklady,
- politika územního rozvoje,
- územně plánovací dokumentace (zásady územního rozvoje a územní plán).

Realizačními nástroji jsou:

- regulační plány (ve schváleném rozsahu),
- územní rozhodnutí (popřípadě územní souhlas),
- územní opatření.

Aby mohl vzniknout některý z nástrojů územního plánování, musí pro dané území být vytvořeny územně plánovací podklady. ÚPP obsahují informace o stavu území, limitech využití území a ostatních faktorech, ovlivňujících využitelnost území. ÚPP tvoří územně analytické podklady a územní studie. Pro proces územního plánování z hlediska ochrany ŽP a přírodních zdrojů jsou významné zejména územně analytické podklady. Jejich význam je zejména v charakteristice území, pro které jsou podklady vytvářeny. Obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodu ochrany veřejných zájmů, vyplývajících z právních předpisů nebo stanovených na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývajících z vlastností území - **limity využití území**,⁶⁸ záměrů na provedení změn v území,

---

⁶⁸ Limity **vyjadřují omezení ve využití území**. Mají obecnou platnost a jsou odvozeny ze zákonů, vyhlášek a správních rozhodnutí. Vymezují území, ve kterých jsou některé činnosti zcela zakázány nebo nějakým způsobem omezeny.

Limity určují např.:

- umístění určitých činností produkujících hluk, exhalace, otřesy aj. v území nebo stanovují přípustnou míru takové činnosti,
- ochranná pásma (např. zdrojů vody, nerostných surovin, památkových rezervací a zón), ve kterých jsou některé činnosti zcela zakázány nebo určitým způsobem omezeny,
- míru zemědělského využití pro mimořádně ekologicky labilní území,
- mimořádně ekologicky cenná území a podmínky jejich využívání člověkem,

zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci.

Na základě územně plánovací dokumentace jsou vytvářeny další nástroje územního plánování. Účelem všech těchto nástrojů je vytvořit takové podmínky, které budou přijatelné pro vývoj společnosti a zároveň neohrozí nebo nepoškodí životní prostředí a přírodní zdroje.

Povinnost ochrany není uložena jen tvůrcům nástrojů územního plánování, tato povinnost je dána i **dotčeným orgánům státní správy**. Tyto orgány jsou pověřeny dohledem nad ochranou některých veřejných zájmů, vymezených zvláštními předpisy.⁶⁹ Při tvorbě nástrojů územního plánování se dotčené orgány mají právo k těmto nástrojům vyjádřit, zejména z důvodu ochrany veřejného zájmu z jejich oblasti činnosti. Těmito chráněnými zájmy jsou zejména:

- ochrana přírody a přírodních zdrojů,
- ochrana zdraví,
- doprava,
- energetika,
- obrana státu,
- požární ochrana,
- telekomunikace,
- památková péče.

Pro účely této práce je důležitá zejména ochrana přírody a přírodních zdrojů. Chráněné zájmy v této oblasti můžeme rozdělit do několika kategorií, které na sebe navzájem navazují. Těmito jsou:

- ochrana životního prostředí,
- ochrana přírody a krajiny,
- ochrana vod,
- ochrana ovzduší,
- ochrana zemědělského půdního fondu,
- ochrana lesů a pozemků určených k plnění funkcí lesa.

Všechny tyto chráněné zájmy jsou důležité, ale s ohledem na konkrétní ochranu jednotlivých zdrojů, je nutné se zmínit zejména o ochraně ŽP a přírodních zdrojů.

V rámci **ochrany životního prostředí** je dotčeným subjektem Ministerstvo životního prostředí a orgány kraje v přenesené působnosti, podle typu zpracovávané dokumentace. Tyto orgány stanovují požadavky na obsah a rozsah vyhodnocení vlivů na životní prostředí a zpracování možných variant řešení. Vzhledem k tomu, že nástroje územního plánování jsou koncepcemi, podléhají procesu posuzování vlivů na životní prostředí. Dotčené orgány se vyjadřují i v tomto procesu.

-
- území, ve kterých se mohou projevit negativně vlivy některých činností (např. dopravy, výroby, produktovodů), kde jsou další činnosti zakázány nebo omezeny z důvodů ochrany zdraví a bezpečnosti obyvatel,
  - ochranu zemědělského půdního fondu, ochranu zdrojů vod a nerostů.

⁶⁹ Plos, J.: *Stavební zákon*, Český Těšín, Těšínská tiskárna a.s., 2008, str. 107-108

V procesu **ochrany přírody a krajiny** je dotčeným orgánem v oblasti územního plánování ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo obrany a újezdní úřady, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, obecní úřady, krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, vždy dle rozsahu území, pro které se dokumentace zpracovává. Cílem těchto orgánů je zajistit ochranu přírody a krajiny, zejména spoluúčastí v procesu územního plánování a stavebního řízení s cílem prosazovat vytváření ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny.⁷⁰ V procesu územního plánování jsou vymezovány i systémy ekologické stability. Tyto systémy jsou zpracovány v plánech ekologické stability, které slouží jako podklady pro územní plánování.

V oblasti **ochrany vod** je dotčeným orgánem vodoprávní úřad, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad, Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství, podle typu zpracovávané dokumentace. Pro oblast územního plánování a územní rozhodování je nezbytným podkladem plán hlavních povodí České republiky a plány oblastí povodí, včetně příslušných programů opatření. Pořizovatelem hlavního plánu povodí ČR jsou Ministerstva zemědělství a životního prostředí, pořizovatelem plánů oblastí povodí jsou správci povodí ve spolupráci s krajskými úřady a ústředními vodoprávními úřady. V souladu s touto dokumentací mohou dotčené orgány vydávat stanoviska územně plánovací dokumentaci.

Orgánem **ochrany ovzduší** je Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zdravotnictví, Česká inspekce životního prostředí, kraje a krajské úřady, obce a obecní úřady, podle typu zpracovávané dokumentace. Příslušný orgán ochrany ovzduší vydává stanoviska a povolení, která obsahují podmínky ochrany ovzduší.

Ochranu ZPF zajišťují orgány ochrany zemědělského půdního fondu, kterými jsou Ministerstvo životního prostředí, krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností. Na území hlavního města Prahy je tímto orgánem Magistrát hlavního města Prahy. Ve vymezených případech je tímto orgánem i Správa národního parku. Pořizovatelům územně plánovací dokumentace vyplývá v oblasti ochrany ZPF povinnost řídit se zásadami ochrany zemědělského půdního fondu a vyhotovit takové řešení, které je z hlediska ochrany ZPF nejvýhodnější. Zároveň musí porovnat toto řešení z hlediska vlivu na ZPF s jiným možným řešením. Orgán ochrany ZPF, při vyjadřování se k návrhu řešení, v návrhu vyznačuje i možnosti dalšího rozvoje.

Dotčeným orgánem v oblasti **ochrany lesů a pozemků k plnění funkce lesa** jsou orgány státní správy lesů, kterými jsou Ministerstvo zemědělství, krajský úřad a obecní úřad obce s rozšířenou působností, ve zvl. případech Ministerstvo životního prostředí a Vojenský lesní úřad. Pořizovatelům územně plánovací dokumentace vyplývá v oblasti ochrany lesa dbát zachování lesa. Povinností pořizovatele je navrhnout takové řešení, které je z hlediska zachování lesa, ochrany PUKL, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů, nejvhodnější. Jejich činnost je vázána na souhlas příslušného orgánu státní správy lesů, který může svůj souhlas vázat na splnění podmínek.

V rámci ochrany přírodních zdrojů nelze ale opomenout i oblast **pozemkových úprav**. Dotčeným orgánem v této oblasti je pozemkový úřad, kterými jsou Pozemkové úřady a Ústřední pozemkový úřad. Tyto orgány dle rozsahu své působnosti uplatňují v rozsahu své pravomoci stanoviska k územně plánovací dokumentaci. Pozemkové

---

⁷⁰ § 2, písm. g, zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody, ve znění pozdějších předpisů

úpravy jsou proces, jímž se prostorově a funkčně uspořádávají pozemky, scelují se nebo dělí a zabezpečují se další úpravy, jejichž cílem je vytvořit podmínky pro racionální hospodaření vlastníků půdy. Současně se jimi zajišťují podmínky pro zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu, vodní hospodářství a zvýšení ekologické stability krajiny. Výsledky pozemkových úprav slouží pro obnovu katastrálního operátu a jako nezbytný podklad pro územní plánování.

Jak vyplývá z výše uvedeného, je územní plánování důležitým nástrojem ochrany vod, ovzduší a půdního fondu. Samo o sobě je ale nástrojem všeobecným, tj. řeší ochranu zdrojů, i když přihlíží ke stanoviskům dotčených orgánů, pouze všeobecně. Konkrétní ochranu jednotlivých přírodních zdrojů zajišťují až samostané speciální zákony.

7.2.2.2. STAVEBNÍ ŘÍZENÍ

Stavební řízení je nástroj navazující na územní plánování. Bez schválených nástrojů územního plánování a územního řízení nelze realizovat požadované činnosti, např. stavby, rekonstrukce a odstraňování staveb, terénní úpravy apod.

V souvislosti s přijetím současného stavebního zákona byla přijata i poměrně široká škála nových předpisů, které stavební zákon dále rozvíjí. Jedná se zejména u vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj, které podrobně upravují jednotlivé oblasti stavebního zákona. V souvislosti s novým stavebním zákonem byla provedena i poměrně rozsáhlá novelizace více než čtyřiceti stávajících zákonů. K těm nejvýznamnějším, dle spravované materie, patří zejména předpisy o přírodních složkách životního prostředí. Z toho je zřejmá důležitost územního plánování pro ochranu vod, půdy a ovzduší.

7.2.3. ZÁKON O POSUZOVÁNÍ VLIVŮ NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Hodnocení (posuzování) vlivů na životní prostředí (dále jen EIA)⁷¹ lze charakterizovat jako formalizovaný a veřejně kontrolovatelný proces, jehož cílem je vyhodnotit vliv plánované lidské činnosti, zejména koncepcí, záměrů a průmyslových, zemědělských, dopravních a jiných staveb na životní prostředí, krajinu, lidské zdraví apod. Cílem je též seznámit veřejnost s výsledkem procesu hodnocení. „*vliv/dopad*“ znamená „*jakýkoli účinek způsobený navrhovanou činností na životní prostředí, včetně zdraví a bezpečnosti lidí, flóry, fauny, půdy, ovzduší, vody, klimatu, krajiny a historických památek nebo jiných fyzických struktur nebo vzájemného působení těchto faktorů; zahrnuje také účinky na kulturní dědictví nebo socio-ekonomické podmínky vyplývající ze změn těchto faktorů*“.⁷²

Pravděpodobně první zemí, která se zabývala řešením procesu EIA byly Spojené státy americké. Zde v roce 1969 vstoupil v platnost první zákon o EIA, pod názvem US NEPA. V první části předpisu je deklarována povinnost státu chránit životní prostředí, charakterizován účel a cíl ochrany a zároveň stanoveny obecné postupy EIA. V druhé části je pak zakotven vznik Environmental Protection Agency.⁷³ Tato organizace v USA plní v omezené míře obdobné funkce jako MŽP ČR, tj. rozhoduje o financích, vyjadřuje

⁷¹ Zkratka termínu environmental impact assessment (angl.).

⁷² Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, přijatá v Espoo (Finsko) dne 25. února 1991.

⁷³ Environmental Protection Agency, ve zkr. U.S. EPA, (překl.: Agentura pro ochranu životního prostředí) je federální instituce USA, pověřená ochranou životního prostředí a lidského zdraví. Založena 2.12.1970.

se k probíhajícímu posuzování ŽP, vede informační systémy apod. V USA je tato organizace nejen důležitým orgánem, který se podílí na procesu EIA, ale i orgánem, který zajišťuje následnou kontrolu v oblasti ochrany ŽP.

EIA se stala důležitým nástrojem i pro Evropské společenství. V rámci ES byla přijata Směrnice Rady 85/337/EHS, ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí. Význam směrnice je zejména v tom, že specifikovala předmět EIA, vyjádřila vztah EIA k dalším povolenacím procesům. Dále stanovila, u kterých záměrů je nutné EIA provést, určila podmínky, za kterých se EIA provádí, charakterizovala účast veřejnosti v procesu EIA a zároveň stanovila rozsah informací, které musí investor předložit.

Významným milníkem v oblasti EIA byla Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. Tato Úmluva byla sjednána Evropskou hospodářskou komisí OSN ve finském Espoo dne 25. února 1991. Byla podepsána všemi členskými státy EU, některé státy ji ale dosud neratifikovaly.

V návaznosti na Espoo konvenci byla provedena novelizace stávající směrnice,⁷⁴ a to Směrnicí Rady 97/11/ES ze dne 3. března 1997, kterou se mění směrnice 85/337/EHS o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí. Tato směrnice zásadním způsobem rozšířila záměry, u kterých je nutné provést EIA a zároveň rozšířila a doplnila soubor podmínek, které je nutné splnit, aby bylo možné EIA provést. Nedostatkem směrnice je ale to, že je zaměřena pouze na posuzování záměrů. Vliv na životní prostředí ale bylo nutné posuzovat i u plánů a programů, proto byla přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/42/ES ze dne 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí. Tato směrnice zohledňuje Espoo konvenci a Aarhuskou úmluvu (viz. Veřejnost). Směrnice je zaměřena na strategické posuzování plánů a programů, (dále jen SEA), které podléhají přípravě nebo přijetí orgánem na národní, regionální nebo místní úrovni nebo které připravuje úřad pro legislativní proces tak, aby mohly být přijaty parlamentem nebo vládou, a které jsou vyžadovány právními a správními předpisy.

Česká republika implementovala směrnice do svého právního řádu. V současné době proces posuzování vlivů na životní prostředí probíhá dle zákona č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Cílem zákona je posuzování záměrů a koncepcí z hlediska jejich vlivu na životní prostředí. Zákon definuje **záměr** jako „stavby, činnosti a technologie uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu“, kde záměry jsou rozděleny na dvě kategorie, na **záměry vždy podléhající posouzení**, kterými jsou záměry, u kterých je zřejmé, že ve větším nebo menším rozsahu zasáhnou do životního prostředí, např. dálnice, skládky, skladiště nebezpečných látek apod., a **záměry vyžadující zjišťovací řízení**, u kterých se tento zásah do prostředí předpokládá, ale je nutné informace o tomto záměru ještě upřesnit. **Koncepce** je vymezena jako „strategie, politiky, plány nebo programy zpracované nebo zadané orgánem veřejné správy a následně orgánem veřejné správy schvalované nebo ke schválení předkládané“. Proces posuzování záměrů a koncepcí je odlišný. Proces EIA probíhá před zahájením řízení a v podstatě je podkladem pro toto následné řízení podkladem. Posuzuje se vliv záměrů nejen na životní prostředí, ale i na půdu, vodu, ovzduší, krajinu, přírodní zdroje, ekosystémy a i na hmotný majetek nebo kulturní

⁷⁴ Směrnice Rady 85/337/EHS, ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí.

památky. Zároveň se posuzuje i jejich vzájemné působení a souvislosti. Součástí procesu posuzování záměru je i návrh opatření k předcházení nepříznivým vlivům na životní prostředí.

V procesu SEA jsou posuzovány koncepce. Koncepcí jsou např. republikové strategie, tj. Politika územního rozvoje, Dopravní politika, Státní energetická politika, plány hlavních povodí České republiky apod. Posuzují se též koncepce nižšího řádu, např. Zásady územního rozvoje. Celý proces je podobný procesu EIA. Cílem je vydat stanovisko k posouzení vlivů provádění koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví. V tomto stanovisku může příslušný orgán vyjádřit svůj nesouhlas s koncepcí z hlediska možných dopadů na životní prostředí a zdraví, může navrhnout doplnění koncepce nebo kompenzační opatření. Bez tohoto stanoviska nemůže být koncepce schválena.

Zásadní rozdíl mezi EIA a SEA je v tom, že EIA posuzuje již jednotlivé konkrétní záměry, kdežto SEA posuzuje obecnější koncepční materiály se střednědobým a dlouhodobým výhledem, obvykle na regionální nebo celostátní úrovni.

Jak EIA tak SEA jsou důležité procesy pro zajištění ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. Příslušné orgány tak mohou, ve spolupráci s dotčenými subjekty a veřejností, při projednávání koncepcí a záměrů, odhalit nedostatky, na tyto poukázat a žádat o jejich odstranění. Odstranění nedostatků tak přispěje k vyšší ochraně ŽP.

7.2.4. ZÁKON O INTEGROVANÉ PREVENCI

Tradiční přístup spočívající v regulaci znečištění je zaměřen hlavně na kontrolu a omezování znečišťování u takových činností, které mohou ohrozit složky životního prostředí, zejména půdy, vody a ovzduší. Tato regulace ale nastupuje vždy až v době, kdy určitý problém nastal. Předmětem zájmu pak byla jen ta ohrožená složka životního prostředí a na ostatní složky ŽP nebyl brán zřetel, případně nebyla řešena jejich vzájemná provázanost a možné ohrožení. Tento systém je poměrně složitý a klade velké nároky jak na regulované subjekty, které mají povinnost přizpůsobit své jednání platné legislativě, tak na stát a jeho orgány, které regulaci zajišťují a kontrolují. Tento stav se pak může negativně projevit v celém procesu ochrany.

Současná společnost, v uvědomění si vzájemné provázanosti jednotlivých složek ŽP, považuje již tradiční způsob za zastaralý a nepřijatelný. Proto jedním z nových nástrojů, jak zajistit účinnou ochranu, je proces integrované prevence a omezování znečištění. Tento proces byl do právního řádu ČR implementován 1. ledna 2003, kdy nabyl účinnosti zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci).⁷⁵ Zákon vymezuje oblasti, ve kterých je možné integrované povolení vydat. Jedná se zejména o oblasti:

- ochrany přírody,
- ochrany ovzduší,
- ochrany vod a vodního hospodářství,
- nakládání s odpady.

---

⁷⁵ Povinnost implementace vyplynula zejména ze Směrnice Rady 96/61/ES ze dne 24. září 1996 o integrované prevenci a omezování znečištění a Rozhodnutí Evropské komise 479/2000/ES ze dne 17. července 2000 o implementaci Evropského emisního registru znečištění podle článku 15 Směrnice Rady 96/61/ES.

Zákon zároveň i vymezuje oblasti, ve kterých nelze integrované povolení vydat.⁷⁶ Tyto oblasti činnosti jsou řešeny jinými právními předpisy.⁷⁷ Zákon do svých ustanovení přejal cíle a zásady ochrany ŽP, kterými jsou zejména:

- *"zabránit zvyšování znečišťování životního prostředí používáním preventivních a nápravných opatření,*
- *zamezit přenosu znečištění z jedné složky životního prostředí do druhé,*
- *efektivně využívat suroviny, materiály a energii,*
- *předcházet vzniku odpadů a zabezpečit jejich opětovné využití,*
- *přijímat opatření nezbytná k předcházení haváriím a omezovat jejich případné následky,*
- *snížovat administrativní náročnost pro podniky vydáním jednoho integrovaného povolení,*
- *vyjednávat individuální podmínky povolení pro jednotlivé provozovatele,*
- *zabezpečovat transparentnost správního řízení při vydávání integrovaného povolení vůči veřejnosti a možnost zapojení veřejnosti do rozhodovacího procesu".⁷⁸*

V procesu integrovaného rozhodování se vždy posuzuje určité zařízení⁷⁹ a jeho vliv na životní prostředí, jako na celek. V procesu rozhodování jsou pro tyto zařízení stanoveny podmínky provozu, které jsou průběžně kontrolovány. Výhoda procesu integrovaného rozhodování je v tom, že v celém procesu probíhá pouze jedno řízení, které nahrazuje soubor dílčích správních řízení daných jednotlivými složkovými předpisy. Toto řízení je pak poměrně složité a proto klade poměrně vysoké nároky na rozhodující orgán. V celém procesu je důležitá vzájemná komunikace mezi žadatelem a rozhodujícím orgánem a to nejen v průběhu řízení, ale hlavně před zahájením řízení. Při této komunikaci mohou být vyřešeny případné nedostatky, které by mohly probíhající správní řízení neúměrně prodloužit.

Úkolem zákona o integrované prevenci není pouze proces vydávání integrovaného povolení, tímto zákonem byl zřízen integrovaný registr znečišťování životního prostředí (dále jen integrovaný registr znečišťování – IRZ). Povinností subjektů je zjišťovat a poskytovat údaje do IRZ. Tyto údaje jsou dále přenášeny do Evropskému registru úniků a přenosů znečišťujících látek. Zřizovatelem registru je Ministerstvo životního prostředí. Registr je veřejný, čímž se odlišuje od jiných, již provozovaných registrů. Veřejnost informací je důležitým prvkem v získávání informací o životním prostředí a jeho případném znečištění nejen odbornou veřejností, ale každým, kdo má zájem tyto informace získat.

---

⁷⁶ Zákon o integrované prevenci se nevztahuje na mobilní zařízení, znečištění způsobené vniknutím radioaktivních látek do životního prostředí, vypouštění radioaktivních látek do životního prostředí a nakládání s geneticky modifikovanými organismy.

⁷⁷ zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon; zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty

⁷⁸ CENIA, česká informační agentura životního prostředí: O integrované prevenci [citováno 17. ledna 2010], Dostupný z [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFGRHE2A](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFGRHE2A)

⁷⁹ Jedná se zejména o zařízení, vyjmenovaná v příloze č.1 zákona o integrované prevenci, tj. energetická zařízení, zařízení provádějící těžbu, zpracování a výrobu kovů a nerostů, zařízení chemického průmyslu, a zemědělská zařízení.

V roce 2007 byla provedena zásadní úprava zákona o integrované prevenci, právě v oblasti IRZ. Od 12.2.2008 je IRZ upraven samostatným zákonem. Současná úprava, zákon č. 25/2008 Sb., o integrovaném registru znečišťování životního prostředí a integrovaném systému plnění ohlašovacích povinností v oblasti životního prostředí a o změně některých zákonů. Samostatnou úpravu si registr vyžádal na základě Evropské právní úpravy. Zákon lze rozdělit na dvě části. V první části obsahuje úpravu IRZ. Zákon v podstatě zachoval úpravu ze zákona o IRZ, došlo ke změně v termínu ohlašování údajů. Druhá část řeší fungování IRZ a plnění ohlašovací povinnosti. Subjektům ukládá povinnost zasílat údaje v elektronické podobě, z důvodu jejich následného zpracování do dalších registrů. Elektronická podoba dat tak zabrání duplicitnímu zasílání údajů.

Integrovaná prevence a omezování znečištění se stalo jedním z významných nástrojů potřebných k ochraně ŽP. Významné je jeho preventivní působení. Preventivní přístup tak umožňuje snižovat náklady na suroviny, technologie a energie.

7.2.5. ZÁKON O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Každý občan má právo na to, aby od příslušných orgánů získal potřebné informace o životním prostředí. Toto právo je přímo zakotveno v Listině základních práv a svobod, jak bylo popsáno v části týkající se ústavních základů ochrany. Informace o ŽP jsou pro veřejnost důležitým nástrojem pro prosazování veřejných zájmů. Proto *“chceme-li, aby se subjekty žádoucím příznivým způsobem chovali ve vztahu k životnímu prostředí, pak jim musíme zajistit a zprostředkovat dostatek relevantních informací, a to nejen o tomto prostředí a jeho složkách, ale i o metodách, způsobech a přístupech k jeho ochraně”*.⁸⁰ Informace o stavu ŽP jsou považovány za natolik důležité, že jsou zakotveny nejen v našem právním řádu, ale i v právu Evropské unie.⁸¹

V České republice je v současné době platný zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění novel. Pak se naskytá otázka, proč tento zákon není dostatečný k získávání informací i o ŽP. Tento zákon upravuje poskytování informací v obecné podobě. Životní prostředí je ale považováno za velmi významné pro stav a vývoj společnosti a informace získané jen na základě zákona o svobodném přístupu k informacím mohou být nedostatečné. Bez potřebných informací o stavu ŽP a metodách a způsobech ochrany, nemohou být v určitých případech zahájeny potřebné kroky k jeho ochraně. Proto na základě evropské legislativy byly členskými státy EU přijaty zákony, upravující poskytování informací o životním prostředí.⁸²

V ČR upravuje právo na informace o ŽP zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí, ve znění novel (dále jen zákon o právu na informace o ŽP). Zákon v současném znění je plně v souladu s právem EU. Ukládá všem povinným subjektům poskytnout žadateli včasné a úplné informace o životním prostředí a přírodních zdrojích, pokud těmito disponují.

Pokud ale chceme právo na informace o ŽP uplatnit, je důležité vymezení pojmu

---

⁸⁰ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, str. 203

⁸¹ Směrnice Rady ES č. 90/313/EHS, o volném přístupu k informacím o životním prostředí, ze dne 7.6.1990.

⁸² Zejména německá spolková úprava zákonem BGGI. 1490/1994 ze dne 7.7.1994 tzv. Umweltinformationsgesetz a obdobná rakouská úprava Umweltinformatiosgesetz BGGI č. 495/1993 idF, ze dne 27.7.1993.

informace o životním prostředí. Zákon tento pojem vymezuje velmi konkrétně, stanoví, že informací o ŽP je informace, vypovídající zejména o stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu, o stavu jednotlivých složek životního prostředí, využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí, vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na životní prostředí, o správních řízeních apod. Zákon stanoví, kdo je povinným subjektem, postup při přijetí žádosti, její vyřízení, podmínky, za kterých lze poskytnutí informace odmítnout, možnost opravných prostředků, úhrada za zpřístupnění informace apod. Úprava je poměrně podrobná, na jejím základě lze získat potřebné informace o ŽP.

Zákon vymezuje jeden z důležitých nástrojů informovanosti, kterým je *Zpráva o stavu životního prostředí*. Zprávu každý rok vydává Ministerstvo životního prostředí. Ve zprávě jsou uvedeny informace o kvalitě životního prostředí a o zátěžích, které na životní prostředí působí. Zpráva je projednávána vládou a předkládána parlamentu k projednání. Po projednání je zpráva zveřejněna. V této zprávě vláda a parlament získává poměrně detailní informace o stavu životního prostředí v ČR.

Právo na informace je upraveno nejen zákonem o právu na informace o ŽP, ale i složkovými předpisy.⁸³ Na základě zákona o právu na informace o ŽP a na základě úpravy složkovými předpisy může kdokoli získat informace o životním prostředí a tyto následně využít pro prosazování veřejných, tak i svých soukromých zájmů.

Zdrojem informací nejsou jen informace od povinných subjektů, ale tyto lze získat i z příslušných informačních systémů o životním prostředí. K těmto systémům náleží zejména Integrovaný registr znečišťování, informační systém EIA, informační systém SEA, systém evidence kontaminovaných míst. Všechny tyto systémy jsou, až na výjimky, veřejně přístupné a jsou významným zdrojem informací.

7.2.6. VEŘEJNOST

Ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů je nejen důležitou a významnou činností státu a jím pověřených orgánů, územní samostprávy a obdobných orgánů, ale i veřejnosti. Veřejnost se tak stává důležitým regulátorem, který se podílí na ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů. Zájmem veřejnosti je podílet se na procesu rozhodování a schvalování nástrojů, které mohou životní prostředí a přírodní zdroje ovlivnit. Důvodem účasti veřejnosti je zejména zachování příznivého životního prostředí pro svůj rozvoj a pro zachování přírody pro další generace. Aby mohla veřejnost vhodným a zákonným způsobem zasáhnout do procesů tvorby, schvalování a rozhodování o nástrojích, je potřebné poskytnout veřejnosti dostatek informací v celém procesu a dát veřejnosti možnost se angažovat v záležitostech přesahujících osobní prospěch. Pro činnost veřejnosti je důležitá obecná znalost právních postupů, jimiž lze ochranu ŽP ovlivnit. Zde je důležitá spolupráce veřejnosti nejen s orgány veřejné správy,

---

⁸³ Zejména zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší; zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon); zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon); zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon); zákon ČNR č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu; zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech; zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon); zákon ČNR č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě; zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu; zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a předpisy vydané k jejich provedení.

ale i s žadateli, pořizovateli a jinými oprávněnými subjekty.

Postavení veřejnosti v oblasti ochrany ŽP a PZ není zakotveno jen v právním řádu ČR, ale tato účast je zakotvena i v mezinárodních předpisech. Stěžejním aktem je Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, tzv. **Aarhuská úmluva**. Úmluva byla sjednána 25. 6. 1998 na konferenci ministrů životního prostředí regionu Evropské hospodářské komise OSN „Životní prostředí pro Evropu“ a nabyla účinnosti dne 30. října 2001. Česká republika Úmluvu ratifikovala v roce 2004. Cílem Úmluvy je *"přispět k ochraně práva každého příslušníka současné generace i generací budoucích na život v prostředí příznivém pro jeho zdraví a životní pohodu"*. Zároveň každá smluvní strana *"zaručí právo na přístup k informacím o životním prostředí, podíl veřejnosti na rozhodování o otázkách životního prostředí a přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí"*. Tato úmluva navázala na předcházející úmluvy a deklarace⁸⁴ a stala se tak základem pro právo EU a právní řád jednotlivých členských států, v účasti veřejnosti při rozhodování o ŽP, o přístupu k informacím a přístupu k právní ochraně.

Evropská Unie úmluvu podepsala 25.6.1998 s tím, že její ratifikace bude provedena až za stavu, kdy právní řád jednotlivých členských států bude s úmluvou v souladu⁸⁵. Úmluva byla EU schválena rozhodnutím Rady 2005/370/ES dne 17.2.2005. Na rozhodnutí navázala nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 1367/2006 o použití ustanovení Aarhuské úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech ŽP na orgány a subjekty Společenství. V nařízení charakterizovala veřejnost jako rovnocenného partnera veřejné správy a přejala základní pilíře Aarhuské úmluvy:

- zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti,
- aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech, týkajících se životního prostředí,
- zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí.

Tyto principy pak implementovaly do svých předpisů jednotlivé členské státy EU.

Veřejnost je pojem poměrně široký, lze ho pojmut jako:

- jednotlivce, tj. fyzickou nebo právnickou osobu,
- neformální skupiny fyzických osob bez právní subjektivity,
- formální skupiny osob podle zvláštních právních předpisů bez právní subjektivity,
- formalizované skupiny osob s právní subjektivitou.

Česká republika, implementací Aarhuské úmluvy do horizontálních i složkových právních předpisů, poskytuje veřejnosti informace, umožňuje jí podílet se na procesech ochrany ŽP a poskytuje jí i právo na soudní ochranu.

Veřejnost se zapojuje do procesů, kde vystupuje jako účastník řízení, ale v určitých procesech může mít pouze konzultativní charakter. V procesech většinou

---

⁸⁴ Zejména Stockholmská deklarace o životním prostředí člověka, Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Rio de Janeiro, usnesení Valného shromáždění 37/7 z 28. října 1982 o Světové chartě přírody a usnesení 45/94 ze 14. prosince 1990 o nutnosti zajistit zdravé životní prostředí pro životní pohodu jednotlivců a Evropská charta o životním prostředí a zdraví.

⁸⁵ Upraveno ve směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2003/35/ES o účasti veřejnosti na vypracování některých plánů a programů týkajících se životního prostředí.

veřejnost vystupuje jako právnická osoba, nejčastěji občanské sdružení.

V procesech ochrany ŽP vystupuje veřejnost jako účastník zejména v procesech vedených na základě:

- zákona o integrované prevenci,
- zákona o ochraně přírody a krajiny,
- vodního zákona,
- horního zákona,
- atomového zákona.

Postavení veřejnosti v řízeních pak upravují jednotlivé zákony samostatně. Zvláštní postavení veřejnosti má ale občanské sdružení, které má právní subjektivitu a je založené dle stanov za účelem ochrany přírody a krajiny. Tato sdružení jsou *“oprávněna požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny”*.⁸⁶ Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších novel, je ve vztahu ke složkovým zákonům, zákonem zvláštním a tyto zákony ve svých ustanoveních na občanská sdružení založená za účelem ochrany přírody a krajiny, jako účastníka řízení, přímo odkazují.

Konzultativní charakter účasti veřejnosti na procesech ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů je zakotven zejména v:

- zákoně o posuzování vlivů na životní prostředí,
- stavebním zákoně,
- zákoně o prevenci závažných havárií.

Ať již vystupuje veřejnost jako účastník řízení nebo pouze jako "konzultant", má právo na informace, může se vyjádřit k probíhajícímu procesu i ke schvalovaným dokumentům.

Je snahou státu i příslušných orgánů, co nejvíce zapojit veřejnost do všech procesů ochrany životního prostředí a přírodních složek. Čím více se veřejnost zapojí do tohoto procesu, tím je větší šance, že vzniklý produkt bude plně v souladu se zájmy všech skupin obyvatel, a zájmů obcí, krajů a státu. Zapojení veřejnosti do těchto procesů a i do následné realizace, umožňuje veřejnou kontrolu všech těchto činností a procesů. A je jen na každém z nás, jak se do těchto procesů sám zapojí.

7.3. OCHRANA VOD V PRÁVNÍM ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY

Voda je bezesporu základem všeho živého na Zemi. První život vznikl právě ve vodě. Voda hrála i důležitou roli při vzniku atmosféry, stala se jedním z prostředků, který ovlivnil vznik půdy. Důležitost vody pro člověka je obrovská, neboť bez vody vydrží člověk max. 5 dní, kdežto bez jídla i několik týdnů. Že je voda základem života je zřejmé i z toho, že se nachází v buňkách každého organismu, může tvořit až 80 % z celkové hmotnosti organismu.

---

⁸⁶ § 70, odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších novel.

7.3.1. CHARAKTERISTIKA VOD

Voda je zdroj, který se na naší planetě nachází v obrovském množství, vodní plochy pokrývají asi 71 % rozlohy Země (pevnina 29 %) a obsahuje přibližně 1,4 mld km³ vody. Většinu této vody tvoří ale voda slaná, sladká voda tvoří pouze asi 3 % z celkového objemu, a to je ještě většinou vázaná v ledovcích (zejména v Antarktidě). Pro rozvoj společnosti má obrovský význam voda z podzemních a povrchových zdrojů. Množství vody v těchto zdrojích je ale konečné, na rozdíl od lidské činnosti, která se neustále vyvíjí a rozšiřuje. Spotřeba vody již neslouží jen k pokrytí základních lidských potřeb, ale je využívána ve všech oblastech lidské činnosti. Při těchto činnostech dochází k výraznému ovlivňování stavu a kvality vody a k ovlivňování prostředí. Úkolem společnosti je zachovat tyto zdroje v takovém stavu, aby mohly plnit všechny požadované funkce.⁸⁷

Voda je též důležitou složkou životního prostředí, je významný krajinnotvorný a estetický prvek a zároveň i složkou, která ovlivňuje a působí na ostatní složky ŽP, zejména na půdu, ovzduší rostliny a živočichy. Tyto složky se navzájem významně ovlivňují a znečištění nebo poškození jedné složky se v určitém časovém horizontu promítne i v dalších složkách. Voda je na znečištění velmi náchylná a dokáže v přírodním koloběhu v poměrně krátké době ovlivnit nebo znečistit ostatní složky ŽP.

Voda je též přírodní živel, před jehož působením je nutné se chránit. Povodně a záplavy jsou v přírodním koloběhu přirozené. Člověk svojí činností negativně ovlivňuje toky řek a potoků, toky narovnává, odstraňuje meandry, ovlivňuje odtokové poměry území, čímž podstatným způsobem přispívá ke vzniku právě povodní a záplav.

Předmětem právní úpravy je voda i jako součást ekosystémů. Voda je součástí systému ekologické stability, krajinných prvků, součástí zemědělského půdního fondu (dále jen ZPF) i pozemků určených k plnění funkcí lesa (dále jen PUKFL). Voda je v tomto režimu chráněna jinými předpisy,⁸⁸ než normami vodního práva.

Soubor lidských činností, které v souladu s právními normami zajišťují ochranu vod, nazýváme vodní hospodářství. Cíle vodního hospodářství lze charakterizovat jako:

- trvalé bezpečné a účelné nakládání s povrchovými a podzemními vodami,
- ochrana vodních zdrojů,
- ochrana vodních poměrů,
- ochrana před povodněmi,
- správa povodí a plánování v oblasti vod.

7.3.2. PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY VOD

Činnosti, které ovlivňují užívání, kvalitu a znečišťování vod je nutné regulovat. Nástrojem této regulace v oblasti vod je zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších novel (dále jen vodní zákon). Tento zákon ale není jediný. Zákon je doplněn řadou prováděcích vyhlášek, nařízení vlády a metodických pokynů. Soubor norem, jejichž cílem je ochrana vod, je poměrně široký a pokrývá celou oblast ochrany. Úkolem tzv. vodního práva je ochrana vod a regulace jejího užívání a

⁸⁷ Damohorský, M., et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, str. 233-234

⁸⁸ Jinými předpisy je zejména zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon o ochraně ZPF, lesním zákonem, zákonem o pozemkových úpravách apod.

zároveň i nakládání s vodními zdroji. Ochrana vod a vodních zdrojů je veřejným zájmem. Vodní právo ovlivňuje práva vlastníků pozemků zasahuje do jejich vlastnictví omezujícím způsobem.

Vodní zákon se výslovně zabývá právním režimem vod povrchových a podzemních. Vymezuje vody ve dvou kategoriích:

- voda jako přirozená součást životního prostředí a přírodní zdroj,
- voda, která je odebrána z povrchových nebo podzemních vod.

V první kategorii voda není považována za předmět vlastnictví, není součástí ani příslušenstvím pozemku, na kterém se vody nachází. Voda je natolik málo neovladatelná, vymezitelná a uchopitelná, že ji nelze považovat za věc a nikdo ji nemůže vlastnit. Zákon vymezuje, že práva k vodám upravuje vodní zákon. Jakožto věci neovladatelné nemohou být povrchové ani podzemní vody ani předmětem státního vlastnictví. Stát však rozhoduje o nakládání s nimi prostřednictvím vodoprávních úřadů (ty pak udělují povolení k nakládání s vodou, které není obecné).⁸⁹

Druhá kategorie již vymezuje vodu jako předmět vlastnických vztahů. Voda, která byla z podzemních nebo povrchových zdrojů vod odebrána, již nemá charakter vody povrchové nebo podzemní, ale vystupuje již jako věc, je předmětem občanskoprávních vztahů. Vlastník s vodou může v souladu s vodním zákonem nakládat. Pokud vlastník může s vodou nakládat, má zároveň i povinnost se o tuto věc starat, než ji podle zákona přípustným způsobem zneškodní, tj. jestliže takovou vodu odeberu, tak je moje, já ji mám a musím se o ni postarat až do doby, než jsem ji dokázal vypustit, zneškodnit nebo jiným způsobem využít.

Současný vodní zákon ve své úpravě navázal na zákon přecházející, zákon č. 138/1973 Sb., o vodách. Koncepce tohoto zákona byla v souladu s požadavky praxe,⁹⁰ proto tuto koncepci přejal i nynější vodní zákon. Ten ale přinesl i některé významné změny. K nejpodstatnějším patří:

- nové pojetí právní povahy vod v přírodě,
- podrobněji stanoví povinnosti fyzických a právnických osob při ochraně povrchových a podzemních vod,
- podrobněji stanoví podmínky pro užívání povrchových a podzemních vod,
- zavedení systému zjišťování a hodnocení povrchových a podzemních vod,
- zavedení institutu citlivých a zranitelných oblastí,
- ucelená úprava ochrany před povodněmi,
- úprava problematiky veřejné správy,
- úprava systému plateb a financování výdajů na opatření ve veřejném zájmu.

Předcházející vodní zákon upravoval i oblast zásobování pitnou vodou a odkanalizování. Nynější úprava již tuto oblast neřeší, nyní je ochrana vod v této oblasti v zákoně č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně

---

⁸⁹ Krecht, J., *Zákon o vodách : (vodní zákon) č. 254/2001 Sb. s důvodovou zprávou a poznámkami*. Vyd. 1. Praha, IFEC, 2002, str. 12

⁹⁰ Soulad s potřebami praxe je zřejmý i z toho, že zákon byl účinný, i když v novelizovaném znění, od 1.4.1975 do 31.12.2001.

některých zákonů (dále jen zákon o vodovodech a kanalizacích), doplněného prováděcími vyhláškami.

7.3.3. PŘEDMĚT VODNÍHO PRÁVA

Přímým předmětem vodního práva jsou „*společenské vztahy k povrchovým a podzemním vodám. Jsou to vztahy fyzických i právnických osob, státu a jeho orgánů případně dalších orgánů veřejné správy, zprostředkávající ochranu těchto vod, jejich využívání a rovněž ochranu před nimi*“.⁹¹ Tyto vztahy se týkají též staveb, které souvisí s nakládáním s vodami, nebo staveb, které jsou vodami ovlivňované nebo vody ovlivňují.

Voda, jako předmět vodního práva, se člení na vody povrchové a podzemní. Povrchovou vodou je ta, která se přirozeně vyskytuje na zemském povrchu a to i tehdy, pokud částečně protéká např. potrubím, tunely, nadzemním vedením nebo přirozenými zemskými dutinami. Jako povrchová voda tedy bývá označena voda v rybnících, jezerech, ve vodních tocích, ale i voda stékající po zemském povrchu v důsledku atmosférických srážek.

Podzemní vody jsou vody, které se přirozeně vyskytují pod zemským povrchem v pásmu nasycení⁹² v přímém styku s horninami. Voda se zde pohybuje vlivem gravitačních sil. Za podzemní vody se považují i vody drenážní, případně vody ze studní, a podzemních vrtů, ale jen do té doby než je technickým nebo jiným obdobným způsobem převedena do zařízení, které je určeno k jejímu odběru.

Vodní zákon vymezuje i dvě specifické kategorie vod. Jsou to tzv. „*vody zvláštní*“ a „*vody odpadní*“. Vody zvláštní zákon přímo nevymezuje, ale lze je rozdělit na:

- vody, které jsou vyhrazenými nerosty,⁹³
- přírodní léčivé vody a přírodní stolní minerální vody,⁹⁴ i když se z nich mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty a zdroje přírodních minerálních vod,
- vody důlní.

První dvě kategorie jsou upraveny vodním zákonem, ale jen tehdy, pokud to zákon přímo stanoví. Režim důlních vod je upraven vodním zákonem, ale to jen tehdy, pokud zvláštní zákon⁹⁵ nestanoví režim jiný.

---

⁹¹ Dudová, J., et.al. *Právo životního prostředí, 2. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 76

⁹² Pásmo nasycení bylo dříve nazýváno *zvodnělé vrstvy zemské a zemské dutiny naplněné vodou*. Při projednávání vodního zákona Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR byly ale tyto pojmy zamítnuty a nahrazeny právě pojmem pásmo nasycení.

⁹³ Vymezeny v zákoně č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, ve znění novel (horní zákon).

⁹⁴ Vymezeny v zákoně č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění novel.

⁹⁵ Tímto zákonem je horní zákon. Vodní zákon stanoví, že ten, kdo „*vypouští odpadní vody nebo zvláštní vody do vod povrchových nebo podzemních, je povinen dbát, aby jakost povrchových nebo podzemních vod nebyla ohrožena nebo zhoršena. Za tím účelem je povinen zejména zajišťovat zneškodňování vypouštěných vod způsobem odpovídajícím současnému stavu technického pokroku*“. Tato povinnost je uložena i těm, kteří vypouštějí důlní vody. Zároveň ale i stanoví, že k „*vypouštění zvláštních vod do vod*

Vody odpadní jsou vody, které mají po použití ve stavbách, zařízeních nebo dopravních prostředcích, změnilly své fyzikální, chemické nebo biologické vlastnosti a v důsledku toho mohou ovlivnit kvalitu povrchových a podzemních vod. Za odpadní vody lze považovat i:

- průsakové vody z odkališť,
- průsakové vody ze skládek odpadu,
- vody dešťové, tj. vody, které své vlastnosti změní pouhým protečením.

Odpadní vody jsou vymezeny i negativně. Odpadními vodami nejsou:

- vody z drenážních systémů odvodňovaných zemědělských pozemků,
- vody užití na plavidlech, u nichž došlo pouze ke zvýšení teploty,
- nepoužité minerální vody z přírodního léčivého zdroje,
- zdroje přírodní minerální vody.

Rizika odpadních vod nejsou jen v ohrožení povrchových a odpadních vod, ale v poškození životního prostředí jako celku. Látky obsažené v odpadních vodách z technických provozů nebo i domácností, mohou ovlivnit kvalitu půdy, ohrozit ovzduší a vývoj rostlin a živočichů. Proto zákon chrání ostatní kategorie vod tím, že stanoví podmínky, za kterých lze odpadní vody do ostatních vod vypouštět.

Kategorizace vod ale ještě není úplná. Je třeba se zmínit o části povrchových vod, kterým jsou **vodní toky**. Vodní toky jsou nejčastěji se vyskytujícím útvarem povrchové vody v krajině. Dotvářejí členitost a pestrost krajiny, plní širokou škálu funkcí. Vodní toky jsou „*povrchové vody tekoucí vlastním spádem v korytě trvale nebo po převažující část roku, a to včetně vod v nich uměle vzdutých. Jejich součástí jsou i vody ve slepých ramenech a v úsecích přechodně tekoucích přirozenými dutinami pod zemským povrchem nebo zakrytými úseky*“. Tato definice ale přináší několik otázek. První souvisí s pojmem „*tekoucí vlastním spádem*“. V praxi může nastat situace, kdy za užití např. technických prostředků bude nutné překonat výškový rozdíl, aby byl zabezpečen tok vody v korytě. Pak ta část toku, kde nebude zajištěn tok vlastním spádem, nebude možné posuzovat jako vodní tok. Druhá otázka vyvstává v pojmu „*uměle vzdutých*“. I když pojem vzdutí je definován „*jako umělé zvýšení, vzednutí hladiny vodního toku pomocí vodního díla, nejčastěji přehrady nebo jezu*“,⁹⁶ není pochyb o tom, že může nastat situace, že dojde ke vzdutí i vlivem povětrnostních podmínek nebo přírodních sil. Pak by vodní útvar, vzniklý tímto vzdutím, nebyl součástí vodního toku, tj. vodní tok by končil v místě, kde vzdutí začíná a tok opět pokračuje, kde vzdutí končí. Příkladem jsou např. průtočné nádrže. Pozitivem je, že ve věci, kde vzniknou pochybnosti o tom, zda se jedná nebo nejedná o vodní tok, rozhodne vodoprávní úřad. Ten je oprávněn za vodní tok prohlásit i jiné vody než ty, které odpovídají definici vodního toku.

Poslední otázka souvisí s pojmem „*v korytě*“. Koryto je vymezeno dvěma způsoby. První, když pozemek, po kterém protéká vodní tok, je evidován v katastru nemovitostí jako vodní plocha, druhý, když pozemek v katastru nemovitostí evidován jako vodní plocha, není. V prvním případě je korytem vodního toku celý pozemek.

---

povrchových nebo podzemních je nezbytné povolení vodohospodářského orgánu“ Důlní vody jsou ale z tohoto ustanovení vyňaty a vodní zákon odkazuje na zákon horní.

⁹⁶ WIKIPEDIE, otevřená encyklopedie: *VZDUTÍ* [online]. Vystaveno 12.12.2007 [citováno 23.4.2010], dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vzdu%C3%AD>

V druhém případě je korytem vodního toku ta část pozemku, která zahrnuje dno a břehy koryta až po břehovou čáru určenou hladinou vody, která zpravidla stačí protékat tímto korytem, aniž se vylévá do přilehlého území. Je otázkou, jestli lze považovat za vodní tok stav, kdy voda vodního toku je odvedena jinou trasou, např. podzemním nebo nadzemním vedením, nebo když vodní tok protéká hrázemi zbudovanými v korytě apod. Otázka souvisí i se správou takto protékající vody. Správcem těchto úseků pak je správce daného objektu nebo zařízení, se všemi právy a povinnostmi a nikoliv správce tohoto vodního toku.

7.3.4. NÁSTROJE OCHRANY VOD

Za nástroje ochrany jsou považovány nástroje:

- přímé,
- plošné,
- ekonomické,
- institucionální.

7.3.4.1. PŘÍMÉ NÁSTROJE OCHRANY VOD

Přímé nástroje ochrany vod jsou „*nástroje zaměřené na regulaci lidských činností, které mohou vést ke zhoršení stavu vod, ohrožení jejich výskytu či narušení stavu ekosystémů vázaných na vodu*“.⁹⁷ Těmito nástroji jsou především:

- nakládání s vodami,
- ochrana kvality vod,
- ochrana vodních toků,
- zvláštní ochrana vodních útvarů,
- ochrana před povodněmi.

7.3.4.1.1. NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

Každý má právo užívat využívat povrchovou nebo podzemní vodu pro své účely. Tuto činnost lze vymezit pojmem „*nakládání s povrchovými a podzemními vodami*“. Tento pojem je nejobecnějším vyjádřením pro širokou škálu činností, kterými se rozumí:

- vzdouvání vod pomocí vodních děl,
- využívání jejich energetického potenciálu,
- využívání k plavbě nebo k plavení dřeva,
- využívání k chovu ryb nebo vodní drůbeže,
- odběr vod pro jejich další využití,
- vypouštění odpadních vod do povrchových nebo podzemních vod.

Jedná se o činnosti, které jsou taxativně vymezeny. Pojem je vymezen i v obecné rovině, kdy za nakládání s vodami lze charakterizovat i „*další způsoby, jimiž lze využívat vlastnosti vod nebo ovlivňovat jejich množství, průtok, výskyt nebo jakost*“.

Právní režim nakládání s vodami je „*uvozen vyhlášením tzv. základních povinností. Základními jsou označeny proto, že směřují vůči každému, kdo s vodami nakládá nebo hodlá nakládat*“.⁹⁸ Jde o následující povinnosti:

---

⁹⁷ Damohorský, M., et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, str. 241

- ochrana vody,
- hospodárné a účelné užívání vod,
- ochrana energetického potenciálu,
- respektovat jiné veřejné zájmy.

Tyto povinnosti úzce souvisí v principy udržitelného rozvoje a zásadami ochrany životního prostředí dle zákona o životním prostředí i principy komunitárního práva v oblasti ŽP a vod.

Pro dvě kategorie lidské činnosti ale zákon obecné povinnosti ještě doplňuje a rozšiřuje. Osoba, která nakládá s vodami pro výrobní účely, má povinnost „*provádět ve výrobě účinné úpravy vedoucí k hospodárnému využívání vodních zdrojů a zohledňující nejlepší dostupné technologie*“. Tato úprava souvisí v evropskou i českou legislativou v oblasti integrované prevence a omezování znečišťování a je jedním z důležitých nástrojů ochrany životního prostředí. Cílem je zavádět takové technologie, které představují ten nejpokročilejší stupeň jejich vývoje. Zavádění těchto technologií je podmíněno zavedením v příslušném odvětví za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek. Z pohledu ochrany životního prostředí se vyhodnocují ukazatele, zejména výše imisí, množství odpadů apod. Technologie jako celek jsou průběžně vyhodnocovány a porovnávány s definovanými nejlepšími dostupnými technikami, které stanoví odborné orgány Evropské komise.

Druhým typem lidské činnosti je nakládání s vodami pro stavební účely. Stavebník je povinen zabezpečit stavbu vodou a zabezpečit odvod odpadních vod.

U obou vyjmenovaných kategorií je důležité uplatňování principu prevence v co nejvyšší míře. Obě tyto činnosti mohou ohrozit kvalitu vod a ekologická újma by byla v mnoha případech nevratná.

V rámci samotného nakládání s vodami rozlišujeme **obecné** nakládání a nakládání **zvláštní**. Při obecném nakládání s vodami je každý oprávněn vodu odebírat nebo s ní jinak nakládat, ale pouze tehdy pokud k této činnosti nepoužije zvláštní technické zařízení.⁹⁹ V tomto případě pak lze s vodou nakládat bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu. Při odběru povrchové vody bez zvláštního technického zařízení nesmí být ohrožována jakost vod, poškozovány břehy a narušováno přírodní prostředí.

Bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu lze s vodou nakládat i při užívání povrchových vod k plavbě. Při plavbě ale nesmí být ohrožena jakost vod, nesmí být ohroženy vodní ekosystémy a nesmí být ohroženo využívání vod k rekreaci.

Ostatní činnosti jsou považována za zvláštní nakládání s vodami. Tyto činnosti jsou v zákoně konkrétně vymezeny, jsou zde rozděleny do pěti skupin. Tyto činnosti ale nelze konkrétně vymezit všechny, proto zákon vymezuje nakládání i neurčitě formulovaným účelem „*k jinému nakládání s nimi*“. Ke všem těmto činnostem je nutné povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu.

Vodoprávní úřad k těmto činnostem uděluje povolení nebo souhlas. Povolení vyžadují činnosti, které mají nejvýznamnější vliv na stav vod. K těmto činnostem patří

⁹⁸ Dudová, J., et.al. *Právo životního prostředí, 2. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 109

⁹⁹ V uplynulé době se vedla poměrně obsáhlá diskuse o tom, co je zvláštní technické zařízení. Byl přijat názor, že tímto zařízením je vše, pro jehož provoz je třeba dodávat elektrickou, mechanickou nebo jinou energii.

především odběr povrchových a podzemních vod, vzdouvání a akumulace vod a vypouštění odpadních vod. Povolení je nutné i pro některé zvláštní činnosti, např. výsadba a kácení stromů v záplavových oblastech, těžba písku. Povolení je nutné i pro vodní díla, jako stavby, které slouží k nakládání s vodami.

Do rámce pojmu nakládání s vodami lze zařadit i činnosti, které nejsou přímým užíváním nebo využíváním vody, ale jsou to činnosti, které mohou vodu nebo vodní poměry, ovlivnit. K těmto činnostem lze zařadit především pořizování staveb a zařízení nebo činnosti spočívající např. v terénních úpravách nebo těžbě nerostů v zátopených oblastech, a to vše na pozemcích, kde jsou koryta vodních toků nebo na sousedících pozemcích. Tyto stavby nebo činnosti pak podléhají řízení u jiného než vodoprávního úřadu. Vodoprávní úřad ale s těmito činnostmi vyjadřuje souhlas, který je jiný orgán závazný.

7.3.4.1.2. OCHRANA KVALITY VOD

Ochrana vod směřuje zejména k ochraně její kvality. Vodní zákon upravuje dva nejvýznamnější zdroje ohrožení kvality vod:

- odpadní vody,
- závadné látky.

Právní režim **odpadních vod** upravuje vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo vod podzemních. Režim vypouštění odpadních vod do vod povrchových vychází ze stavu, že k vypouštění dochází a docházet bude i v budoucnosti. V povolení, kterým vodoprávní úřad vypouštění odpadních vod do vod povrchových povoluje, pak jsou stanoveny podmínky, za kterých lze vypouštění odpadních vod realizovat.

Oproti tomu vypouštění odpadních vod do vod podzemních se předpokládá jen výjimečně a to jen, pokud dojde k vypouštění odpadních vod z jednotlivých¹⁰⁰ rodinných domů nebo jednotlivých staveb pro individuální rekreaci.

Za problematickou byla považována úprava v době nabytí účinnosti vodního zákona, týkající se zákazu vypouštění odpadních vod přímo do pásma nasycení.¹⁰¹ S ohledem na definici podzemních vod dle vodního zákona, nebylo možné, do podzemních vod, mimo vody v drenážních systémech nebo studních, odpadní vody vypouštět. Tento nepříznivý stav byl vyřešen novelou vodního zákona, kterou bylo zakázáno přímé vypouštění odpadních vod do vod podzemních. Odpadní vody lze vypouštět do půdních vrstev, z nichž mohou do vod podzemních vniknout a to jen za předpokladu, že nebudou obsahovat nebezpečné závadné látky nebo zvlášť nebezpečné závadné látky.

---

¹⁰⁰ Výraz "jednotlivý" nelze vymezit jen ve smyslu "jediný (jeden)". Tímto pojmem se rozumí např. i vypouštění odpadních vod ze společného septiku pro dva i více rodinných domů, u domovní čistírny odpadních vod lze povolit vypouštění u společné čistírny až pro 50 EO, bez ohledu na počet připojených domácností.

¹⁰¹ § 38, odst. 4 vodního zákona

Právní režim **závadných látek**¹⁰² je společný pro povrchové i podzemní vody. Každý, kdo s těmito látkami zachází, musí učinit přiměřená opatření, aby neunikly do povrchových nebo podzemních vod a neohrozily jejich prostředí. Nedostatkem této povinnosti je v pojmu „*přiměřená*“. Je otázkou, co si pod tímto pojmem představit. Je pravděpodobné, že každý subjekt bude považovat svá opatření, hlavně pokud dojde k havárii, za přiměřená. Názory na přiměřenost se budou mezi dotčeným subjektem a vodoprávním úřadem, různit.

Závadné látky jsou rozlišeny na:

- závadné látky,
- nebezpečné závadné látky,
- zvlášť nebezpečné závadné látky.

Poslední dvě kategorie jsou jmenovitě uvedeny v příloze zákona. S těmito látkami je spojen i přísnější režim při nakládání s nimi. Postupy při nakládání pak upravují zvláštní zákony.¹⁰³

Při nakládání se závadnými látkami musí oprávněný subjekt jednat tak, aby nedošlo k ohrožení vod. V případě havárie¹⁰⁴ musí přijmout taková opatření, která vedou k odvrácení a minimalizaci těchto následků. V případě, že by původce havárie nekonal, tuto činnost zabezpečuje vodoprávní úřad.

7.3.4.1.3. OCHRANA VODNÍCH TOKŮ

Pojem vodní tok a jeho obecná charakteristika již byl definován v předcházejících kapitolách. Tato kapitola bude věnována správě vodních toků. Ve vodních tocích se nachází většina povrchových vod. Vodní toky plní funkce nejen ekologické, ale i ekonomické, slouží k výrobě energie, pro dopravu apod.

Správa vodních toků je činnost poměrně důležitá. Česká republika je protkána sítí vodních toků, vodohospodářská mapa eviduje cca 76 tisíc kilometrů toků. Tyto toky je nutné spravovat. Mělo by být zájmem každého občana, obce, kraje i státu, aby každý tok měl svého správce.

Vodní toky jsou vymezeny na:

- významné vodní toky,
- drobné vodní toky.

Správu významných vodních toků zajišťují podniky Povodí.¹⁰⁵ Jiná situace je u drobných vodních toků (dále jen DVT). Zde může být správcem obec, kterým DVT

---

¹⁰² Závadné látky jsou látky, které nejsou odpadními ani důlními vodami a které mohou ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod.

¹⁰³ zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích, zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd, zákon č.91/1996 Sb., o krmivech apod.

¹⁰⁴ Mimořádné a závažné zhoršení nebo ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod.

¹⁰⁵ Významné vodní toky spravují, ve smyslu § 4 zákona č. 305/2000 Sb., o povodích, jednotlivé státní podniky: Povodí Labe, Moravy, Odry, Ohře a Vltavy.

protéká, organizační složka státu¹⁰⁶ nebo i fyzická nebo právnická osoba, která užívá DVT pro svoji činnost apod.

Významné u DVT je to, že v současné době není žádný vodní tok, který by neměl svého správce. Správu vodních toků, které nemají ustanoveného správce, zajišťuje správce toho toku, kam se drobný vodní tok vtéká. Toto určení správce je významné zejména pro plnění úkolů související s vodními toky a pro případná správní řízení, která by se správy těchto toků týkala.

Zákon vymezuje povinnosti správce při správě vodního toku. Zároveň ale i vymezuje oprávnění správců toku. Tato práva a povinnosti souvisí i s plošnou ochranou vod, protože správcem vodního toku může být i vlastník pozemku související s vodním tokem.

Správa vodních toků je velmi potřebná. Její zanedbání může vést k rozsáhlým a nevratným škodám, a nejen v krajinném prostředí, ale i na objektech a obydlích a v neposlední řadě i na lidských životech.

7.3.4.1.4. ZVLÁŠTNÍ OCHRANA VODNÍCH ÚTVARŮ

Vodním útvarem je vymezené významné soustředění povrchových nebo podzemních vod v určitém prostředí charakterizované společnou formou jejich výskytu nebo společnými vlastnostmi vod a znaky hydrologického režimu. Vodní útvary se člení na útvary povrchových vod a útvary podzemních vod.

Vodním útvarům je věnována specifická pozornost, jsou předmětem zvláštní ochrany. Tato ochrana je ale zaměřena jen na ochranu vody samotné, není řešena ochrana území a okolí vod.

Zvláštní ochrana se zajišťuje:

- povrchové vody určené ke koupání,
- povrchové vody vhodné pro život a reprodukci ryb (rybí oblasti),
- citlivé oblasti.

7.3.4.1.4.1. POVRCHOVÉ VODY VYUŽÍVANÉ KE KOUPÁNÍ

Aby mohla být využita povrchová voda ke koupání, musí splňovat určité kvalitativní požadavky, stanovené hygienickými předpisy. Pokud tyto požadavky nesplňuje, není koupání povoleno. V tomto případě musí vodoprávní úřad, ve spolupráci s orgány ochrany veřejného zdraví a se správcem povodí, přijmout nápravná opatření.

7.3.4.1.4.2. RYBÍ OBLASTI

Voda, vodní toky a nádrže jsou přirozeným prostředím pro život vodních organismů. Na vodních tocích a na nádržích lze pro podporu tohoto života vymezit rybí oblasti. Cílem je zajistit vhodné životní podmínky pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů, aby byla zajištěna ochrana přirozené rovnováhy vodních ekosystémů. Opatření přijímaná při vymezování rybích oblastí jsou zaměřena na zajištění kvality vody, pro jednotlivé oblasti stanoveny zvláštní ukazatele přípustného

---

¹⁰⁶ Správu DVT ve většině případů zajišťují Lesy ČR, Zemědělská vodohospodářská správa a správy národních parků.

znečištění. Bez souhlasu vodoprávního úřadu nelze do vodních toků a nádrží vypouštět nepůvodní, geneticky nevhodné a neprověřené živočichy.¹⁰⁷

Citlivé oblasti jsou blíže vymezeny v části Plošná ochrana vod.

7.3.4.1.5. OCHRANA PŘED POVODNĚMI

Zvláštní ochranou vod je ochrana před povodněmi.¹⁰⁸ Cílem této ochrany je přijmout taková opatření, která povedou k předcházení a zamezení škod při povodních, a to škodách na životech, majetku a na životním prostředí. Tato opatření jsou prováděna především systematickou prevencí, zvyšováním retenční schopnosti povodí a ovlivňováním průběhu povodní. Jak již vyplývá z názvu kapitoly, je zaměřena na ochranu před povodněmi. Proto každý, kdo připravuje nebo již realizuje úpravy vodních toků, stavbu nebo opravu vodních děl, musí přijmout taková opatření, která nezvýší možné následky povodní. Při úpravách vodních toků se musí hodnotit nejen bezprostřední dopady na životní prostředí, ale je nutné i vyhodnotit možné odezvy říčního ekosystému na provedenou úpravu. Nevhodné úpravy toku mohou vést k procesům, které trvale ovlivní nebo změní ekosystém toku.¹⁰⁹

Důraz na ochranu před povodněmi je kladen zejména po roce 1997 a 2002, kdy území ČR zasáhly ničivé povodně.¹¹⁰ Povodně může být způsobena jak přírodními¹¹¹, tak i jinými¹¹² jevy. Snahou je vzniku povodní předejít, nebo aspoň omezit její ničivé účinky. Protipovodňová opatření vymezuje vodní zákon. Tento je dělí do tří kategorií:

- přípravná opatření,
- opatření při nebezpečí povodně,
- opatření za povodně.

---

¹⁰⁷ Pojem nepůvodní živočich vymezuje zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství, v § 2, písm. s) - *nepůvodní rybou a nepůvodním vodním organizmem se rozumí geograficky nepůvodní nebo geneticky nevhodná anebo neprověřená populace ryb a vodních organizmů, vyskytující se na území jednotlivého rybářského revíru v České republice méně než 3po sobě následující generační populace.* Vypouštění nepůvodních druhů ryb a vodních organizmů je upraveno zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny - § 5 odst. 4: *Záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu rostliny či živočicha do krajiny je možné jen s povolením orgánu ochrany přírody.*

¹⁰⁸ Za povodeň se považuje přechodné výrazné zvýšení hladiny vodních toků nebo jiných povrchových vod, při kterém voda již zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může způsobit škody. Povodně je i stav, kdy voda může způsobit škody tím, že z určitého území nemůže dočasně přirozeným způsobem odtékat nebo její odtok je nedostatečný, případně dochází k zaplavení území při soustředěném odtoku srážkových vod.

¹⁰⁹ Příkladem nevhodných úprav mohou být původně šterkonosné toky, např. tok řeky Morávky, Svatky, Svitavy apod. Narovnění a břehová úprava toku se projevila zejména tím, že původní šterkopískové lavice byly odplaveny a tento materiál sedimentoval v jiných částech toku, kde docházelo ke tření ryb. Těmito náplavami byly tyto úseky zničeny.

¹¹⁰ V červenci roku 1997 zasáhly povodně především Moravu. Při nichž došlo ke ztrátě 60 lidských životů a celkové přímé materiální škody dosáhly 63 mld. Kč. V srpnu 2002 povodně zasáhly především povodí Vltavy a následně i dolního Labe. Při povodních došlo ke ztrátě 17 lidských životů a celkové škody dosáhly 73 mld. Jednalo se o největší zaznamenanou povodeň na území ČR.

¹¹¹ Tání sněhu, dešťové srážky, blokování toku ledem apod.

¹¹² Havárie vodního díla, kritická situace na vodním díle apod.

Jednotlivá opatření jsou vyjmenována ve vodním zákoně. Tato opatření úzce souvisí s dalšími nástroji ochrany vod, zejména s plošnou ochranou.

Významným nástrojem ochrany před povodněmi jsou povodňové plány. Povodňové plány obsahují potřebné údaje pro ochranu před povodněmi určitého objektu, obce nebo jiného územního celku. Tyto nástroje jsou vytvářeny na všech úrovních. Hlavním plánem je Povodňový plán České republiky. Tento je podkladem pro povodňové plány krajů, obcí s rozšířenou působností a obcí. V těchto plánech jsou charakterizovány vodní toky, vodní nádrže a záplavová území. Jsou vymezeny ohrožené lokality a stavby a zároveň jsou i nastaveny nástroje ochrany. Dále jsou v plánech stanoveny povodňové komise a jiné orgány, podílející se na ochraně před povodněmi. Plán obsahuje jmenné seznamy, adresy a způsob spojení účastníků ochrany před povodněmi, úkoly pro jednotlivé účastníky včetně organizace hlášené a hlídkové služby. Součástí povodňových plánů je i grafická část, kde jsou v mapách zaneseny vodní toky, záplavová území apod.

Poměrně velká část měst, každoročně organizuje nácvik činností simulující povodeň. Cílem tohoto nácviku je prověrka správnosti jednání členů povodňové komise při plnění úkolů, které se týkají situací, které by mohly při povodni nastat a nebo ze zkušeností z minulých povodní nastaly. Zároveň jsou každoročně prováděny povodňové prohlídky, kterými se zkoumají stavy koryt v regionech. Pozornost je věnována zejména úsekům kde dochází k povodním pravidelně.

7.3.4.2. PLOŠNÉ NÁSTROJE OCHRANY

Ochranu vod nelze zajistit jen ochranou vody samotné, proto je k zajištění ochrany množství a čistoty vod užívána i plošná ochrana vod. Tento nástroj nereguluje jen činnosti přímo spjaté s povrchovou a podzemní vodou, ale také činnosti, ke kterým dochází v území, kde se voda nachází nebo kde vodní zdroje vodu sbírají nebo jsou napájeny. Těmito nástroji jsou:

- chráněné oblasti přirozené akumulace vod,
- ochranná pásma vodních zdrojů,
- zranitelné a citlivé oblasti,
- povodí.

7.3.4.2.1. CHRÁNĚNÉ OBLASTI PŘIROZENÉ AKUMULACE VOD (CHOPAV)

CHOPAV jsou relativně velká území, které mají vhodné podmínky pro to, aby nashromáždily a udržely vodu. Na území ČR se tyto oblasti nachází zejména v horských oblastech. Oblasti jsou vyhlášeny nařízením vlády ČR. V těchto oblastech je stanoven zvláštní režim hospodaření. Jsou zakázány činnosti, které mohou nepříznivě ovlivnit nejen akumulaci vod, ale které mohou způsobit její znečištění. V oblastech je zakázáno:

- zmenšovat rozsah lesních pozemků,
- odvodňovat zemědělské a lesní pozemky,
- povrchová těžba nerostů a rašeliny, v jejímž důsledku by došlo k odkrytí hladiny spodních vod,
- těžba, zpracování a ukládání a ukládání radioaktivních materiálů a odpadů.

Při přípravě podkladů pro vyhlášení CHOPAV jsou zpracovávány podrobné plány daných oblastí, se zaměřením nejen na vodní poměry, ale i na možné způsoby znečištění

nebo ovlivnění vod. Tyto plány jsou pak podkladem pro jiné nástroje, zejména v oblasti územního plánování.

7.3.4.2.2. OCHRANNÁ PÁSMATA VODNÍCH ZDROJŮ

Cílem ochranných pásem vodních zdrojů je zajistit vydatnost, jakost a zdravotní nezávadnost zdrojů podzemních nebo povrchových vod. Jedná se o zdroje, které jsou využívány, nebo využitelné pro zásobování pitnou vodou. Pásma jsou stanovena především u zdrojů, kde průměrný roční odběr je větší než 10 tisíc m³. Vodoprávní úřad ale může stanovit ochranná pásma i pro vodní zdroje s nižší kapacitou. V současné době se rozlišují dva typy pásem:

- ochranná pásma I. stupně,
- ochranná pásma II. stupně.

Ochranná pásma I. stupně jsou pásma s přísnější ochranou. Ochrana vodního zdroje je zaměřena na ochranu vod v bezprostředním okolí jímacího nebo odběrného zařízení. Toto pásmo tvoří souvislé území. Stanovení těchto pásem je povinné.¹¹³

Ochranná pásma II. stupně jsou pásma s ochranou stupňovitou.¹¹⁴ Cílem je zajistit ochranu tak, aby nedocházelo k ohrožení vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje.

Ochranná pásma stanoví vodoprávní úřad a ten je oprávněn pokud pominou důvody ochrany, tato pásma zrušit.

Pro ochranná pásma vodní zákon nestanoví žádná konkrétní omezení, povinnosti nebo technická opatření, ty jsou stanovena až v rámci vodoprávního řízení. Vodoprávní úřad v rozhodnutí omezuje činnosti, které mohou vést k ohrožení vodního zdroje. V rozhodnutí jsou též určena konkrétní technická opatření, která je nutno v ochranných pásmech vodních zdrojů provádět.

Na území ČR se nachází poměrně velké množství povrchových a podzemních zdrojů pitné vody. Ochranná pásma jsou nástroje, které napomáhají k zachování těchto zdrojů.

7.3.4.2.3. ZRANITELNÉ A CITLIVÉ OBLASTI

Smyslem institutu citlivých a zranitelných oblastí je chránit vodní poměry v území narušeném lidskou činností. Oba tyto pojmy byly vymezeny v Evropských předpisech a následně transponovány do norem českého práva.

Zranitelné oblasti jsou tzv. Nitrátovou směrnicí¹¹⁵ vymezeny jako „*oblasti, povodí nebo jejich části, kde zemědělské činnosti nepříznivě ovlivňují koncentrace dusičnanů v povrchových a podzemních vodách. Jsou to i takové oblasti, které mají vliv*

¹¹³ Seznam zdrojů, kde jsou stanovena ochranná pásma a rozsah těchto pásem je vymezen ve vyhlášce č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů.

¹¹⁴ To znamená, že území mezi vodním zdrojem a zdrojem ohrožení se nemusí vždy zahrnout do území ochranného pásma. Předcházející vodní zákon stanovil tuto ochranu odlišně: území mezi vodním zdrojem a zdrojem ohrožení bylo součástí pásma hygienické ochrany vždy.

¹¹⁵ Směrnice Rady č. 91/676/EHS, z 12. prosince 1991 k ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů.

na povrchové, pobřežní a mořské vody, ve kterých dochází vlivem úniku dusíku ze zemědělství k eutrofizaci s následnými nepříznivými dopady na celý vodní ekosystém“.

Nitrátová směrnice byla do českého práva transponována do § 33 vodního zákona. Zároveň byly nařízením vlády č. 103/2003 Sb. kterým se stanoví zranitelné oblasti a upraví používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech, vymezeny zranitelné oblasti.

V procesu vymezení zranitelné oblasti na území ČR jsou vyhodnocovány následující ukazatele:

- koncentrace dusičnanů v povrchových vodách,
- koncentrace dusičnanů v podzemních vodách,
- citlivost území k průniku dusičnanů do vod.

Zároveň je ověřován i stav, zda znečištění pochází ze zemědělského hospodaření.

Prvotní vymezení zranitelných oblastí bylo provedeno podle přirozených hranic povodí. Na základě analýzy¹¹⁶ v projektu Rady vlády pro výzkum a vývoj VaV/510/4/98, byly tyto oblasti vymezeny dle katastrálních území. Toto vymezení je vhodnější i z hlediska využití příslušných Akčních programů. V roce 2007 byla provedena revize zranitelných oblastí, kdy cílem revize bylo vyhodnotit a analyzovat důvody pro vymezení oblastí a na základě zjištěných výsledků počet zranitelných oblastí navýšit nebo zredukovat. Výsledkem bylo navýšení počtu zranitelných oblastí.

Citlivé oblasti jsou vymezeny Směrnicí Rady č. 91/271/EHS ze dne 21.května 1991 o čištění městských odpadních vod. Citlivé oblasti jsou vymezeny jako „*vodní útvary (řeky nebo jejich úseky, jezera a další nádrže, pobřežní a mořské vody) v nichž vlivem vypouštění odpadních vod z aglomerací větších než 10 000 ekvivalentních obyvatel (EO) dochází buď k eutrofizaci vod, překročení limitních koncentrací dusičnanů nebo je ohroženo plnění cílů jiných směrnic Společenství“.*

Dalo by se předpokládat, že citlivé oblasti jsou nástroje územní ochrany vod. Ale pojem „*vodní útvary*“ zařazuje tento nástroj i mezi ty nástroje, které zajišťují i přímou ochranu vodních útvarů povrchových vod.

Citlivé oblasti nejsou na území ČR individuálně vymezeny. Česká republika, na základě analýz a návrhů na vymezení citlivých oblastí využila možnosti jí danou směrnicí Rady a stanovila, že opatření pro citlivé oblasti budou platná na celém území státu a citlivé oblasti nebudou vymezeny.

Principy směrnice o čištění městských odpadních vod byly do české legislativy transponovány § 32 vodního zákona. Rozhodnutí nevymezovat konkrétní citlivé oblasti je zakomponováno v § 10 nařízení vlády č. 61/2003 Sb. o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech. V § 10 nařízení je stanoveno, že citlivými oblastmi jsou všechny vody na území ČR.

---

¹¹⁶ Analýza provedena Výzkumným ústavem vodohospodářským TGM, výsledky shrnuty ve výzkumné zprávě: Rosendorf, P., a kol.: *Omezování plošného znečištění povrchových a podzemních vod v ČR*, Praha, VÚV T.G.M., 2002.

7.3.4.2.4. POVODÍ

Jedním z nástrojů plošné ochrany vod je ochrana povodí. Vodní zákon vymezuje povodí jako „území, ze kterého veškerý povrchový odtok odtéká sítí vodních toků k určitému místu vodního toku (obvykle soutok s jiným vodním tokem nebo vyústění vodního toku do jiného vodního útvaru). Povodí je ohraničeno rozvodnicí, kterou je myšlená hranice geomorfologického rozhraní mezi sousedními povodími. Plocha povodí zahrnuje také plochy povrchových vodních útvarů v povodí“. Pro plošnou ochranu je důležitým pojmem též *oblast povodí*.¹¹⁷ Důležitost tohoto pojmu se projevuje zejména v koncepčních nástrojích.

Koncepční nástroje jsou významným nástrojem ochrany povrchových a podzemních vod. Jsou přijímány s ohledem na legislativu EU, která ukládá povinnosti tvorby těchto nástrojů. V oblasti ochrany vod jsou těmito nástroji:

- Plán hlavních povodí České republiky,
- Plány oblastí povodí,
- Programy opatření.

7.3.4.2.4.1. PLÁN HLAVNÍCH POVODÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Plán hlavních povodí České republiky je dlouhodobým koncepčním nástrojem pro období let 2007-2012. Tento dokument byl vypracován Ministerstvem zemědělství ČR, ve spolupráci s ostatními ministerstvy. Dokument byl dne 23.5.2007 předložen Vládě ČR, která ho usnesením č. 562. Zároveň ale uložila jednotlivým ministrům i vedoucím jiných ústředních orgánů, zohledňovat plán hlavních povodí ve svých koncepcích a zároveň doporučila hejtmanům a primátorovi hl. města Prahy zohledňovat plán ve svých koncepcích a v procesech územního plánování. Dokument je rozdělen na dvě části, na část závaznou a směrnou. Závazná část je podkladem „pro návrhy opatření k zajištění rámcových cílů ze strany ústředních správních úřadů včetně zajišťování finančních zdrojů na realizaci navrhovaných opatření, pro pořizování koncepčních dokumentů se vztahem k vodám a vodnímu hospodářství“.¹¹⁸ Směrná část je podkladem pro rozpracování jednotlivých rámcových opatření, zejména v oblasti vodoprávního rozhodování a územního plánování. Zároveň je i podkladem pro plány mezinárodních oblastí řek Labe, Dunaj a Odry.

Plán hlavních povodí České republiky je strategický dokument plánování v oblasti vod. Stanoví rámcové cíle státní politiky pro harmonizaci veřejných zájmů:

- *ochrany vod jako složky životního prostředí,*
- *ochrany před povodněmi a dalšími škodlivými účinky vod,*
- *udržitelného užívání vodních zdrojů a hospodaření s vodou pro zajištění požadavků na vodohospodářské služby, zejména pro účely zásobování pitnou vodou.*¹¹⁹

---

¹¹⁷ Oblasti povodí jsou souvislá území České republiky vymezená povodími a k nim přiřazenými hydrogeologickými rajony – vyhláška MZ č. 292/2002 Sb. o oblastech povodí.

¹¹⁸ Ministerstvo zemědělství: *Plán hlavních povodí České republiky*. Praha, JPM TISK spol. s r.o., str. 11

¹¹⁹ Tamtéž, str. 13

Dokument tyto rámcové cíle v jednotlivých kapitolách dále rozpracovává. Plán hlavních povodí se tak stává nástrojem pro ochranu vod hlavních povodí,¹²⁰ a to nejen na území ČR, ale i pro plánování v oblasti mezinárodních oblastí řek.

7.3.4.2.4.2. PLÁNY OBLASTÍ POVODÍ

Druhým koncepčním nástrojem jsou plány oblastí povodí. Tento nástroj stanoví konkrétní cíle pro danou oblast povodí *na základě rámcových cílů stanovených v Plánu hlavních povodí České republiky. Pořizovatelem tohoto dokumentu je příslušný správce povodí. Správce povodí při vzniku dokumentu spolupracuje s dalšími subjekty, zejména s krajskými úřady, vodoprávními úřady Českou inspekcí životního prostředí, stavebními úřady apod.* Plány oblasti povodí, stejně jako Plán hlavních povodí České republiky, jsou koncepčním nástrojem a jako takové podléhají procesu posuzování vlivů na životní prostředí. V průběhu vzniku plánů oblastí povodí i procesu posuzování má právo se tohoto procesu zúčastnit i veřejnost. Celý proces je poměrně obsáhlý a v jednotlivých fázích prochází průběžným vyhodnocováním a schvalováním.¹²¹ Konečný návrh je schvalován krajským úřadem. Plán oblasti povodí je každých šest let aktualizován.

V současné době jsou zpracovány návrhy plánů:

- oblasti povodí Horní Vltavy,
- oblasti povodí Berounky,
- oblasti povodí Dolní Vltavy,
- oblasti povodí Odry,
- oblasti povodí Ohře a Dolního Labe,
- oblasti povodí Horního a středního Labe,
- oblasti povodí Moravy,
- oblasti povodí Dyje.

Tyto návrhy plánů jsou nyní v připomínkovém nebo schvalovacím řízení. Cílem plánů je nastavit potřebné podmínky pro řešení konkrétních problémů v daných povodích a zároveň stanoví budoucí požadavky na využívání vod v dané oblasti.

7.3.4.2.4.3. PROGRAMY OPATŘENÍ

Posledním koncepčním nástrojem jsou programy opatření. Tyto programy slouží k dosažení účelu, který je stanoven v Plánu hlavních povodí ČR a Plánu oblasti povodí. Tento nástroj stanoví časový harmonogram uskutečňování plánů a i financování těchto plánů. Uskutečňování těchto opatření nesmí vést ke zvýšení znečištění povrchových vod, pobřežních vod nebo moří. Souhrnná zpráva o plnění těchto programů, společně se zprávou o stavu povrchových a podzemních vod a hospodaření s vodou v oblastech

---

¹²⁰ Česká republika je významnou pramennou oblastí evropského kontinentu, nachází se totiž na hlavním evropském rozvodí. V ČR rozlišujeme tři hlavní evropská povodí :

- Povodí Labe – plocha povodí 49 965 km²,
- Povodí Moravy (Dunaje) – plocha povodí 21 656 km²,
- Povodí Odry– plocha povodí 7246 km².

¹²¹ Plány oblastí povodí jsou zpracovávány ve třech etapách:

- přípravné práce,
- návrh plánu oblasti povodí,
- konečný návrh plánu oblasti povodí.

povodí, zpracovaná Ministerstvem zemědělství, ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí a krajskými úřady, je každé 3 roky předkládána Vládě ČR. Tato zpráva je zároveň podkladem pro souhrnnou zprávu České republiky pro Evropskou komisi.¹²²

Všechny tři typy koncepčních nástrojů jsou podkladem pro výkon veřejné správy, územní plánování a rozhodování a k dosažení environmentálních cílů v oblasti vod. Těmito cíli, pro oblast povrchových vod, je zejména ochrana vodních útvarů povrchových vod, dosažení dobrého stavu povrchové vody, ochrana a snižování znečištění vod nebezpečnými látkami apod. V oblasti podzemních vod je cílem zamezení nebo omezení průniku znečišťujících látek do podzemních vod a zlepšení jejich stavu. Zajištění vyváženého odběru podzemních vod a snížení koncentrace znečišťujících látek ve vodě. Pokud by se všechny tyto cíle podařilo naplnit, významně by se tento stav projevil v dalších možnostech využití a jakosti vody.

7.3.4.3. POVINNOSTI VLASTNÍKŮ POZEMKŮ

Za zvláštní kategorii plošné ochrany lze též považovat **povinnosti vlastníků pozemků**. Povinnosti vlastníků při ochraně vod lze vymezit dvěma způsoby:

- povinnosti vlastníků pozemků v územní (plošné) ochraně vod,
- povinnosti vlastníků pozemků souvisejících s koryty vodních toků.

7.3.4.3.1. POVINNOSTI VLASTNÍKŮ POZEMKŮ V ÚZEMNÍ OCHRANĚ VOD

Vlastníkům pozemků je uložena *obecná povinnost* pečovat o pozemky tak, aby nedocházelo ke zhoršování vodních poměrů, zejména odtokových poměrů nebo k erozi půdy a aby se zlepšovala retenční schopnost krajiny, zvláštní povinnosti jsou ukládány vlastníkům pozemků, které se nacházejí v chráněných oblastech přirozené akumulace vod, ochranných pásmech vodních zdrojů a zranitelných oblastech.

Specifické povinnosti při územní ochraně vod pak nastavují jednotlivé instituty územní ochrany¹²³ a tyto povinnosti již byly výše popsány.

7.3.4.3.2. POVINNOSTI VLASTNÍKŮ POZEMKŮ SOUVISEJÍCÍCH S KORYTY VODNÍCH TOKŮ

Každý vlastník pozemku, které souvisí s koryty vodních toků má uloženy důležité povinnosti, jejichž plnění je důležité pro ochranu vod. Koryta vodních toků podléhají ochraně zákonem. Je zakázáno měnit směr, podélný sklon a příčný profil koryta, poškozovat břehy, těžit z koryt zeminu atd., ukládat do nich předměty, které by mohly ohrozit plynulost odtoku vod, zdraví a bezpečnost. Tyto činnosti lze vykonat jen tehdy, pokud jejich vykonání povolí vodoprávní úřad.¹²⁴ Povinnosti lze rozdělit dle charakteru pozemku. Lze vymezit:

- povinnosti vlastníků pozemků tvořících koryta vodních toků,
- povinnosti vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků,
- povinnosti vlastníků pozemků v záplavovém území.

---

¹²² Pekárek, M., Průchová, I. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 350

¹²³ Především CHOPAV, ochranná pásma vodních zdrojů, zranitelné oblasti.

¹²⁴ Tureček, K. a kol.: *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., s komentářem*. Praha: SONDY, s.r.o., 2002, str. 82.

7.3.4.3.2.1. POVINNOSTI VLASTNÍKŮ POZEMKŮ TVOŘÍCÍCH KORYTA VODNÍCH TOKŮ

Pojem *koryto* vodního toku již byl v předcházejícím textu vymezen v části předmět vodního práva. Z pohledu vlastnictví pozemků zapsaných v katastru nemovitostí jako vodní plocha, je vlastníkem koryta vodního toku osoba, která je vlastníkem pozemku, přes který vodní tok protéká. U pozemků, přes který protéká vodní tok a v KN není evidován jako vodní plocha, se osoby staly vlastníky až v době vydání současného vodního zákona.¹²⁵ Vlastnictví přešlo na tyto osoby ze zákona, pokud do 6 měsíců od účinnosti zákona tuto možnost nabytí vlastnictví neodmítli. Vlastníci pozemků mají mimo obecných povinností, nastaveny i povinnosti specifické. Na svém pozemku musí strpět:

- na svém pozemku vlastní vodní tok,
- na svém pozemku břehové porosty,
- činnosti dané obecným nakládáním s vodami,
- vodní díla v korytě umístěná před účinností vodního zákona,
- umístění zařízení ke sledování stavu povrchových a podzemních vod a ekologických funkcí vodního toku,
- průchod osob podél vodních toků.

Dále je mu uložena i povinnost konat:

- udržovat břehy,
- odstraňovat překážek a cizorodé předměty z toku,
- ohlašovat správci vodního toku zjevné závady v korytě,
- umožnit výkon oprávnění příslušným úřadům.

7.3.4.3.2.2. POVINNOSTI VLASTNÍKŮ POZEMKŮ SOUSEDÍCÍCH S KORYTY VODNÍCH TOKŮ

*„Nejen vlastníci pozemků tvořících koryta vodních toků mají řadu povinností, ale i vlastníci pozemků s koryty vodních toků sousedících“.*¹²⁶ Povinnosti těchto vlastníků lze vymežit jako povinnost strpět umístění zařízení ke sledování stavu povrchových a podzemních vod, umístění plavebních a jiných znaků, po předchozím projednání průchod osob přes pozemky, umožnit správci vodního toku výkon jeho oprávnění.

7.3.4.3.2.3. POVINNOSTI VLASTNÍKŮ POZEMKŮ V ZÁPLAVOVÉM ÚZEMÍ

Vlastník pozemku, který je v záplavovém území stanoveném rozhodnutím vodoprávního úřadu, nesmí na pozemky v aktivní záplavové zóně umísťovat stavby, těžit nerosty, zeminu, provádět terénní úpravy, skladovat odplavitelný materiál apod. Další omezení mimo tyto zóny může stanovit vodoprávní úřad.

Všem vlastníkům pozemků souvisejícím s koryty vodních toků jsou uloženy ještě další povinnosti související v povodněmi. Tyto jsou pak uvedeny v samostatné kapitole.

---

¹²⁵ Do té doby, na základě ústavního zákona č. 100/1960 Sb. Ústavy ČSSR a zákona č. 138/1973 Sb., vodní zákon, byly všechny vodní toky včetně koryt ve výlučném vlastnictví státu.

¹²⁶ Tureček, K. a kol.: *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., s komentářem*. Praha: SONDY, s.r.o., 2002, str. 95.

7.3.4.4. EKONOMICKÉ NÁSTROJE OCHRANY VOD

Výběr poplatků, plateb a úhrad při ochraně vod, má v zásadě dva základní cíle:

- výchovný,
- fiskální.

Výchovným cílem je vytvořit represivní prostředí pro subjekty, kteří ohrožují nebo poškozují vody, a tím je donutit respektování platných norem.

Fiskálním cílem je získat od subjektů, kteří ohrožují nebo poškozují vody, finanční prostředky a tyto následně použít tam, kde nelze jednoznačně určit původce poškození.

Úhrady slouží jako nástroje pro efektivní využívání vodních zdrojů a k regulaci spotřeby vody. Jedná se o skupinu nástrojů strukturovaných dle způsobu nakládání s vodami:

- poplatek za odebrané množství podzemní vody,
- poplatek za vypouštění odpadních vod do vod povrchových,
- poplatek za povolené vypouštění odpadních vod do vod podzemních,
- platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí.

7.3.4.4.1. POPLATEK ZA ODEBRANÉ MNOŽSTVÍ PODZEMNÍ VODY

Tento poplatek se nevztahuje na odběry nepřesahující 6000 m³/rok nebo 500 m³/měs. Vybírání poplatku a vymáhání poplatku provádí Finanční úřad na základě **výměru ČÍŽP** zpracovaného podle **poplatkového hlášení odběratele**. Poplatek je **částečně příjmem kraje (50%)**, který jej může použít na rozvoj infrastruktur, **částečně SFŽP (50%)**.

7.3.4.4.2. POPLATEK ZA VYPOUŠTĚNÍ ODPADNÍCH VOD DO VOD POVRCHOVÝCH

Při výběru tohoto poplatku se uplatňuje zásada „**kdo znečišťuje, ten platí**“. Cílem poplatku je motivovat znečišťovatele snižovat vypouštěné znečištění. Povinností znečišťovatele je sledovat, měřit a evidovat množství vypouštěných odpadních vod. Rozsah povinností je specifikován s povolení k vypouštění odpadních vod. Na základě těchto měření je pak vypočítávána výše poplatku. Správu poplatků zajišťují Finanční úřady a poplatek je příjmem SFŽP.

Je potřebné navýšení úhrad těm subjektům, kteří svým jednáním ohrožují nebo poškozují vody. Tato výše úhrad pak bude nutit jednotlivé subjekty, aby zvolili technologie nebo procesy, které již vody nebudou tak podstatně ohrožovat. Volba nových technologií bude pro tyto subjekty znamenat nižší úhrady.

7.3.4.4.3. POPLATEK ZA VYPOUŠTĚNÍ ODPADNÍCH VOD DO VOD PODZEMNÍCH

Vypouštění odpadní vodu do vod podzemních je zakázáno, jak je již charakterizováno v předcházejících částech. Odpadní vodu lze vypouštět jen na základě povolení. Ten, kdo má povolení, platí, mimo rodinné domky s vlastní ČOV. Neplatí se též za vypouštění některých typů vod: vody minerální, důlní. Příjemcem poplatku je obec, v jejímž katastrálním území k vypouštění dochází.

7.3.4.4.4. PLATBA K ÚHRADĚ SPRÁVY VODNÍCH TOKŮ A SPRÁVY POVODÍ

Platba se provádí za odběr povrchové vody z vodního toku podle účelu užití odebrané vody, překročí-li objem 6000m³ /rok nebo 500 m³/měsíc. Předmětem platby nejsou odběry např. pro hasiče, pro rybí líhně, napouštění rybníků, koupališť, odstavených ramen sloužících jako biotopy chráněných organismů. Odběr vod se provádí u správce vodního toku, podkladem je povolení k odběru.

Zvláštním typem úhrady je **úplata ve vodním hospodářství**. Jedná se o úplatu za **dodávku pitné vody**, tzv. „vodné“, tj. cena za pitnou vodu a za službu spojenou s jejím dodáním a za **odvádění odpadních vod do kanalizace**, tzv. „stočné“, tj. cena za službu spojenou s odváděním a čištěním, případně zneškodňováním odpadních vod. Cena je tržní, opírající se o náklady, avšak regulovaná předpisy.

7.3.4.5. INSTITUCIONÁLNÍ NÁSTROJE

Posledním typem nástrojů ochrany vod jsou nástroje institucionální. Tyto nástroje vymezují soubor orgánů vykonávající státní správu v oblasti ochrany vod. Tyto orgány jsou v obecné rovině vymezeny v části Subjekty ochrany. Pro oblast ochrany vod, jsou dle funkce vymezeny dvě kategorie orgánů. Do první kategorie je zařazena Česká inspekce životního prostředí. Ta vykonává v oblasti vod jen kontrolní funkci, tj. dohlíží nad plněním povinností. Druhou kategorií tvoří vodoprávní úřady, které v případě zjištění nedostatků vedou řízení ke sjednání nápravy a ukládají sankce. Vodoprávními úřady jsou Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí, které jsou ústředními orgány, dále jsou to orgány obcí a krajů v přenesené působnosti. Na území vojenského újezdu je vodoprávním úřadem újezdní úřad.

7.4. OCHRANA OVZDUŠÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR

Ovzduší neboli atmosféra, tvoří vnější plynný obal Země. Ovzduší bylo a je jedním z důležitých předpokladů pro vznik a vývoj života na Zemi. Ovzduší je směs různých látek - asi 75 % představuje dusík, 21 % kyslík a zbývající část je tvořena směsí plyných, kapalných a pevných látek, zejména oxid uhličitý, voda, metan, helium, ale i např. drobné tuhé částice prachu. *“Ovzduší ale neobsahuje jen látky, které se v něm vyskytují přirozeně, tzn. že pocházejí z přirozených zdrojů jako jsou např. sopky, lesní požáry, procesy rozkladu biologických materiálů apod., ale obsahuje též látky, které jsou do ovzduší emitovány uměle - v důsledku lidské činnosti”*.¹²⁷ Pokud jsou látky do ovzduší vnášeny přirozeně a je zde určitá rovnovážnost stavu, hovoříme o přirozeném (rovnovážném) stavu ovzduší. Pokud je ale toto složení narušeno neúnosným vnášením škodlivých látek, které nejsou pro ovzduší přirozené, hovoříme o znečišťování ovzduší. Tyto látky pak ovlivňují život a zdraví lidí i zvířat, životní prostředí, klimatický systém Země a i hmotný majetek¹²⁸. *“Hovoříme-li tedy o znečišťování ovzduší, máme na mysli umělé vnášení látek do atmosféry z antropogenních zdrojů”*.¹²⁹

¹²⁷ Dudová, J. et.al. *Právo životního prostředí, 2 díl*. Brno, Masarykova univerzita, 2006, str. 11

¹²⁸ § 2 odst. 1 písm. b) a c) zákona o ochraně ovzduší.

¹²⁹ Dudová, J. et.al. *Právo životního prostředí, 2 díl*. Brno, Masarykova univerzita, 2006, str. 11

Z pohledu práva lze vzduší rozdělit na dvě kategorie:

- vnitřní ovzduší,
- vnější ovzduší.

Vnitřní ovzduší je z pohledu práva považováno ovzduší v budovách, místnostech či jiných uzavřených prostorách. Ochrana vnitřního ovzduší je upravena zejména normami na ochranu zdraví.

Předmětem této práce, t.j. právní ochrany ovzduší, je **ovzduší vnější**. Jedná se o ovzduší, které se volně vyskytuje v prostoru. Stežejním předpisem v dané oblasti je zákon č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, ve znění novel. (dále jen zákon o ochraně ovzduší). Zákon přímo pojem vnější ovzduší vymezuje jako "ovzduší v troposféře,¹³⁰ s výjimkou ovzduší na pracovištích a v uzavřených prostorách". Cílem ochrany ovzduší je minimalizace negativních vlivů škodlivých látek na životní prostředí a stanovení nezbytného rozsahu přípustných emisí.¹³¹ Cílem je omezení znečišťování ovzduší na přijatelnou míru v souladu s principy a zásadami trvale udržitelného rozvoje, nejde tedy o úplný zákaz znečišťování. K dosažení tohoto cíle užívá nástroje, zejména nástroje koncepční, právní, ekonomické a osvětové.

Za potřebné považuji vymezení dvou pojmů v oblasti ochrany ovzduší, pojmů *emise* a *imise*. **Emise** (znečišťování) lze vymezit jako lidskou činnost, v jejímž důsledku dochází ke vnášení znečišťujících látek do ovzduší. **Imise** (znečištění) lze vymezit jako stav ovzduší - výskyt znečišťující látky v ovzduší. Systém ochrany ovzduší je na těchto kategoriích postaven. V oblasti emisí je ochrana zaměřena na zdroje znečišťování a s těmito související povinnosti znečišťovatelů, stanovené emisní limity a programy na snižování emisí a v neposlední řadě je tato oblast zaměřena i na systém povolenek na emise skleníkových plynů. V oblasti imisí je činnost zaměřena na zjišťování úrovně znečištění ovzduší (měření a modelování) a zároveň i na zvláštní ochranu ovzduší a smogové situace. Z tohoto je zřejmé, že ochrana ovzduší je zaměřena na ochranu na základě imisních limitů. Tento stav je plně v souladu s legilaslalivním přístupem k ochraně v zemích EU.

Zákon o ochraně ovzduší ukládá při ochraně ovzduší základní povinnosti, a to jak osobám fyzickým, tak osobám právnickým. Tyto povinnosti při ochraně lze vymezit jako povinnost:

- předcházet a omezovat znečišťování,
- výroby, dovozu, převozu, prodeje a jiné obdobné činnosti, výrobků s obsahem těkavých látek jen v souladu s příslušnými právními předpisy,
- regulace paliv,
- omezení spalování v otevřených ohništích,
- využívat nejlepší dostupné techniky,
- využívat centrální a alternativní zdroje tepla,
- poskytování informací apod.¹³²

---

¹³⁰ Za troposféru je považována nejspodnější vrstva atmosféry od hladiny moře do průměrné výšky 13 km.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 769/2006, ze dne 16. 7. 2008.

¹³² Povinnosti fyzických a právnických osob jsou detailně vymezeny v § 3 zákona o ochraně ovzduší.

Zákon ukládá i povinnosti specifické, uložené provozovatelům zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů a dále i povinnosti provozovatelů malých stacionárních zdrojů znečišťování. Tyto povinnosti jsou blíže vymezeny v oddíle Ochrana vnějšího ovzduší.

Zákon o ochraně ovzduší vymezuje ochranu ve třech oblastech:

- ochrana vnějšího ovzduší,
- ochrana ozónové vrstvy Země,
- ochrana klimatického systému Země.

7.4.1. OCHRANA VNĚJŠÍHO OVZDUŠÍ

Ochrana vnějšího ovzduší je zaměřena na ochranu před vnášením znečišťujících látek do ovzduší. Cílem je snižování emisí a snižování jejich nepříznivého vlivu na životní prostředí a jeho složky.

Zdroje znečišťování ovzduší zákon vymezuje jako zdroje:

- mobilní,
- stacionární.

Mobilním zdrojem jsou zařízení, které jsou přenosné nebo pohyblivé, vybavené spalovacími motory znečišťujícími ovzduší. Spalovací motor v těchto zařízeních slouží vlastnímu pohonu nebo jsou zabudovány jako nedílná součást technologického vybavení. Za mobilní zdroje jsou považovány zejména:

- dopravní prostředky, kterými jsou silniční vozidla, drážní vozidla a stroje, letadla a plavidla,
- nesilniční mobilní stroje,
- přenosná nářadí vybavená spalovacím motorem.¹³³

Ochrana ovzduší před znečišťováním způsobeným mobilními zdroji znečišťování je upravena zvláštními právními předpisy.¹³⁴

Stacionárním zdrojem znečištění je:

- zařízení spalovacího nebo jiného technologického procesu znečišťující ovzduší,
- šachty, lomy a jiné plochy s možností zapaření, hoření nebo úletu znečišťujících látek,
- plochy, kde jsou prováděny práce nebo činnosti, které způsobují znečišťování ovzduší,
- sklady a skládky paliv, surovin, produktů, odpadů nebo jiné obdobné zařízení nebo činnost.

---

¹³³ Za dopravní prostředky jsou považovány zejména silniční vozidla, drážní vozidla a stroje, letadla a plavidla, za nesilniční mobilní zdroje kompresory, mobilní nebo přenosné stavební stroje a zařízení, buldozery, vysokozdvizné vozíky, pojízdné zdvihací plošiny, zemědělské a lesnické stroje a jiná obdobná zařízení a přenosným nářadím vybaveným spalovacím motorem jsou motorové sekačky, pily apod

¹³⁴ Zejména zákon č. 266/1994 Sb., o dráhách, zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu na pozemních komunikacích apod.

Dle rozsahu vlivu na kvalitu ovzduší a dle tepelného příkonu nebo výkonu jsou stacionární zdroje rozděleny na zdroje:

- zvláště velké - spalovací zdroje o jmenovitém tepelném příkonu větším než 50 MW bez ohledu na tepelný výkon,¹³⁵
- velké - spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu v rozsahu 5 - 50 MW a příkonu menším než 50 MW,
- střední - spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu v rozsahu 0,2 - 5 MW,
- malé - spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu do 0,2 MW.

Tepelné příkony zvláště velkých, velkých a středních zdrojů se pro kategorizaci sčítají, ale pouze tehdy, pokud jsou umístěny ve stejné místnosti, budově nebo provozním celku a nebo mají-li nebo mohly by mít spaliny odváděny společným komínem. Tepelné výkony se pro kategorizaci sčítají i u malých zdrojů, ale pouze tehdy, pokud jsou spaliny odváděny společným komínem.

Provozovatelům všech typů zdrojů znečištění mají ukloženy specifické povinnosti při ochraně ovzduší. Povinnostmi provozovatelů zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů je zejména dodržování podmínek povolení k provozu, zjišťování množství vypouštěných znečišťujících a pachových látek, nepřetržité měření emisí látek znečišťujících ovzduší, jejich dokumentace, vyhodnocování a archivace, poskytování informací veřejnosti, orgánům ochrany ovzduší apod. Povinnosti provozovatelů malých stacionárních zdrojů je zejména dodržovat podmínky provozu, oznámit obecnímu úřadu stacionární zdroj, který vypouští těkavé organické látky a zároveň vést evidenci těkavých látek a evidenci o spotřebě každoročně předat obci, dodržovat přípustnou tmavost kouře a přípustnou míru obtěžování zápachem, neobtěžovat kouřem a zápachem apod.

Zákon o ochraně ovzduší vymezuje institucionální, administrativní, koncepční a ekonomické nástroje ochrany. **Institucionální nástroje** jsou postaveny na systému orgánů veřejné správy zajišťující ochranu ovzduší. Ústředním orgánem je Ministerstvo životního prostředí. Dalšími orgány jsou zejména ČIŽP, krajské a obecní úřady a dále i orgány celní správy.

Administrativní nástroje ochrany jsou zejména nástroje v procesech povolování – stavby a uvedení zdrojů znečištění do provozu apod. Dalšími nástroji jsou autorizace, ukládání sankcí a závazná stanoviska – např. územní plánování, územní řízení.

Koncepčními nástroji jsou zejména národní programy vytvářené ústředními orgány a schvalované vládou. Tyto nástroje jsou podkladem pro další činnosti v oblasti ochrany ovzduší a jsou podkladem pro koncepční nástroje krajské a obecní. Všechny tyto nástroje jsou důležité pro územní plánování, územní rozhodování a povolování staveb, při posuzování záměrů, koncepcí a programů rozvoje jednotlivých oborů a odvětví. Zvláštním typem koncepčních nástrojů je program ke zlepšení kvality ovzduší popsany v části Zvláštní ochrana ovzduší.

---

¹³⁵ Do této kategorie jsou zařazovány vždy spalovny nebezpečného odpadu s kapacitou větší než 10 tun odstraňovaného odpadu za den, spalovny komunálního odpadu s kapacitou větší než 3 tun za hodinu a spalovny jiného než nebezpečného a komunálního odpadu s kapacitou větší než 50 tun za den. Spalovny odpadů, jejichž kapacita nepřesahuje stanovené množství, jsou zařazeny do kategorie velkých stacionárních zdrojů.

Ekonomické nástroje tvoří zejména poplatky za znečišťování ovzduší, daně a daňová zvýhodnění. Výše poplatků, způsoby jeho výpočtu, správa poplatku a výjimky jsou nastaveny v zákoně o ochraně ovzduší a v prováděcích předpisech. Daně a daňová zvýhodnění nastavují zvláštní předpisy.

Specifickým typem ochrany ovzduší je zvláštní ochrana ovzduší a smogová situace. **Zvláštní ochrana ovzduší** je realizována v oblastech nebo aglomeracích, kde je zhoršená kvalita ovzduší, tj. stav, kdy je v území překročena hodnota imisního limitu u jedné nebo více znečišťujících látek nebo kde je překročen cílový imisní limit pro ozón. Tato území jsou 1x ročně vymezována Ministerstvem životního prostředí. V takto vymezených územích pak příslušné orgány obce a kraje vypracovávají programy ke zlepšení kvality ovzduší. V případě, že jsou překročeny imisní limity a meze tolerance u více než jedné znečišťující látky, jsou pro každou látku samostatně vypracovávány podprogramy. Pak program se zpracovává pod názvem Integrovaný program ke zlepšení kvality ovzduší. Zákon o ochraně ovzduší a jeho přílohy pak stanoví náležitosti programu.

Druhým typem specifické ochrany je **smogová situace**. Jedná se o stav, kdy došlo k mimořádnému znečištění ovzduší. V tomto případě pak úroveň znečištění ovzduší znečišťující látkou překročí zvláštní imisní limit - hrozí poškození lidského zdraví nebo ekosystému. Smogová situace je vyhlášována neprodleně po zjištění, že k mimořádnému znečištění došlo. Vyhlášovatelem je MŽP nebo jím zřízená právnická osoba.

7.4.2. OCHRANA OZÓNOVÉ VRSTVY ZEMĚ

Ochrana ozónové vrstvy v ČR je přímo upravena nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) 2037/2000 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. Zákon o ochraně ovzduší toto nařízení pouze provádí a doplňuje. Cílem ochrany ozonové vrstvy Země je ochrana (dovoz, výroba a použití) před látkami,¹³⁶ které nepříznivě ovlivňují ozonovou vrstvu Země. U těchto látek, oproti úpravě ochrany vnějšího ovzduší, se nejedná jen o snižování emisí těchto látek, ale o jejich postupný zákaz. Ale i u těchto látek jsou stanoveny výjimky. Jejich dovoz, výroba nebo užití podléhá povolení. Při nakládání s těmito látkami je provozovatel povinen učinit taková opatření, která zamezí úniku těchto látek do ovzduší. Pokud tuto povinnost závažným způsobem poruší, ČIŽP pak provozovateli uloží povinnost nápravy stavu. Zároveň navrhne zrušení certifikátu, včetně odejmutí regulovaných látek, fluorovaných skleníkových plynů nebo výrobků, které obsahují regulované látky nebo fluorované skleníkové plyny.

7.4.3. OCHRANA KLIMATICKÉHO SYSTÉMU ZEMĚ

Klimatický systém tvoří atmosféra, hydrosféra, biosféra, geosféra a jejich vzájemné působení. Klimatický systém je výrazným způsobem ovlivněn sluneční aktivitou. Sluneční záření prochází přes atmosféru, dopadá na zemský povrch, který tím ohřívá. Stejně množství přijaté energie pak zemský povrch vyzařuje zpět do vesmíru, ale část tohoto záření se odráží od atmosféry zpět na zemský povrch. Hovoříme o tzv. skleníkovém efektu, který je způsobován plyny, (vodní pára (H₂O), oxid uhličitý (CO₂),

---

¹³⁶ Tyto látky jsou označovány jako chlorfluoruhlovodíky, neboli tzv. tvrdé freony, hydrochlorfluoruhlovodíky, neboli tzv. měkké freony a brom(chlor)fluoruhlovodíky, neboli halony. Tyto látky našly v minulosti široké uplatnění zejména v chladírenství a zdravotnictví. Škodlivost těchto látek se projevuje v tom, že rozkládají ozón.

metan (CH₄), ozón (O₃) a oxid dusný (N₂O)) které se označují jako „skleníkové plyny“. Skleníkový efekt se na Zemi vyskytuje v podstatě od jejího vzniku, je předpokladem pro vznik života. Při nepřítomnosti tohoto efektu by průměrná teplota na Zemi dosahovala cca -18 st. C. Intenzita skleníkového jevu je odvislá od koncentrace skleníkových plynů v atmosféře. S rozvojem znečištění ovzduší, zejména s nárůstem koncentrace CO₂, došlo k narušení rovnováhy složení skleníkových plynů, čímž dochází ke zvyšování průměrné teploty na Zemi a jejímž důsledkem je globální oteplování planety.

Ochrana klimatického systému Země je zaměřena na snižování množství skleníkových plynů v ovzduší. Ochrana klimatu je problémem globálním a je třeba ho řešit na mezinárodní úrovni. Je třeba ale podotknout, že dosavadní opatření nelze považovat za dostatečná.

Zákon vymezuje nástroje ochrany klimatického systému Země. Těmito nástroji jsou:

- emisní stropy a redukční cíle,
- povolenky na emise skleníkových plynů.

Emisní stropy a redukční cíle pro látky ovlivňující klimatický systém jsou nastaveny v koncepčním nástroji Národní program ke zmírnění změny klimatu Země v ČR. Tento nástroj je schvalován vládou ČR.

Povolenky na emise skleníkových plynů jsou vydávány na základě povolení, kterým se povolují emise skleníkových plynů. Povolenkou je majetková hodnota odpovídající právu provozovatele zařízení vypustit do ovzduší ekvivalent tuny CO₂. Každý stát má přidělenou národní kvótu povolenek, kterou následně přerozděluje provozovatelům zdrojů znečištění. Provozovatel může s povolenkami i obchodovat,¹³⁷ tj. převést na jiný subjekt. Evidence povolenek je vedena v rejstříku. Při převodu povolenky je převod proveden až tehdy, až dojde k zápisu změny v rejstříku.

7.5. OCHRANA PŮDNÍHO FONDU V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR

Významem slova půda „*označujeme zemský povrch, respektive jeho určitou část. Používáme jej tedy ve smyslu označení určité plochy, případně i prostoru „nad“ a „pod“ touto plochou (zemským povrchem)*“.¹³⁸ Většinou se však půdou rozumí „*zemský povrch, s nímž právo spojuje i hmotný substrát země. Může však jít jen o označení zemského povrchu, zejména jde-li o vlastnické a jiné majetkové vztahy k půdě, nebo o označení především hmotného substrátu Země, jde-li např. o ochranu užitných vlastností svrchní (úrodné, kulturní) vrstvy zemědělské půdy nebo o využití a ochranu níže uložených vrstev, především nerostného bohatství*“.¹³⁹ Půda je obecnou podmínkou pro život na Zemi.

Existence půdy je vždy výsledkem přírodních, kosmických sil a procesů a je také nezbytným předpokladem jakékoli lidské činnosti. Půda má rozhodující a výlučnou funkci při zajišťování výživy obyvatelstva je výtvozem přírody a nikoliv práce, nelze ji vyrobit. Dalším znakem půdy je její „*nezničitelnost*“. „*Na rozdíl od ostatních věcí se totiž nespotřebovává, a to ani jednorázově, ani postupně. Půda je ale specifická také*

¹³⁷ Problematika převodu povolenek je upravena zákonem č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů, ve znění novel..

¹³⁸ Pekárek, M., Průchová, I. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 10

¹³⁹ Drobník, J. *Základy pozemkového práva*. Praha: IFEC Praha 2005, str. 6

svou polyfunkčností. Tentýž pozemek může, vzhledem ke svým vlastnostem, sloužit různým účelům, a to v časovém sledu i současně“.¹⁴⁰

Zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění novel v § 2 vymezuje půdu společně s vodou, ovzduším, horninami, ekosystémy, organismy a energií jako složku životního prostředí. Vymezuje životní prostředí jako vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje.

Půda je „neobnovitelný přírodní zdroj a součást národního bohatství, které je třeba uchovat pro příští generace. Vedle produkční funkce, jako výrobní prostředek zemědělské a lesní výroby, má i neopominutelnou funkci jako podstatná složka životního prostředí“.¹⁴¹ Při práci s půdou jako výrobním prostředkem je nutno sledovat v prvé řadě ekologické a teprve na druhém místě ekonomické pohledy. Z tohoto pohledu je zřejmé, že půda je nezastupitelná v plnění následujících funkcí:

- půda je základním článkem potravního řetězce a zároveň i substrátem pro růst rostlin,
- půda je zásobárnou vody pro rostliny a mikroorganismy a je filtračním čistícím prostředím, přes které voda prochází,
- půda je podklad pro průběh důležitých procesů v ekosystémech. Bez půdy by nemohl probíhat cyklus vody, uhlíku, dusíku, fosforu, a síry a jejich přeměna na pro rostliny významné látky,
- půda je důležitá pro stabilitu ekosystémů a v ovlivňování bilancí látek a energií. Zadržuje, degraduje, ale za určitých podmínek i uvolňuje potenciálně rizikové látky,
- z půdy pochází mnoho základních složek stavebních materiálů a surovin, současně půda poskytuje prostor pro umístování a realizaci staveb, pro rekreační činnost a další aktivity člověka.

Ale půda je i zbožím, a jako taková vstupuje na trh. Poptávka převyšuje nabídku a oproti jinému zboží, které může být nahrazeno jiným, to u půdy, jako u nevyrobitelného zdroje, nejde. Půda se na trhu objeví až tehdy, pokud současný majitel o ni ztratí zájem. Stanovit její tržní cenu je tak velmi obtížné. Její rozloha je s konečnou platností dána a jakékoliv nové požadavky na ni lze uspokojit jen jejím přerozdělením a především pak optimalizací intenzifikace využívání jejích užitných hodnot.

V této souvislosti bývá půda též označována jako půdní fond. Pod pojmem půdní fond si můžeme, dle výše uvedeného významu slova půda, představit „plochu zemského povrchu v hranicích určité jednotky (státu, oblasti), která je členěná podle způsobu hospodářského využití. Účelné využití půdního fondu má velký společenský význam, neboť objem výroby a produkce závisí na výměře a úrodnosti půdy“.¹⁴² Vzhledem k neobnovitelnosti půdního fondu je nutné s půdou co nejpečlivěji hospodařit. Její význam tak nespočívá jen ve funkci produkční, ale i ve funkci ekologické – akumulární, filtrační apod. Budoucí život generací závisí na tom, jak nyní dokážeme půdu chránit.

---

¹⁴⁰ Pekárek, M. Průchová, I. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova universita, 2004, str. 12

¹⁴¹ Vlk, J. et.al. *Ochrana půdního fondu a vodních zdrojů, Prevence škod*. Praha: Agrární komora ČR, 1995, str. 3

¹⁴² Encyklopedie CoJeCo *půdní fond* [online]. Vystaveno 2.9.2002 [citováno 2. ledna 2010]. Dostupné z: http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=78398&s_lang=2&title=p%F9dn%ED%20fond

Rozsah půdního fondu je omezený, vlastnosti jednotlivých pozemků, ať člověkem vytvořené, nebo přirozené, jsou poměrně různorodé. Rovněž možnost využití jednoho pozemku k mnoha různým, často odlišným účelům vedlo zákonodárce k systematickému roztrídění území celého státu na pozemky s obdobnými vlastnostmi do kategorií, které určují jejich převážné využívání. Těmto kategoriím pak odpovídá právní režim, který půdu chrání. Toto určení jednotlivých pozemků má význam ve využití půdy pro společnost i jednotlivce, v požadavku racionality užívání půdy, (půdy je omezené množství, nelze ji vyrobit, lze ji znehodnotit) a použití půdy pro různé účely (možnost zastavění orné půdy apod.)

Vymežit, co je půdní fond, je otázka poměrně problematická. Z pohledu práva není tento pojem žádným právním předpisem definován. Ani ochrana půdního fondu není kodifikována, ale je roztržena do široké škály právních předpisů. I přes důležitost půdního fondu je jeho ochrana v některých předpisech nedostatečná, případně úplně chybí. Půdní fond bývá rozdělen na:

- zemědělský (orná, trvalé travní porosty...),
- lesní,
- pokrytý vodami,
- zastavěný.

Důvod, proč je nutná ochrana půdního fondu, vyplývá již ze samotné podstaty a funkce půdy. Již v úvodu této kapitoly jsem uvedl, že půda je „*neobnovitelná, nezastupitelná, a její poškození je často nevratné*“. S rozvojem společnosti vzrůstají nároky na uspokojování jejích potřeb souvisejících s využíváním půdy. Důsledkem je růst míry působení škodlivých vlivů na půdu. „*K hlavním zdrojům ohrožování a poškozování ekologických funkcí zemědělské půdy v poměrech České republiky patří:*

- *zabírání zemědělských a lesních pozemků pro jiné činnosti, jakými jsou zejména výstavba a těžba nerostů, které zpravidla nenávratně devastují ekologické funkce těchto pozemků,*
- *znečišťování půdy škodlivými látkami z ovzduší, ze skládek odpadů a chemickými látkami používanými při ochraně a výživě rostlin,*
- *používání nevhodných technologií a techniky v zemědělství a lesním hospodářství, nepříznivě ovlivňujících fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy,*
- *působení přírodních vlivů, zejména vodní a větrné eroze, které jsou často vyvolávány nebo jsou jejich účinky zesilovány nešetrnými zásahy člověka do přírody“.*¹⁴³

Cílem ochrany půdního fondu je zajistit, aby v co nejmenší míře byly poškozovány nebo ohrožovány ekologické funkce půdy a v případě, že k poškození půdy dojde, najít potřebné nástroje a prostředky k tomu, aby vzniklé následky byly zmírněny nebo zcela odstraněny.

7.5.1. ZEMĚDĚLSKÝ PŮDNÍ FOND

Zemědělský půdní fond (uváděno též ve zkratce „ZPF“) lze charakterizovat jako „*ohraničený soubor zemědělsky obdělávaných půdních celků v daném časovém období. Je cílem působení člověka na krajinu za účelem získání základních prostředků obživy pro*

---

¹⁴³ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 253

existenci společnosti“.¹⁴⁴ „Zemědělský půdní fond je nejvzácnější majetek naší společnosti. Měřítkem vyspělosti každé společnosti je její péče o tento fond“.¹⁴⁵

Stěžejním předpisem v oblasti ochrany ZPF je zákon ČNR č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (dále jen zákon o ochraně ZPF). Zákon vznikl v době přerodu naší společnosti. Dřívější normy řešící ochranu ZPF se dostávaly do zásadního rozporu nejen s principy tržního hospodářství, cenovou politikou a privatizací, ale i se zásadami uplatňovanými při výkonu vlastnických práv. Společnost byla nucena na tento stav reagovat, v důsledku čehož vznikl tento zákon. Nově vzniklý zákon převzal část ustanovení z předcházejících norem, část ustanovení vznikla nově, právě s ohledem na společenské požadavky. V době účinnosti měl zákon některé nedostatky, které byly následně řešeny novelami.

Zákon o ochraně ZPF, v novelizovaném znění v § 1, odst. 1, definuje ZPF jako:

- základní přírodní bohatství naší země,
- nenahraditelný výrobní prostředek umožňující zemědělskou výrobu,
- jednu z hlavních složek životního prostředí.

Zároveň stanoví i potřebu ochrany, zvelebování a racionálního využívání ZPF, zejména z důvodu zajištění ochrany a zlepšování životního prostředí. Potřeba ochrany souvisí i se současným náhledem společnosti na půdu a půdní fond obecně. Jak vyplývá z předcházejících kapitol, půda byla v dřívějších dobách považována zejména za výrobní prostředek. Jejím neúměrným zatěžováním docházelo k jejímu poškozování, znehodnocování a devastaci, které ale nebylo nijakým podstatným způsobem řešeno a důsledky těchto škod se přenášejí až do dneška. Současná společnost již náhled na půdu, jen jako na výrobní prostředek opouští a více přihlíží právě k ochraně půdy jako složky přírody a přírodního zdroje.

Zákon o ochraně ZPF vymezuje, co je jeho součástí. ZPF rozděluje na:

- pozemky zemědělsky obhospodařované,
- půdu dočasně neobdělávanou,
- rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže,
- nezemědělskou půdu potřebnou k zajišťování zemědělské výroby.

Rozdělení ZPF na tyto kategorie je potřebné pro vymezení, zda se na určitý pozemek vztahuje režim zákona o ochraně ZPF. V případě pochybností, zda pozemek je nebo není součástí zemědělského půdního fondu, rozhoduje orgán ochrany ZPF.

7.5.1.1. PŘÍČINY OCHRANY ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

Příčiny ochrany půdy jsem v obecné rovině charakterizoval již v úvodu této kapitoly. ZPF je specifickou částí půdního fondu a jako takový má i specifické příčiny ochrany. K těmto náleží:

- ubývání celkové plochy zemědělských pozemků,
- ohrožování a zhoršování kvality úrodné vrstvy půdy.

---

¹⁴⁴ Švehla, F., Vaňous, M. *Organizace a ochrana půdního fondu*. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1991, s. 3

¹⁴⁵ Tamtéž str. 3

Na ZPF se negativně podepsal i pozůstatek přístupu k půdě z minulosti, „zejména jednostranný zájem na dosažení maximální zemědělské produkce prováděný rozšiřováním plochy orné půdy, nešetrnými melioracemi, neúměrným zvětšováním půdních celků pro snazší způsob jejich obdělávání mechanizačními prostředky atd“.¹⁴⁶ Za největší ohrožení ZPF jsou považovány:

- tzv. nevratné zábory zemědělské půdy pro jiné účely, zejména pro stavebnictví, těžbu nerostů apod.,
- využití zemědělské půdy k jiným účelům, než jak je určeno,
- znečištění půdy chemikáliemi a hnojivy,
- nevhodné techniky a technologie použité v zemědělství,
- eroze.

Pokud máme specifikováno **proč** ZPF chránit, je nutné i charakterizovat, jakých **cílů** chceme touto ochranou dosáhnout.

7.5.1.2. CÍLE OCHRANY ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

Cíl ochrany ZPF byl již v úvodu kapitoly v obecné rovině charakterizován. Lze ho charakterizovat jako soubor procesů, které mají zabránit nebo omezit poškozování funkcí půdy, a to nejen funkcí ekologických, ale i ekonomických. Pokud nelze tohoto stavu dosáhnout, cílem je alespoň snaha o zmírnění následků působení na půdu.

Hlavní cíle ochrany ZPF lze shrnout do několika bodů, kterými jsou:

- předcházení ohrožování nebo poškozování ekologických funkcí půdy,
- snížit úbytek zemědělské půdy na minimum,¹⁴⁷
- zábory zemědělské půdy situovat do oblastí, kde lze předpokládat menší dopad na zemědělskou výrobu a na životní prostředí,
- péče o zachování úrodnosti a kvality zemědělské půdy,
- návratnost odňatých nebo nevyužívaných pozemků zpět do ZPF a jejich rekultivace.

Takto jsou nastaveny cíle ochrany ZPF zákonem. Ve skutečnosti je ale zákon o ochraně ZPF považován za nedostatečný a stanovených cílů nelze vždy dosáhnout. Za hlavní nedostatky lze považovat zejména nepřesné vymezení povinností subjektů, nedostatečně vymezené kompetence orgánů ochrany ZPF, neefektivnost kontroly, nedostatečné nebo chybějící sankce za porušení povinností apod.

Obecně lze říct, že cílem ochrany ZPF je jednak ochrana kvantity, jednak ochrana kvality ZPF. Ochrana kvantity je zaměřena na stanovení zásad pro využití půdy k jiným účelům, předcházení ztrátám zemědělské půdy při některých činnostech, souhlas s odnětím a odvody za odnětí půdy ze ZPF apod. Ochrana kvality je zaměřena zejména na režim hospodaření a změnu kultur na zemědělské půdě. Je důležité si ale uvědomit, že ochrana kvality i ochrana kvantity sledují stejný cíl. *“Ochrana rozlohy zdevastované, ale*

---

¹⁴⁶ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha: C.H.Beck, 2003, s. 256

¹⁴⁷ Například v letech 2003-2007 ubylo zhruba 20 tis.ha zemědělské půdy – zdroj: CENIA: *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2008* [citováno 6.1.2010] Dostupný z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFT2346T](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFT2346T))

*stále formálně v evidenci vedené zemědělské půdy by se mýjela účinkem, stejně jako ochrana úrodné vrstvy při výrazně zmenšující se ploše této půdy“.*¹⁴⁸

7.5.1.3. ZÁSADY OCHRANY ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

Ochrana ZPF podléhá určitým zásadám. Těmito jsou v podstatě zobecněná pravidla, kterými se ochrana ZPF řídí, a to v případě nejednoznačnosti právní úpravy. Zákon o ochraně ZPF vymezuje obecné zásady § 4. Specifické zásady lze dovodit v následných ustanoveních zákona. Mezi tyto zásady lze zařadit:

- zásada preference zemědělského využívání ZPF,
- zásada legality,
- zásada minimalizace,
- zásada ochrany organizace půdního fondu,
- zásada trojrozměrnosti ochrany ZPF,
- zásada následné rekultivace půdy,
- zásada racionálního využívání půdy,
- zásada prevence,
- zásada ochrany ekologických funkcí půdy.

První **zásada preference** je vyjádřena v § 4 zákona o ochraně ZPF. Zákon stanoví, že „*pro nezemědělské účely je nutno použít především nezemědělskou půdu, zejména nezastavěné a nedostatečně využitě pozemky v zastavěném území nebo na nezastavěných plochách stavebních pozemků staveb mimo toto území, stavební proluky a plochy získané zbořením přežilých budov a zařízení*“. Účelem této zásady je ochrana rozlohy ZPF a výkon nezemědělských činností mimo ZPF. Z ustanovení lze i logicky dovodit oporu této zásady ve stavebním zákoně a jeho prováděcích předpisech.

Zásada legality je jednou ze základních zásad našeho právního řádu. Tato zásada obecně stanoví povinnost jednat v souladu s právem. Z pohledu ochrany zemědělské půdy tato zásada vyjadřuje, že v případě, kdy nelze účelu dosáhnout bez odnětí pozemku ze ZPF, „*lze tak učinit jen na základě zákona a postupem v zákoně stanoveným*“.¹⁴⁹

Zásada minimalizace je charakterizována v § 4, písm. b) zákona o ochraně ZPF, kde je stanovena povinnost „*odnímat jen nejnútnejší plochu zemědělského půdního fondu*“ a v míře nezbytně nutné pro realizaci sledovaného účelu.

Za nedostatek v současné úpravě lze považovat to, že nejsou přijata žádná opatření, která by vedla k zamezení toho, že k vyjímání půdy ze ZPF může docházet po částech, neposuzuje se např. celkový rozsah předpokládané investice apod. Žadatel si tímto zajistí souhlas orgánu ZPF nižšího stupně.

Zásada ochrany organizace půdního fondu je definována v § 4, písm. a) zákona o ochraně ZPF. Zde je stanovena povinnost při odnětí ZPF *co nejméně narušovat organizaci zemědělského půdního fondu, hydrologické a odtokové poměry v území a síť zemědělských účelových komunikací*. Tato zásada přímo souvisí i s uspořádáním ZPF v rámci pozemkových úprav. Zákonem¹⁵⁰ je definován účel pozemkových úprav -

¹⁴⁸ Damohorský, M. et al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 257

¹⁴⁹ Pekárek, M., Průchová I. *Pozemkové právo*. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 253

¹⁵⁰ zákon č. 139/2002 Sb. o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, ve znění novel

stanoví, že „*pozemkovými úpravami se ve veřejném zájmu prostorově a funkčně uspořádávají pozemky, scelují se nebo dělí a zabezpečuje se jimi přístupnost a využití pozemků a vyrovnání jejich hranic tak, aby se vytvořily podmínky pro **racionální hospodaření** vlastníků půdy. V těchto souvislostech se k nim uspořádávají vlastnická práva a s nimi související věcná břemena. Současně se jimi zajišťují podmínky pro **zlepšení životního prostředí, ochranu půdního fondu, vodní hospodářství a zvýšení ekologické stability krajiny***“.¹⁵¹ Z jednotlivých ustanovení je zřejmý soulad obou úprav.

Zásada trojrozměrnosti ochrany ZPF úzce souvisí s pojetím půdy jako půdního substrátu, ale nejen s ním, ale i s plochou nad a pod ním. Cílem této zásady je ochrana úrodných vlastností půdy. Zásada je vyjádřena v povinnosti provést skrývkou půdního substrátu, jeho uložení a následné rekultivace, případně využití půdního substrátu jiným hospodárným způsobem tam, kde odnětí půdy ze ZPF je trvalého rázu, t.j. zejména při stavební a těžební činnosti.

Se zásadou trojrozměrnosti úzce souvisí i další zásada, a to **zásada následné rekultivace půdy**. Účelem této zásady je zajistit takový stav, aby po ukončení nezemědělské činnosti byly provedeny terénní úpravy, aby půda byla rekultivována a schopna plnit další funkce v krajině. Povinností osoby, která ukončila užívání půdy pro nezemědělské účely je, aby tuto rekultivaci provedla neprodleně. Povinnost řešit otázku skrývky a rekultivace nastupuje ale už ve fázi žádosti o odnětí půdy ze ZPF. Žadatel je povinen vypracovat plán rekultivace a tento předložit orgánu ZPF ke schválení.

Zásada racionálního využívání ZPF je zásadou, která zajišťuje produkční vlastnosti půdy. Tato zásada vyplývá již z ust. § 1 zákona o ochraně ZPF, kde stanoví potřebu ochrany, zvelebování a racionálního využívání ZPF, zejména z důvodu zajištění ochrany a zlepšování životního prostředí. Povinností je využití půdy takovým způsobem, aby byla zachována úrodnost a zároveň aby půdy byla schopna plnit svoji ekologickou funkci.

Zásada prevence je charakterizována tím, že „*ochrana zemědělského půdního fondu začíná již v období, kdy se o nezemědělském využití jeho částí teprve uvažuje a zpracovávají se příslušné plány a projekty tohoto využití*“.¹⁵² Z tohoto stavu vyplývá povinnost subjektu, který vytváří příslušné plány, požádat orgán ochrany ZPF o stanovisko k věci.

Poslední zásadou je **zásada ochrany ekologických funkcí půdy**. Ekologické funkce půdy jsou většinou poškozovány při jejím využití v zemědělství. Půda je vystavena mnoha škodlivým faktorům. Následně tak může dojít k ohrožení živé i neživé přírody, k poškození vodních zdrojů apod. Tyto okolnosti je třeba zohlednit jak při využití půdy v zemědělství, tak v procesu posuzování žádostí o vynětí půdy ze ZPF. Je zřejmé, že ekologické funkce půdy jsou spíše ohroženy při využití půdy k nezemědělským účelům.

---

¹⁵¹ Ekologická stabilita - schopnost ekosystému vyrovnávat změny způsobené vnějšími činiteli a zachovávat své přirozené vlastnosti a funkce - § 4 zákona o životním prostředí.

¹⁵² Pekárek, M., Průchová I. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 254

7.5.1.4. HOSPODAŘENÍ NA ZEMĚDĚLSKÉM PŮDNÍM FONDU

Významnou povinnost nastavuje zákon o ochraně ZPF vlastníkům nebo i nájemcům pozemků. Tato povinnost spočívá v takovém způsobu hospodaření, které nebude znečišťovat půdu a zdroje pitné vody škodlivými látkami ohrožujícími život nebo zdraví lidí a existenci živých organismů. Zároveň je těmto subjektům i uložena povinnost nepoškozovat okolní pozemky a příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy a chránit obdělávané pozemky podle schválených projektů pozemkových úprav.

Problém této úpravy lze nalézt ve vymezení subjektů, kterým je povinnost uložena. Povinnost řádného hospodaření je uložena pouze vlastníkově nebo nájemci pozemku. Zákonem ale není řešen vztah nájemce – podnájemník. Dle současného znění zákona se na podnájemníky povinnost řádného hospodaření nevztahuje. Je pravděpodobné, že řada vlastníků ani neví, které pozemky vlastní a ani nezná rozsah povinností, které se k tomuto vlastnictví váže. Podnájemník, který nemá uloženu povinnost řádného hospodaření, i když bude mít povinnosti nastaveny např. podnájemní smlouvou, tak může hospodařením způsobit nevratné změny a poškození. Proto je potřebné nastavit povinnost řádného hospodaření všem, kdo na půdě hospodaří. V budoucích novelách zákona o ZPF by bylo potřebné znění předpisu buďto doplnit o taxativní vymezení subjektů nebo tyto subjekty vymezit pouze obecně. Taxativní vymezení ale asi příliš vhodné není, jelikož tímto vymezením nelze postihnout všechny typy hospodařících subjektů. Za vhodnější úpravu lze považovat doplnění o *“osoby v nájemním nebo jiném obdobném vztahu k vlastníkově”*.

Za nedostatečný lze považovat i stav, kdy zákon o ochraně ZPF ukládá subjektům povinnosti při hospodaření na ZPF, ale za jejich porušení neukládá sankce. Zákon umožňuje ukládání pokut, ale jen právnickým osobám a fyzickým osobám oprávněným k podnikání, ale jen tehdy, pokud tyto osoby poruší taxativně vyjmenovanou povinnost. Chybí možnost uložení sankce fyzické osobě, která na ZPF hospodaří, ale není podnikatelem. Tento stav řeší přestupkový zákon, ale jen v obecné rovině. Za vhodnější lze považovat stav, kdyby zákon o ochraně ZPF obsahoval i ustanovení týkající se nepodnikajících fyzických osob a zároveň i obsahoval sankce za přestupky za protiprávní jednání těchto osob v oblasti ochrany ZPF.

V případě, že vlastníci nebo nájemci neplní povinnosti stanovené k řádnému hospodaření na ZPF, mohou orgány ochrany ZPF uložit odstranění zjištěných závad. Mohou i rozhodnout, že pozemek kontaminovaný škodlivými látkami ohrožujícími život nebo zdraví lidí, nesmí být používán pro výrobu zemědělských výrobků vstupujících do potravního řetězce. Má ale povinnost s vlastníky (nájemci) tato ukládaná opatření předem projednat. Za problematickou lze považovat tu část, kdy příslušné orgány **mohou** uložit odstranění zjištěných závad. Jak z úpravy vyplývá, orgán ochrany ZPF nemá povinnost uložit odstranění zjištěných závad či jiné opatření, tj. orgán ochrany ZPF toto opatření učinit může, ale samozřejmě nemusí. Příslušný orgán ale má povinnost jednat ve veřejném zájmu, kterým řádné hospodaření na ZPF bezesporu je. Proto je až zarážející, do jaké pasivní role zákonodárce orgány ochrany ZPF staví.

Zákon o ochraně ZPF postrádá ještě jednu zásadní povinnost - pozemek **udržovat**. Tuto povinnost lze považovat za základní a její stanovení a stanovení sankcí za porušení této povinnosti by výrazně přispělo k zefektivnění celé ochrany ZPF.

7.5.1.5. NÁSTROJE OCHRANY ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

ZPF je předmětem ochrany. V předcházejících oddílech byly charakterizovány cíle a zásady ochrany ZPF. Nástroje ochrany ZPF pak tyto cíle a zásady realizují. Nástroje ochrany ZPF lze vymežit jako nástroje:

- plošné ochrany ZPF,
- ochrany kvality ZPF,
- ekonomické.

7.5.1.5.1. PLOŠNÉ NÁSTROJE OCHRANY ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

Nástroje plošné ochrany řeší otázku záboru zemědělské půdy. Ve většině případů se jedná o zábory pro stavební účely. Zábor pro stavební účely je většinou nevratným procesem, jenž výrazným způsobem omezí nebo znemožní plnění funkcí půdy. Zábory půdy jsou prováděny na půdách, které jsou významné pro ochranu životního prostředí, přírody a pro zemědělskou produkci. Tyto úbytky významně poškozují půdní fond jako celek. Plošná ochrana ZPF není nastavena ale jen v zákoně o ochraně ZPF, ale i v dalších předpisech. Zejména se jedná o oblasti územního plánování, při zpracování zadání staveb a při zpracovávání plánů na stanovení dobývacích prostor.

Jedním z úkolů **územního plánování** je vytvářet podmínky pro ochranu území před negativními vlivy záměrů na území a navrhnout kompenzační opatření.¹⁵³ Ochrana ZPF při územním plánování již byla charakterizována v kapitole horizontální právní předpisy.

Ochrana při **zpracování zadání staveb**¹⁵⁴ je uložena v § 7 zákona o ochraně ZPF. Investor¹⁵⁵ má uloženu povinnost řídit se zásadami ochrany zemědělského půdního fondu a navrhnout umístění stavby tak, aby z hlediska ochrany zemědělského půdního fondu a ostatních zákonem chráněných obecných zájmů došlo k co nejmenším ztrátám zemědělského půdního fondu. Zároveň má uloženu povinnost vyhodnotit důsledky navrhovaného řešení na ZPF. Pokud řešení není jednoznačné, je třeba navrhnout umístění stavby v alternativách. Prováděcí předpisy vymezují, v jakých případech není nutné pro umístění stavby navrhnout územní alternativy, tj. zejména tehdy pokud je umístění stavby v souladu s územně plánovací dokumentací, s návrhem tras nadzemních a podzemních vedení, pozemních komunikací apod., k nimž udělily orgány ochrany ZPF souhlas a i tehdy, pokud umístění stavby je v souladu s podmínkami stanovenými orgány ochrany ZPF v závazném stanovisku k návrhu na stanovení dobývacího prostoru. Územní alternativy se rovněž nevymezují u staveb zemědělské prvovýroby, u výstavby zemědělských účelových komunikací nebo při uskutečňování investic do půdy za účelem zlepšení půdní úrodnosti. Aby byl návrh schválen, musí být opatřen **souhlasem** orgánu

---

¹⁵³ § 19 odst.1 písm. m) stavebního zákona

¹⁵⁴ Pojem „zadání“ staveb byl zakotven ve vyhlášce č.43/1990 Sb.,o projektové přípravě staveb. Současný stavební zákon a jeho prováděcí předpisy již tento pojem nepoužívají. Nyní se zpracovává „dokumentace“ staveb.

¹⁵⁵ Bude vhodnější použít pojem *zpracovatel* zadání staveb. Investor zadání staveb zpracovávat nebude, poskytne pouze finanční krytí.

ochrany ZPF (tj. závazným stanoviskem) s výjimkou, kdy takového souhlasu (závazného stanoviska) není třeba.

Ochranu ZPF při **zpracovávání návrhů na stanovení dobývacích prostor** upravuje zákon o ochraně ZPF v § 6. Osoby oprávněné k těžbě nerostů jsou povinny řídit se při zpracování návrhů na stanovení dobývacích prostorů zásadami ochrany ZPF, „navrhnout a zdůvodnit takové řešení, které je z hlediska ochrany ZPF a ostatních zákonem chráněných obecných zájmů nejvýhodnější. Přitom musí vyhodnotit předpokládané důsledky navrhovaného řešení na ZPF s přihlédnutím k možnostem rekultivace, a to zpravidla ve srovnání s jiným možným řešením“. Při zpracování návrhů vychází z uspořádání zemědělského půdního fondu, řešení pozemkových úprav, druhu pozemku zemědělské půdy a její kvality, uspořádání nezemědělské půdy potřebné pro zemědělskou výrobu, existence rybníků s chovem ryb nebo vodní drůbeže a z existence pozemků zemědělské půdy, na nichž jsou uskutečněny investice do půdy za účelem zlepšení půdní úrodnosti, např. meliorační a závlahová zařízení. Při zpracovávání návrhů projedná s orgánem ochrany ZPF. Obdobně jako při zpracování zadání staveb, aby byl návrh schválen, musí být opatřen **souhlasem** orgánu ochrany ZPF (tj. závazným stanoviskem).

S plošnými nástroji ochrany úzce souvisí institut **odnětí půdy ze ZPF**. Význam tohoto institutu je zejména v zabránění svévolnému odnímání půdy pro nezemědělské účely. Aby mohlo k odnětí dojít, je nutný souhlas (závazné stanovisko) orgánu ochrany ZPF. Tento souhlas je nezbytný k vydání dalších rozhodnutí zejména při územním rozhodování. Zákon vymezuje, kdy při odnětí půdy ze ZPF není souhlas nutný. Jedná se zejména o půdu na pozemcích, které jsou určeny pro stavby pro bydlení v zastavěném území, nezastavěnou plochou zastavěných stavebních pozemků, pro umístění stabilizačních kamenů, značek pro geodetické účely, stožárů apod.

Půdu lze ze zemědělského půdního fondu odejmout trvale, nebo dočasně. Určení, zda se jedná o trvalé nebo dočasné odnětí půdy ze ZPF je rozhodující pro ochranu ZPF v tom, že orgán ochrany ZPF svůj souhlas s odnětím časově omezí nebo nikoliv.

Trvalým odnětím půdy ze ZPF se rozumí nevratná změna,¹⁵⁶ při které není možné opětovné zemědělské využití takto vyňaté půdy.

Dočasným odnětím půdy ze ZPF se rozumí stav, kdy „po ukončení nezemědělského využití pozemku bude dotčená plocha rekultivována podle schváleného plánu rekultivace tak, aby mohla být vrácena do zemědělského půdního fondu. Souhlas orgánu ochrany ZPF k dočasnému odnětí musí tedy vždy obsahovat časové omezení své účinnosti – lhůtou, případně i dosažením účelu, pro který se pozemky z fondu odnímají“.¹⁵⁷ Při dočasném odnětí je vždy projednávána i rekultivace.

S institutem odnětí půdy ze ZPF úzce souvisí ekonomické nástroje ochrany ZPF – odvody za odnětí půdy ze ZPF. „Úkolem odvodů je ovlivnit žadatele, aby své záměry

---

¹⁵⁶ Nevratnou změnou se myslí umístění stavby pevně spojené s pozemkem, důlní či těžební dílo nebo provedení takových terénních úprav, při kterých dochází na dotčených pozemcích ke skrývce - § 11 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně ZPF.

¹⁵⁷ Pekárek, M., Průchová, I. *Pozemkové právo*. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 264-265

realizovali mimo ZPF nebo alespoň na jeho méně kvalitní části“.¹⁵⁸ Úkolem je též získání finančních prostředků pro následné financování ochrany životního prostředí.

Odvody platí ten, v jehož zájmu byl vydán souhlas k odnětí půdy ze ZPF. Komu ale bude uložena povinnost platby odvodů, když osoba, v jejímž zájmu byl souhlas vydán, zemřela nebo zanikla? Tento problém není neřešitelný, ale přináší určité komplikace. V případě úmrtí osoby bude povinnost součástí dědictví jako dluh. V případě zániku osoby přejde tato povinnost na případného nástupce. Řešením tohoto problému by bylo zakotvení povinnosti platit odvod mimo žadatele též dědici nebo právnímu nástupci. Řešením by bylo též stanovení povinnosti platit odvod tomu, v jehož prospěch směřují práva vyplývající ze souhlasu.

Zákonem a prováděcími předpisy je stanoveno, v jakých případech jsou odvody a jejich výše předepisovány. Zároveň je zákonem stanoveno, kdy se odpisy nepředepisují.

Co je úkolem odvodů, již bylo popsáno výše. Je otázkou, zda výše odvodu je v současné době dostatečná? Plní funkci ekonomického nástroje ochrany? Na tyto otázky nelze odpovědět jinak, než záporně. Od účinnosti úpravy týkající se určení kritérií pro výpočet odvodů do současnosti uběhla již poměrně dlouhá doba. Kritéria byla nastavena na ceny v době účinnosti úpravy a pro současné období jsou tato kritéria již nevyhovující. Nyní je výše odvodu za odnětí půdy ze ZPF tak zanedbatelná oproti tržní ceně odňatého pozemku, že v žádném případě nelze mluvit o motivaci žadatelů k využití jiné než zemědělské půdy pro jejich účely. Jedinou možností je několikanásobné zvýšení odvodů a to až na úroveň, která bude pro žadatele motivující pro výběr půdy, kde bude realizovat záměr. Možností je i stanovení výše odvodu dle bonity půdy, tj. nejvyšší odvody za pozemky s nejkvalitnější půdou. Tento způsob stanovení výše odvodů by bylo pro žadatele výrazně motivující v tom, aby si pro své záměry vybírali pozemky s půdou nižší bonity.

7.5.1.5.2. NÁSTROJE OCHRANY KVALITY ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

Druhá skupina nástrojů chrání kvalitu ZPF. Ochrana kvality ZPF je zajišťována prostřednictvím režimu hospodaření na zemědělské půdě a povinností při činnostech souvisejících s odnímáním půdy ze ZPF.¹⁵⁹ Do ochrany kvality ZPF náleží i změny kultur zemědělské půdy.

Základní povinnost při ochraně kvality ZPF je uložena vlastníkům a nájemcům při hospodaření se ZPF. Jak již bylo charakterizováno v oddíle *Hospodaření na ZPF* je subjektům uložena povinnost při hospodaření neznečišťovat půdu a zdroje pitné vody škodlivými látkami ohrožujícími život nebo zdraví lidí a existenci živých organismů. Další povinností je nepoškozovat okolní pozemky a příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy a chránit obdělávané pozemky podle schválených projektů pozemkových úprav. Účelem nástrojů kvality je ochrana ZPF před poškozením či znečištěním.

---

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 274.

¹⁵⁹ Provádění skrývky úrodné vrstvy půdy a rekultivace půdy po skončení dočasného odnětí.

7.5.1.5.2.1. ZMĚNA KULTURY POZEMKU

Účelem změny kultury pozemku je vyřešit stav, kdy je vhodnější změnit druh pozemku a zároveň i způsob hospodaření na pozemku. I když zákon hovoří o změně *kultury*¹⁶⁰ pozemku, je tento pojem zavádějící. Za vhodnější lze považovat název „*změna druhu pozemku*“. Cílem zákona není provádět změnu porostu na pozemku, ale změnu způsobu využívání pozemku. Pro zachování terminologie zákona budu, i když nesprávně, užívat dále pojem změna kultury pozemku.

Již název části II, zákona o ochraně ZPF – „*změny kultur zemědělské a nezemědělské půdy a hospodaření na zemědělském půdním fondu*“ navozuje dojem, že zákon o ochraně ZPF řeší oblast změn komplexně. V zákoně jsou ale řešeny jen dvě možné změny:

- přeměna nezemědělské půdy na zemědělskou,
- změna luk a pastvin na ornou půdu.

Proces **přeměny nezemědělské půdy na zemědělskou** je upraven stavebním zákonem. Podnětem pro přeměnu je návrh vlastníka pozemku, popřípadě nájemce (nutný souhlas vlastníka pozemku) podaný příslušnému stavebnímu úřadu. Ten ve věci zahájí územní řízení, jehož výsledkem je vydání územního rozhodnutí.¹⁶¹ V procesu přeměny je tímto aktem rozhodnutí o změně využití území. Na základě tohoto rozhodnutí pak může být provedena požadovaná přeměna. Zákon přímo nevymezuje, na jaký druh zemědělské půdy má být půda přeměněna. Konkrétní druh stanoví ve svém rozhodnutí stavební úřad.

I v případě **změny luk a pastvin na ornou půdu** je možné tuto změnu provést až na základě rozhodnutí o změně využití území. Ke změně je nutný souhlas orgánu ochrany ZPF. Souhlas je vyžadován proto, že orná půda je nejvíce využívanou a nejvíce zranitelnou půdou. Nevhodnou změnou mohou být způsobeny nevratné škody na orné půdě.

Ostatní změny druhu pozemku zákon o ochraně ZPF neřeší. I tyto změny ale podléhají územnímu řízení o změně využití území dle stavebního zákona.

Obě změny jsou prováděny na základě návrhu vlastníka nebo nájemce. Zákon ale umožňuje provést i tzv. **nucenou změnu druhu pozemku**. Orgán ochrany ZPF je oprávněn z důvodu ochrany životního prostředí uložit vlastníku či nájemci zemědělské půdy změnu kultury. Vlastník nebo nájemce pak na základě rozhodnutí o uložení změny kultury zemědělské půdy může od orgánu ochrany ZPF požadovat úhradu vzniklých nákladů a ztrát, které při změně vznikly. Náhradu výdajů je možno poskytnout ze Státního fondu životního prostředí.

---

¹⁶⁰ Pojem kultura není v předpisech týkajících se ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů definován. Lze jej ale z těchto předpisů dovodit. Pojem kultura vyjadřuje porost na pozemku.

¹⁶¹ Rozhodnutí se vydává u změn druhu pozemku přesahující výměru 300 m². U pozemků o výměře menší než 300 m² se vydává územní souhlas.

7.5.1.5.2.2. OCHRANA PŘI ODNĚTÍ PŮDY ZE ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

I když hlavním účelem ochrany půdy při odnětí ze ZPF je ochrana kvantitativní, obsahuje i nástroje ochrany kvality. Těmito nástroji jsou zejména skrývka kulturních vrstev půdy a rekultivace.

Skrývka kulturních vrstev půdy se váže k nezemědělským činnostem povolených rozhodnutím dle zvláštních předpisů. Ten, komu byla tato činnost povolena, a na základě souhlasu orgánu ochrany ZPF s odnětím půdy ze ZPF, musí „zabezpečit provedení skrývky kulturních vrstev půdy, jejich přemístění a rozprostření nebo uložení podle podmínek stanovených orgánem ochrany ZPF ve vydaném souhlasu“.¹⁶² V případě, že skrývka je uložena na složištích, má i povinnost ochrany složiště před znehodnocením a ztrátami, řádného ošetřování, případného vhodného využití složišť pro zemědělskou výrobu.

Tam, kde k odnětí půdy ze ZPF není třeba souhlasu orgánu ochrany ZPF, je povinnost skrývky uložena v územním nebo stavebním řízení.

Zákon o ochraně ZPF a prováděcí vyhláška¹⁶³ stanoví, kdy lze udělit výjimku z povinnosti provádět skrývku kulturních vrstev půdy. Tuto výjimku lze udělit při odnětí půdy ze ZPF v zájmu ochrany přírody a krajiny, pro zřizování pásem k zajištění hygienické ochrany zdrojů pitné vody I. stupně, pro účely zalesnění, pro zakládání územních systémů ekologické stability apod.

Druhým nástrojem ochrany kvality je **rekultivace**. Tento institut se uplatňuje tehdy, pokud byla půda ze ZPF odňata pouze dočasně, tj. po využití ke stanovenému účelu bude vrácena zpět do ZPF. Pak ten, kdo žádá o povolení nezemědělské činnosti, musí, mimo *předběžnou bilanci skrývky kulturních vrstev půdy a návrh jejich hospodárneho využití*, předložit příslušnému orgánu též *plán rekultivace*. Při rekultivaci je preferován návrat využitého pozemku zpět do zemědělské půdy. V případě, že tento návrat z důvodů ekologických a ekonomických již není možný, je pozemek zalesněn nebo využit jako vodní plocha.

I když je rekultivace významným nástrojem ochrany, zákon o ochraně ZPF tento institut v podstatě neřeší. Úpravu lze najít v prováděcím předpisu. Vyhláška v § 11 a v příloze č. 7 definuje postupy k provedení rekultivace. V textu svých ustanovení užívá pojmy technická a biologická rekultivace, aniž by je definovala nebo blíže vysvětlila.

„Technická rekultivace spočívá v opatřeních převážně technického charakteru provedených na předmětných pozemcích - terénní úpravy, úprava vodního režimu, navedení vrstev půdy k překrytí případně k zúrodnění pozemků apod.

*Biologická rekultivace spočívá v obnovení biochemismu předmětných pozemků a jeho prostřednictvím i jejich úrodnosti. Představuje ji několikaleté pěstování melioračních plodin“.*¹⁶⁴

---

¹⁶² § 10 odst. 2) vyhl. MŽP č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu.

¹⁶³ Vyhláška MŽP č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu.

¹⁶⁴ Pekárek, M., Průchová, I. *Pozemkové právo*. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 268

Zákon a prováděcí vyhláška stanoví postupy při schvalování plánu rekultivace, stanoví postupy orgánů ochrany ZPF v průběhu rekultivace, vymezuje kontrolu průběhu rekultivace apod. Po ukončení rekultivace je orgánem ochrany ZPF sepsán zápis, který je podkladem pro ukončení povinnosti platit odvody za odňatou půdu.

7.5.1.5.2.3. OCHRANA PŘI STAVEBNÍ, TĚŽEBNÍ A PRŮMYSLOVÉ ČINNOSTI A PŘI GEOLOGICKÉM A HYDROGEOLOGICKÉM PRŮZKUMU

Stavební, těžební a průmyslová činnost i geologický a hydrologický průzkum jsou činnosti, které jsou upraveny zvláštními zákony. Ochranu ZPF v obecné rovině nastavuje zákon o ochraně ZPF, zvláštní zákony tyto povinnosti při ochraně dále doplňují a zpřesňují. Zároveň ukládají subjektům povinnost ochrany ZPF. Při stavební, těžební a průmyslové činnosti je subjektům uložena povinnost skrývky a rekultivace a vymezuje i povinnost předcházet kontaminaci půdy. Tyto povinnosti jsou uloženy i subjektům, kteří provádí geologický a hydrogeologický průzkum a realizují nadzemní a podzemní vedení na ZPF. Mimo těchto povinností jsou navíc povinni provádět práce na pozemcích především v době vegetačního klidu, po jejich skončení uvést plochy do původního stavu a provádět práce tak, aby na ZPF došlo k co nejmenším škodám.

Dalšími nástroji ochrany jsou **opatření proti erozi a ochrana před kontaminací půdy**. Zákon o ochraně ZPF pojem „eroze“ přímo nedefinuje, ale dá se dovodit z povinnosti **nepoškozovat příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy**. Tuto povinnost je ale nutné lépe upravit.

Ochrana před kontaminací půdy je vymezena ve zvláštních předpisech.¹⁶⁵ Všechny tyto předpisy stanoví povinnost ochrany ZPF.

7.5.2. OCHRANA LESA A POZEMKŮ URČENÝCH K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA

Les je jednou ze základních složek životního prostředí, je poměrně složitým ekosystémem, který plní nenahraditelné funkce. Les je prostředím pro širokou škálu rostlinných a živočišných druhů, kterým poskytuje ochranu, ovlivňuje vodní poměry v prostředí, zabraňuje erozím půdy, má vliv na kvalitu ovzduší. Pro člověka je ale místem jeho rekreace, předmětem vědeckého výzkumu, zdrojem surovin pro lidskou činnost. Ochrana lesa, jeho vyrovnané využívání a ochrana funkcí lesa jako součásti přírodního bohatství je důležitým společenským zájmem. „*Les je též významným krajinným prvkem a jako takový je i předmětem ochrany přírody a krajiny*“.¹⁶⁶ K ochraně lesa, jako složitého ekosystému, slouží nástroje a instituty, které chrání jak životní prostředí, tak i jeho jednotlivé složky, kterou les bezesporu je.

Česká republika patří k zemím s vysokou lesnatostí. Lesní pozemky pokrývají v současné době výměru 2.655.490 ha, což představuje 33,7 % z celkového území státu. Zalesňováním zemědělské půdy, resp. zemědělsky nevyužívaných půd se výměra lesů soustavně zvyšuje.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Zejména zákon o životním prostředí, zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon o hnojivech, zákon o rostlinolékařské péči, zákon o ekologickém hospodaření apod.

¹⁶⁶ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha : C.H.Beck, 2003, s. 274

¹⁶⁷ Ústav územního rozvoje. Zemědělské a lesní hospodářství [online]. Vystaveno 28.4.2009 [citováno 16.2.2010]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaC/2009/C2_Zemedelstvi/LesniHospodarstvi_20090428.pdf

Základním právním předpisem upravujícím v České republice hospodaření v lesích, jejich ochranu i státní správu lesů je zákon číslo 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších novel (dále jen lesní zákon). „Uceleně řeší problematiku týkající se hospodaření v lese a jeho ochranu počínaje vymezením základních povinností uživatelů lesa, vlastníků lesa a orgánů státní správy lesů až po sankce za nedodržování těchto povinností. Zákon o lesích je dále rozváděn a podrobněji upraven prováděcími vyhláškami k tomuto zákonu“.¹⁶⁸

Lesní zákon, podobně jako zákon o ochraně ZPF, vznikl po roce 1989, v reakci na nové společenské poměry. Příprava zákona započala v roce 1990, zákon byl několikrát projednáván a přepracován. Předmětem sporu se stala oblast omezení a regulace práv vlastníků lesa a oblast obecného užívání lesů. Snaha o vyřešení těchto sporů je patrná již z důvodové zprávy k lesnímu zákonu. Cílem bylo dosáhnout toho, aby lesní zákon plnil následující funkce:

- zákon posílí vlastnická práva, ale i zvýší odpovědnost vlastníků za les,
- zvýšení mimoprodukční funkce lesa zabezpečením účelného hospodaření v lesích,
- intenzivnější a efektivnější ochrana lesa,
- ochrana před poškozením lesů působením negativních civilizačních vlivů,
- zvýšení účinnosti a zkvalitnění výkonu státní správy.

Již v době přijetí lesního zákona bylo v části odborných kruhů hovořeno o nutnosti jeho novelizace, respektive vytvoření nového lesního zákona. Důvodem novelizace má být zejména to, že se zákon nedostatečně vypořádal s posílením vlastnických práv, odpovědností vlastníků za les a s nedostatky v úpravě v činnosti veřejné správy. Osobně si ale myslím, že lesní zákon je dobrý a vytýkané nedostatky již byly novelami odstraněny. Zákonu je vytýkáno též to, že nedostatečně reaguje a vypořádává se s novými poznatky v lesním hospodářství. Tato výtky je ale snadno řešitelná přijetím prováděcích předpisů týkajících se hospodaření v lese. Za pozitivní lze považovat to, že zákon zachoval povinnost zpracování lesních hospodářských plánů, který je základním a důležitým nástrojem pro hospodaření v lese. Další pozitivum lze spatřovat v tom, že do lesnické legislativy zavedl pojmy jako trvale udržitelný rozvoj, péče o mimoprodukční funkce lesa apod.

Lesem se ve smyslu § 2 lesního zákona rozumí lesní porosty s jejich prostředím¹⁶⁹ a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Les je tedy představován dvěma složkami, složkou porostovou a složkou pozemkovou. Složku porostovou – lesní porosty tvoří stromy a keře lesních dřevin, které plní funkci lesa. Složku pozemkovou složku tvoří pozemky určené k plnění funkce lesa (dále jen PUPFL). Zákon vymezuje dvě kategorie PUPFL:

- lesní pozemky,
- jiné pozemky.

Lesní pozemky zahrnují pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li

---

¹⁶⁸ Suchánek, J. *Nové zemědělské a lesní právo*. Praha: Prospektrum, 1996, s.183

¹⁶⁹ Pojem prostředí není zákonem o lesích definován, lze ho ale charakterizovat jako lesní ekosystém, tj. soubor všech složek tvořících les (půda, voda, ovzduší, porosty, a živočichové) ve vzájemných vazbách.

širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 lesního zákona. Všechny tyto pozemky jsou nebo budou lesnický obhospodařovány.

Jiné pozemky zahrnují zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace, s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř, pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství.

V pochybnostech, zda se jedná o PUPFL, rozhoduje orgán státní správy lesů, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ten také může na návrh vlastníka pozemku nebo s jeho souhlasem rozhodnutím konkrétní pozemky za pozemky určené k plnění funkcí lesa prohlásit.

7.5.2.1. PRINCIPY OCHRANY LESA

Z hlediska ochrany lesa nelze od sebe oddělit ochranu lesních porostů a PUPFL. Oba prvky tvoří dohromady ucelený systém. K ochraně lesa jako jednoho z nejsložitějších ekosystémů, slouží většina institutů a nástrojů chránících jednak životní prostředí jako celek, jednak jeho jednotlivé složky.

Základním principem ochrany je **princip komplexnosti ochrany**. Tento princip se uplatňuje ve třech směrech. Prvním směrem je ochrana lesa jako komplexu, tj. nepreferování jedné složky před druhou. Druhým směrem je věnování pozornosti základní složkám lesa, tj. jak porostům, tak pozemkům. Třetí směr určuje komplexní působení různými prostředky, tj. nejen právními, ale i neprávními a jejich vzájemnou koordinací.

Dalším principem je **princip racionality**. Realizace tohoto principu úzce souvisí s trvale udržitelným hospodařením v lese, při zachování všech jeho funkcí.

Významným principem je i **princip prevence**. Jakákoliv změna v lese je změnou dlouhodobou, proto při provádění těchto změn je nutné vždy zvažovat možné důsledky.

K dalším principům lze zařadit **principy státního řízení hospodaření v lese a ochrany lesa, princip demokratizace** apod. Uplatňování všech vyjmenovaných principů je důležité k zajištění ochrany lesa.

7.5.2.2. OCHRANA POZEMKŮ URČENÝCH K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA

Pojmy pozemek určený k plnění funkcí lesa, lesní nebo jiný pozemek již byly definovány v předcházející části. Tyto pozemky jsou předmětem ochrany. Základní povinností každého vlastníka nebo nájemce je povinnost účelného užívání těchto pozemků.¹⁷⁰ Pojem účelné užívání není v zákoně vymezen, ale lze jej z úpravy dovodit. Účelným užíváním je myšleno užívání pozemku v souladu se stanoveným účelem. „Zřejmě to musí být i užívání rozumné (racionální), tj. takové, které se bude opírat jednak o znalost jejich stavu, kvality, jednak o dosažitelné poznatky hospodaření na lesní půdě“.¹⁷¹ Užívání pozemku za jiným účelem, než jak má nastaven, ex lege zakazuje. Užívat pozemek za jiným účelem, než jak má nastaven, lze jen na základě rozhodnutí

¹⁷⁰ § 13 lesního zákona

¹⁷¹ Dudová, J., et.al. *Právo životního prostředí, 2. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 317-318.

příslušného orgánu státní správy lesů.¹⁷²

Nástroje ochrany PUPFL zajišťují jak ochranu kvalitativní, tak ochranu kvantitativní. Kvalitativní ochrana zabezpečuje takové využívání PUPFL, které nebude půdu poškozovat nad nezbytně nutnou míru. Kvantitativní ochrana je zaměřena na minimalizaci zabírání PUPFL pro jiné účely než k plnění funkcí lesa.

7.5.2.2.1 KVANTITATIVNÍ OCHRANA POZEMKŮ URČENÝCH K PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA

Na ochranu rozlohy PUPFL jsou využívány různé nástroje. V případě využití PUPFL pro jiné účely než k plnění funkce lesa, zákon vymezuje základní zásady, které je třeba respektovat. Tyto zásady jsou důležité zejména pro orgány státní správy lesů, kteří rozhodují o výjimkách.

Pro jiné účely, než pro plnění funkcí lesa je třeba využít zejména pozemky, které jsou pro tuto funkci méně významné a zároveň musí být zajištěno narušení hospodaření v lese a funkcí lesa v co nejmenší míře. Následkem takového užití ale nesmí být nevhodné dělení lesa a nesmí negativně ovlivnit hospodaření na sousedních porostech. Při využití PUPFL k jiným účelům nelze narušovat síť lesních cest, meliorací a hrazení bystřin v lesích ani jiná zařízení sloužící lesnímu hospodářství, ale to jen tehdy, pokud toto narušení není nezbytné pro splnění účelu. Poté, co pomine důvod omezení jejich funkcí musí být vše uvedeno do původního stavu, a pokud to není možné, musí být zajištěno odpovídající náhradní řešení. V lese lze zřizovat pozemní komunikace a průseky, ale pouze takovým způsobem, kterým nedojde ke zvýšenému ohrožení lesa, zejména větrem nebo vodní erozí.

Zvláštní povinnost při ochraně PUPFL, obdobně jako při ochraně ZPF, zákon stanoví subjektům, provádějícím stavební, těžební a průmyslovou činnost nebo geologický a hydrogeologický průzkum. Tyto subjekty, mimo obecných zásad ochrany, jsou povinny provádět tuto činnost tak, aby na pozemcích a lesních porostech způsobili co nejmenší škodu a přijímat taková opatření, která povedou k jejich bezprostřednímu odstranění. Musí ukládat odklízované hmoty ve vytěžených prostorech, a není-li to možné nebo hospodářsky odůvodněné, ukládat je především na neplodných plochách nebo na vymezených nelesních pozemcích, vytvářet podmínky pro rekultivaci a tuto po ukončení činnosti neprodleně provést a užívat při těchto činnostech technologie nepoškozující les a ŽP a užívat provozní kapaliny, které jsou biologicky odbouratelné. Zároveň jsou povinni činit taková opatření, aby nedošlo k úniku těchto látek.

Další složka kvantitativní ochrany je zaměřena na plánování. Při této činnosti **projektanti** nebo **pořizovatelé** územně plánovací dokumentace, pořizovatelé návrhů na stanovení dobývacích prostorů a zpracovatelé dokumentací staveb mají uloženu povinnost ochrany PUPFL, spočívající nejen v dodržování základních zásad ochrany, ale i v povinnosti navrhnout nejvhodnější řešení nejen z důvodu ochrany lesa a ŽP, ale i z důvodu ochrany dalších celospolečenských zájmů. U těchto návrhů je potřebné vyhodnotit předpokládané vlivy a důsledky navrhovaného řešení. Projektanti nebo pořizovatelé jsou povinni navrhnout i případné alternativní řešení, způsob rekultivace a

---

¹⁷² Zákaz užívání lesních pozemků k jiným účelům bez povolení lesní zákon duplicitně zakotvuje i v § 11 odst. 4.

uspořádání území po dokončení stavby. Tyto povinnosti jsou uloženy projektantům nebo pořizovatelům. Při plánování liniové stavby (pozemní komunikace, energetická síť apod.), kde je předpoklad trvalého nebo dočasného odnětí nebo omezení pozemků plnění funkce lesa, je každý povinen vyžádat si od orgánu státní správy lesů informace o podmínkách vedení trasy přes lesní pozemky, přes které má liniová stavba vést.

Zejména při pořizování nástrojů územního plánování nebo při územním řízení, pokud se tyto procesy dotýkají zájmů chráněných lesním zákonem, jsou rozhodnutí podmíněna souhlasným závazným stanoviskem orgánu státní správy lesů. Tento stav byl již blíže popsán v kapitole Horizontální právní předpisy.

Oproti právní úpravě při odnětí půdy ze ZPF¹⁷³, vydání souhlasného stanoviska neznamená, že k odnětí pozemků z plnění funkce lesa dojde. „Pro odnětí pozemku z plnění funkcí lesa je nutné samostatné rozhodnutí orgánu státní správy lesů“.¹⁷⁴

Ochrana rozlohy PUPFL je upravena i při rozhodování o využití PUPFL k jiným účelům. V tomto procesu jsou uvolňovány PUPFL pro jiné využití – odnětí pozemků plnění funkcí lesa nebo omezení využívání pozemků pro plnění funkcí lesa – PUPFL neplní některou z funkcí lesa.

Lesní zákon taxativně vymezuje, které stavby nebo zařízení lze na PUPFL umístit, aniž by bylo nutné pozemky plnění funkcí lesa odnímat. Jedná se zejména o stabilizační kameny a jiné značky pro geodetické účely, vstupní šachty podzemního vedení s plochou ne větší než 30 m², stožáry nadzemních vedení, přečerpávací stanice, vrty, studny apod. V ostatních případech má žadatel povinnost obrátit se na příslušný orgán státní správy lesů s žádostí o odnětí nebo omezení. V kladném rozhodnutí pak příslušný orgán charakterizuje záměr, u dočasného odnětí nebo omezení dobu, na kterou se povoluje, plán rekultivace a v neposlední řadě též podmínky stanovené závaznými stanovisky dotčených orgánů.

Významný z hlediska ochrany lesa je stav, že i když je vydáno rozhodnutí o odnětí plnění funkce lesa nebo toto plnění bylo omezeno a toto rozhodnutí je podkladem pro rozhodnutí ve stavebním nebo jiném obdobném řízení, může být odlesňování zahájeno až po právní moci stavebního nebo jiného obdobného rozhodnutí. Odlesňování je závažným a nevratným zásahem do lesa a předčasné odlesnění může výrazným způsobem ohrozit nejen lesní pozemky, ale i porosty.

7.5.2.2.2. KVALITATIVNÍ OCHRANA POZEMKŮ URČENÝCH PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA

*„Ochrana kvality lesních pozemků (lesní půdy) není tak závažným problémem, jako je tomu u zemědělské půdy. Zásahy, které by vedly k ohrožování kvality těchto pozemků, nedosahují zpravidla ani takového rozsahu a intenzity“.*¹⁷⁵ I přes to ale lesní zákon na ten to stav reaguje uložením povinností vlastníkům a nájemcům a osobám provádějící stavební, těžební a průmyslovou činnost nebo geologický a hydrologický průzkum. Ochrana kvality PUPFL uložená vlastníkům je zaměřena na ochranu na

---

¹⁷³ Při odnětí půdy ze ZPF je dostatečný souhlas orgánu ochrany ZPF a na jeho základě vydané platné rozhodnutí.

¹⁷⁴ Damohorský, M. et.al. *Právo životního prostředí*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 295

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 299

ochranu před negativními vlivy (erozemi) a při hospodaření v lese na ochranu před znečišťováním pozemků.

Subjekty provádějící stavební, těžební a průmyslovou činnost jsou povinni provádět práce šetrně, aby na lese docházelo k co nejmenším škodám, případně bezprostředně přijmout opatření k odstranění těchto škod. Tato ochrana úzce souvisí s ochranou kvantitativní.

Ochrana kvality PUPFL je nastavena i v režimu obecných zákazů¹⁷⁶ v souvislosti s institutem obecného užívání lesa. Každý má právo vstupovat do lesa, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Do lesa ale vstupuje na vlastní nebezpečí. Zároveň má povinnost les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

Aby byla zajištěna ochrana PUPFL je nutný dostatečný přehled orgánů státní správy lesů o těchto pozemcích. Pro dostatečný přehled o pozemcích mohou příslušné orgány využívat informace z katastru nemovitostí. Lesní zákon ukládá vlastníkům pozemku, oznámit vznik nájemního nebo jiného obdobného vztahu nebo výpůjčky, pokud trvají nebo mají trvat méně než pět let, orgánu státní správy lesů. Toto ustanovení navazovalo na zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR, kdy do katastru byly zapisovány nájmy a výpůjčky zemědělských a lesních pozemků, jestliže trvají nebo mají trvat alespoň pět let. Příslušný orgán státní správy lesů tak měl přístup k potřebným informacím o vztazích v území. Novela katastrálního zákona č. 89/1996 Sb. však tuto povinnost zrušila. V současné době tedy jsou evidovány vztahy v délce do pěti let, o ostatních vztazích již přehled nemá.

Nástrojem ochrany PUPFL jsou i **nástroje ekonomické**. Tímto nástrojem je poplatek za odnětí upravený v § 17 a § 18 lesního zákona. Účelem tohoto nástroje je nemotivovat žadatele o odnětí pozemků plnění funkcí lesa. Poplatek může být placen jednorázově (u trvalého odnětí) nebo každoročně (u odnětí dočasného). Výše poplatku je stanovena rozhodnutím na základě přílohy lesního zákona. Zaplacením poplatku ale zůstává nedotčena povinnost žadatele nahradit vlastníku lesa vzniklou újmu. Poplatek se nenařizuje tam, kde odnětí slouží pro zlepšení hospodaření v lese.¹⁷⁷

7.5.2.3. OCHRANA LESNÍCH POROSTŮ

Druhým předmětem ochrany jsou lesní porosty. V této oblasti je ochrana zaměřena zejména na oblast hospodaření, vytváření koncepčních nástrojů, ochrana příznivých klimatických a vodních poměrů, ochrana druhů a struktury porostů, lesní těžbu apod.

Jak již bylo výše uvedeno, je les tvořen dvěma složkami: porosty a pozemky. Jako celek je významným krajinným prvkem, je ekologickým systémem a v přírodě plní nezastupitelnou funkci. Proto je ochrana lesa tak potřebná a důležitá.

---

¹⁷⁶ Zákaz provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, znečišťovat les odpady a odpadky, jezdit a stát s motorovými vozidly, budovat chodníky a stavět oplocení a jiné objekty apod.

¹⁷⁷ Poplatek se nepředepisuje, jde-li o odnětí pro stavby sloužící hospodaření v lese, výstavbu objektů a zařízení potřebných pro čištění odpadních vod a výstavbu objektů a zařízení potřebných pro jímání a výrobu pitné vody.

7.5.3. BROWNFIELDS

Že je ochrana půdního fondu jednou z prvořadých záležitostí, je zřejmé i ze snahy využít k činnostem, kde je předpoklad odnětí půdy z půdního fondu, využít k této činnosti tzv. opuštěné, již dříve využívané plochy - **brownfields**.

Brownfields jsou pozemky a budovy, které:

- jsou dotčeny předcházejícím užíváním, t.j. ztrácí, nebo již ztratil svoje původní funkční využití,
- jsou opuštěné nebo jen částečně využívané,
- mají skutečné nebo pravděpodobné problémy s kontaminací,
- nachází se na území sídla (v centru, na okraji, ojediněle mimo něj),
- vyžadují určitou intervenci, aby mohly být vráceny k prospěšnému využívání.

Jedná se především o bývalé průmyslové areály, krajinu poškozenou těžbou, opuštěné vojenské a zemědělské pozemky a objekty. Právě *zemědělské brownfields* hrají v rozvoji a ochraně krajiny závažnou, ale stále podceňovanou roli. Po roce 1989 došlo v českém zemědělství k rozsáhlým změnám, počínaje úpravou vlastnických vztahů k půdě, konče konkurenčním prostředím na jednotném trhu EU. Nedostatek finančních prostředků v zemědělství má za následek omezené možnosti rekonstrukce zemědělských objektů a zastaralost mechanizace. V důsledku tohoto dochází nejen ke snižování produkce a produktivity práce v zemědělství, ale ke zvyšování, již tak nadměrné zátěže životního prostředí.¹⁷⁸

Odhaduje se, že v současné době je na území ČR asi 3.000 brownfields, jejichž celková plocha činí asi 11.000 ha a zastavěná plocha v těchto prostorech činí asi 23.000 m². Znovuvyužití těchto mnohdy velice strategických ploch může zcela změnit vzhled krajiny, obcí a měst. Neúčinnějšími nástroji, za pomoci kterých mohou obce a města a jiné obdobné subjekty alespoň částečně zvládat problematiku nového využití zdevastovaných ploch a objektů, je vytváření strategickým plánů, na jejichž vzniku se podílí veřejnost. Vhodným nástrojem pro jejich uplatnění je proces místní Agenda 21. V tomto procesu se veřejnost přímo podílí na zpracovávání rozvojových koncepcí obce.

Mapování brownfields bylo provedeno několika subjekty, zejména Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministerstvem životního prostředí, ale pravděpodobně nejucelenější provedla, na základě podnětu vlády ČR, agentura Czechinvest v rámci tzv. "vyhledávací studie brownfields".¹⁷⁹ Tato studie byla vypracována pro navazující program Brownfields 3000, pro roky 2007-2013, na kterém spolupracuje i Evropská Unie. Cílem tohoto programu je právě revitalizace těchto ploch a objektů. "V rámci tohoto programu mohou občané i zástupci odborných institucí, škol, nestátních neziskových organizací a podnikatelského sektoru stanovit prioritní problémy dané oblasti, ale mohou se podílet i na stanovení strategických cílů pro hlavní oblasti společenských aktivit, které jsou sjednoceny linií principů udržitelného rozvoje. Podílejí se mimo jiné na definování zásad

---

¹⁷⁸ Největší podíl na všech brownfields v ČR mají zemědělské brownfields. Jsou ale, v poměru k ostatním, zejména průmyslovým, podceňována.

¹⁷⁹ Všechny subjekty, které mapovaly brownfields měly za úkol vytvořit registr brownfields. I když cílem vytvořených registrů bylo získat informace o brownfields v rozsahu potřebných pro daný subjekt, všechny registry v podstatě obsahují shodné informace. Je otázkou, proč bylo tolik registrů a studií vytvořeno, zda nebylo vhodnější vytvořit „národní registr brownfields“, obsahující všechny potřebné informace.

racionálního, efektivního a šetrného využívání krajiny i na určení limitů prostorového růstu obce. Soubor indikátorů kvality prostředí a udržitelného rozvoje pak samosprávám i občanům umožňuje kontrolu plnění cílů strategií, tedy i v oblasti revitalizace "brownfields".¹⁸⁰

Brownfields má na svém území každá obec nebo město. Část obcí a měst ale tyto plochy nemá vůbec podchyceny, nemá tušení, kolik procent z jejich pozemků brownfields zabírají a jaké problémy se k těmto pozemkům váží. Pro tyto obce je pak samozřejmě vhodnější a i ekonomicky výhodnější, povolit výstavbu průmyslu nebo sídel na zelené louce.¹⁸¹ Nicméně tyto stavby na zelené louce budou časem vytvářet další brownfields.

Obecným zájmem společnosti je revitalizace brownfields, s touto se ale pojí široká škála problémů. V první řadě je to nedostatečná právní úprava, neexistuje specifický zákon, který by brownfields řešil, proto je nutné čerpat z jiných oblastí práva. „Jedná se o velice komplexní téma, protože jde o záležitost multidisciplinární (průmysl a podnikání, architektura, územní rozvoj, životní prostředí, finance, právo), meziresortní (zejména MMR, MŽP, MPO) a prolíná se zde vliv veřejného (stát, kraje, obce) a soukromého sektoru (vlastníci, investoři). Při řešení problematiky je potom nutné uvažovat normy veřejnoprávní (územní rozvoj, stavební řízení, životní prostředí, investiční pobídky...) i soukromoprávní (občanské a obchodní právo). Při čerpání prostředků ze strukturálních fondů EU je potom aplikováno hmotné a procesní právo Evropské unie“.¹⁸²

Revitalizace brownfields je nejen problémem České republiky, ale i problémem všech států EU. V rámci EU byly vytvořeny dotační programy, které mají napomoci tento problém řešit. Jedná se zejména o Regionální operační programy pro období let 2007-2013, zejména programy spravované ministerstvy životního prostředí, pro místní rozvoj, zemědělství a průmyslu a obchodu. Cílem všech těchto programů je poskytnout potřebnou podporu a finanční prostředky na provedení revitalizace. Tyto programy jsou blíže rozvedeny v kapitole Mezinárodní ochrana ŽP a přírodních zdrojů.

---

¹⁸⁰ Adámková H. ECONNECT: Mějme krásná brownfields [online]. Vystaveno 21.3.2005 [citováno 7.1.2010]. Dostupný z: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?apc=zkrx1--&x=227947>

¹⁸¹ Agentura CzechInvest na základě výsledku svých studií udává, že rozvoj na zelené louce je nejméně 4x levnější než revitalizace a rozvoj na již urbanizovaném území.

¹⁸² Špínar, M. *Brownfields z pohledu českého práva*. Příspěvek na konferenci Czech Brownfields 2005

8. ODPOVĚDNOST ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ

Ochrana ŽP a přírodních zdrojů ale není zajišťována pouze koncepcemi, plány, programy a jinými obdobnými nástroji, ale i tehdy, kdy občanem, podnikem nebo jiným subjektem dojde k porušení nebo opomenutí splnění povinnosti stanovené příslušnou právní normou. Právní normy jsou efektivní nástroje ochrany ŽP, které charakterizují odpovědnost osob za porušení pravidel a zároveň zahrnují i sankce, za tato porušení. V případě porušení nebo zanedbání povinnosti stanové zákonem nastupuje tzv. deliktní odpovědnost. V současné době je deliktní odpovědnost upravena zejména normami správního práva. Regulace odpovědnosti ve správním právu je poměrně široká a nekodifikovaná.

Deliktní odpovědnost na úseku ochrany ŽP a přírodních zdrojů lze vymezit jako odpovědnost:

- správně právní,
- trestně právní.

8.1. SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Uplatnění správně právní odpovědnosti přichází v úvahu jen na základě platného práva, přičemž slouží především k ochraně při porušení povinností vyplývajících z norem správního práva. V systému správně právní odpovědnosti je s ohledem platnou právní úpravu třeba rozlišovat:

- správně právní odpovědnost za přestupky,
- správně právní odpovědnost za tzv. jiné správní delikty.

V úvodu je potřebné vymezit si rozdíl mezi přestupkem a správním deliktem. Obě formy jednání jsou formy porušení práva na úseku státní správy. Dovodit, zda se jedná o přestupek nebo jiný správní delikt lze přímo z příslušného zákona, zákon vždy stanoví, které jednání je přestupkem a jako přestupek je toto jednání i označeno. Pokud zákon říká, že za porušení povinnosti bude uložena sankce bez toho, aniž by tento delikt byl označen pojmem přestupek, jedná se o správní delikt. Rozdíl je i v osobě pachatele, v zavinění a ve většině případů i ve výši sankce za tato jednání.

Přestupky a jiné správní delikty jsou jednání méně společensky nebezpečná, což se projevuje zejména ve výši sankce za toto jednání.

8.1.1. SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA PŘESTUPKY

Těžiště současné právní úpravy přestupků spočívá v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění novel (dále jen přestupkový zákon). Tento zákon vymezuje samotný pojem „přestupku“, od kterého se odvíjejí nebo na který navazují všechny instituty další. Přestupkem se rozumí zaviněné jednání, jež porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů nebo o trestný čin. Tento pojem je obecně vymezen, tzv. generální klauzule přestupku, jenž je dále vymezena jednotlivými skutkovými podstatami.

Přestupkový zákon vymezuje několik skutkových podstat přestupků týkajících se ochrany ŽP a přírodních zdrojů. Těmito jsou přestupky na úseku ochrany životního

prostředí dle § 45 přestupkového zákona, přestupky na úseku vodního hospodářství dle § 34 přestupkového zákona, a přestupky na úseku zemědělství, myslivosti a rybářství dle § 35 přestupkového zákona. Mimo přestupkový zákon jsou skutkové podstaty přestupků obsaženy i v některých speciálních zákonech na úseku ochrany ŽP.¹⁸³ Přestupkový zákon je generální úpravou pro oblast ochrany ŽP a přírodních zdrojů, ve kterých přestupky nejsou příslušnými předpisy upraveny nebo doplňuje předpisy, které přestupky v dané oblasti aspoň částečně řeší. Pokud je prováděno řízení o přestupcích, je vedeno dle přestupkového zákona. Sankcí za přestupky na úseku ochrany ŽP a přírodních zdrojů je ve většině případů pokuta, případně i zákaz činnosti.

8.1.2. SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA TZV. JINÉ SPRÁVNÍ DELIKTY

V systému správně právní odpovědnosti za tzv. jiné správní delikty je s ohledem na platnou právní úpravu třeba rozlišovat:

- správně právní odpovědnost za disciplinární delikty,
- správně právní odpovědnost za tzv. pořádkové delikty,
- správně právní odpovědnost za tzv. jiné správní delikty fyzických osob,
- správně právní odpovědnost za delikty právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti.

Z pohledu ochrany ŽP a přírodních zdrojů jsou důležité zejména jiné správní delikty fyzických osob a delikty právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti. Úprava těchto správních deliktů není oproti přestupkům, ani částečně kodifikovaná. Pramenem právní úpravy správních deliktů jsou jednotlivé zákony.

8.1.2.1. SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA JINÉ SPRÁVNÍ DELIKTY

Za jiný správní delikt lze označit takové protiprávní jednání fyzické osoby, s nímž zákon spojuje hrozbu správních sankcí, které není v zákoně výslovně označeno jako přestupek a jehož objektem není disciplína ve vnitřních vztazích nějaké organizace.¹⁸⁴

8.1.2.2. SPRÁVNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA DELIKTY PRÁVNICKÝCH OSOB A FYZICKÝCH OSOB PŘI PODNIKATELSKÉ ČINNOSTI

Odpovědnost za správní delikty právnických osob a delikty podnikatelů zaujímá v systému správně právní odpovědnosti poměrně významné postavení. Jednání směřující k porušování norem právnickými osobami a podnikateli je pro společnost značně nebezpečným jevem. Důsledky tohoto jednání jsou pro společnost ve většině případů závažnější, než při porušování právních předpisů občany. Proto je příslušnými orgány těmto správním deliktům věnována náležitá pozornost. Tyto delikty jsou spojeny s prováděním určité činnosti. Tato činnost je spojena s určitou povinností, kdy v případě jejího nesplnění je poškozen veřejný zájem. Subjektem odpovědnosti je právnická osoba nebo podnikatel jako celek, nikoliv její zástupci či jednotliví zaměstnanci nebo členové. Pro správní orgány je tato tato forma postihu určitým ulehčením, neboť správní orgán místo vyhledávání určité konkrétní fyzické osoby odpovědné za protiprávní jednání ve zpravidla složitých vnitřních vztazích právnické osoby, uplatňují sankci vůči právnické

---

¹⁸³ Stavební zákon, zákon o ochraně přírody a krajiny, lesní zákon, zákon o odpadech apod.

¹⁸⁴ Pokud by objektem byla disciplína ve vnitřních vztazích organizace, jednalo by se o disciplinární delikt.

osobě jako takové, a ta má obvykle sama možnost postihnout odpovědného pracovníka podle pracovně právních předpisů, za snadnějších podmínek a při větší znalosti věci.¹⁸⁵

Jiné správní delikty fyzických osob a delikty právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti jsou upraveny jednotlivými předpisy. Pro oblast životního prostředí a přírodních zdrojů se jedná zejména v § 28 zákona o životním prostředí, § 180 a násl. stavebního zákona, § 54-56 zákona o lesích, § 116-123 zákona o vodách apod. Pro řízení o ukládání sankcí za tyto delikty se užívají příslušná ustanovení správního řádu.

8.2. TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Druhým typem deliktní odpovědnosti je odpovědnost trestněprávní. Úprava trestněprávní odpovědnosti je v systému českého práva kodifikovaná, v současnosti je upravena zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění novel (dále jen trestní zákoník). Trestní zákoník je jedinou normou, která vymezuje trestné činy a trestní sankce.

V zákoně je vymezen pojem trestný čin, jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Je to jednání úmyslně zaviněné, pokud trestní zákoník přímo nestanoví, že postačí zavinění z nedbalosti.

Trestné činy proti životnímu prostředí jsou vymezeny v části druhé, hlavě VIII, § 293-308. Druhým objektem trestných činů proti životnímu prostředí obsažených v této hlavě je zájem na ochraně životního prostředí. Za základní složky životního prostředí se považují zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy apod.

Ochrana životního prostředí je zajištěna následujícími způsoby:

- právní úprava režimu jednotlivých jeho složek a to včetně ochrany způsobu uspořádání těchto složek,
- právní úprava režimu činností, které mohou mít na jednotlivé složky životního prostředí a na jejich uspořádání negativní vliv.

Současná úprava byla částečně přejata z předcházejícího trestního zákona,¹⁸⁶ částečně byla vytvořena právní úprava nová. Úprava přejatá z předcházejícího trestního zákona ale ne vždy plně vyhovovala současným požadavkům ochrany a proto byla doplněna a dále rozpracována. Nynější úprava již zcela pokrývá celou oblast ochrany ŽP a přírodních zdrojů. Je třeba ale říct, že je to úprava poměrně nová a při její realizaci se příslušné orgány budou potýkat, z důvodu nedostatku zkušeností, s určitými problémy, zejména při dokazování, malou spoluprací se správními orgány, malým zájmem veřejnosti apod.

---

¹⁸⁵ Průcha, P. *Správní právo, Obecná část. 6. doplněné a aktualizované vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 346-348

¹⁸⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, hlava čtvrtá, § 181a – § 181e – ohrožení a poškození životního prostředí.

9. POZNATKY A KOMPARACE SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU

Pro srovnání se zahraniční legislativou jsem si vybral jeden ze severských států: Norské království (dále jen Norsko). Norsko je stát s poměrně rozsáhlým přírodním bohatstvím. Norsko přijalo první zákony na ochranu životního prostředí již na začátku 20 století. V těchto normách sice nastavilo poměrně přísná pravidla ochrany, ale i přesto bylo přírodní bohatství využíváno až nad možnosti prostředí se s tímto užíváním vyrovnat. Norsko svoji politiku v ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů výrazně změnilo po summitu v Rio de Janeiru v roce 1992, s přijetím principů trvale udržitelného rozvoje. Norsko je stát s poměrně velkou rozlohou: cca 385 tis. km², na tuto rozlohu s poměrně nízkým počtem obyvatel: asi 4,8 mil. (srov. SRN: rozloha cca 357 tis. km², počet obyvatel asi 82.5 mil.). Na území Norska jsou poměrně rozsáhlá území, která jsou velmi málo dotčena lidskou činností, ale i oblasti, která jsou lidskou činností výrazně dotčena. Proto Norsko přijalo přísná pravidla pro ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů.

Hned v úvodu je potřebné uvést, že ochrana životního prostředí v Norsku je světově vyhlášená a zároveň i subjekty skutečně dodržována. To se projevuje v čistotě ovzduší, vody i půdy na území celého království. Norští občané si uvědomují potřebnost ochrany a konají tak, aby nebylo ohrožováno a poškozováno. Důvodem není jen ochrana kvůli turistice a cestovnímu ruchu, ale i v „uvědomění“ si potřeby ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. (kladný vztah Norů k ochraně). Je zřejmé, že Norsko patří k jednomu z nečistších států na světě.

Environmentální politika uplatňovaná v Norsku jde napříč ministerstvy a zahrnuje otázky, za které jsou odpovědná různá ministerstva. Hlavní odpovědnost za environmentální politiku má ale Ministerstvo životního prostředí. Tento orgán je i ústředním subjektem ve spolupráci mezi EU a EHP. Ministerstvo životního prostředí nastavilo priority v oblasti ochrany ŽP a přírodních zdrojů:

- přispívat k rozvoji států EU a EHP politiky v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje,
- zachytit nové iniciativy EU v co nejranější fázi, aby bylo zajištěno, že norské zájmy jsou s těmito v souladu ve všech fázích rozvoje politiky,
- aktivně ovlivňovat vývoj v jednotlivých politikách od rané fáze vývoje politiky až po konečnou realizaci příslušných právních předpisů,
- zajistit, důkladnou kontrolu nových předpisů EU před začleněním do EHP,
- efektivně začlenit normy EU do norského právního řádu, v dohodnutých lhůtách,
- zapojit do procesu ochrany ŽP státní i nestátní subjekty a veřejnost a zajistit jejich informovanost,
- udržovat vliv Norska na vývoji environmentální legislativy EU, a stimulovat další severské země ke spolupráci s Norskem při ochraně ŽP.

Norsko bylo jednou z prvních zemí, které ustavilo Ministerstvo životního prostředí (1972). Ministerstvo je odpovědné za rozvoj politik a nástrojů na ochranu životního prostředí a kulturního dědictví. Dělí se na pět agentur, z nichž každá odpovídá za provádění zákonů, předpisů a politických nástrojů, v oblasti své odbornosti.

Za velmi pozitivní přístup k ochraně ŽP a přírodních zdrojů lze považovat postoj konzervativní strany Norska – HOYRE. Tato strana vznikla v roce 1984 a již v době

vzniku zakotvila do svých stanov a programového dokumentu podporu ekonomického růstu, odpovědnost, hospodárnost a opatrné využívání přírodních zdrojů. Podmínkou ekonomického růstu je, aby růst nepřekročil rozumné meze vedoucí k ohrožení ochrany zdraví a životního prostředí. Předpokladem ekonomického růstu neohrožující životní prostředí a přírodní zdroje, je znalostní ekonomika založena na zavádění a rozvoji nových technologií. Díky této politice patří strana HOYRE k marginálním stranám.

Norsko není členem Evropské unie¹⁸⁷, ale Evropského sdružení volného obchodu¹⁸⁸ (dále jen ESVO). ESVO uzavřela s Evropským společenstvím *Dohodu o vytvoření Evropského hospodářského prostoru* (dále jen EHP). Tato dohoda umožňuje ESVO účast na vnitřním trhu. Do EHP byly začleněny všechny potřebné právní předpisy Společenství. EHP se ale netýká jen čtyř základních pilířů vnitřního trhu,¹⁸⁹ ale také „slabin“, jako je sociální politika a politika životního prostředí. EHP pokrývá většinu vztahů mezi EU a ESVO. Dohoda je průběžně aktualizována začleňováním nových právních předpisů Společenství. Norsko je též aktivním členem Evropské agentury životního prostředí.

Dohoda o vytvoření Evropského hospodářského prostoru se významně projevila nejen v oblastech ekonomických, ale právě i v oblasti ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. Implementací a transpozicí norem Evropského práva, je právo Norského království v oblasti ochrany ŽP obdobné jak v členských státech EU, tedy i ČR. I v Norské právní úpravě lze předpisy na ochranu ŽP a přírodních zdrojů rozdělit na kategorie předpisů horizontálních a odvětvových.

V rámci **horizontálních předpisů** je stěžejní normou zákon č. 63, ze dne 19. června 1970, o ochraně přírody. Tento zákon nastavuje obdobná pravidla pro zachování a rozvoj přírody, tak jak jsou nastaveny i v našem právním řádu.

Dalším významným předpisem je i zákon č. 77 ze dne 14. června 1985, novelizovaný zákonem č.71, ze dne 27.června 2008 o **územním plánování a stavebním řízení**. Tento zákon nastavuje pravidla pro územní plánování, pro ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů na úrovni státu, kraje i obce. Plánování je zaměřeno na ochranu půdy a jiných přírodních zdrojů a tato ochrana se posuzuje společně s odvětvím ekonomického plánování a s rozpočtovými předpoklady. Zákon obsahuje zásady a nástroje územního plánování. Zákon stanoví principy pro koordinaci a poskytuje základ pro rozhodování o využívání a ochraně zdrojů. Zákon prostřednictvím plánování a zvláštních požadavků jednotlivých regionů vymezuje opatření k zajištění toho, aby užívání pozemků mělo co největší přínos pro jednotlivce a společnosti. Tento požadavek je přímo uveden v klauzuli zákona: plánování je nástrojem k zajištění udržitelného rozvoje a k zajištění vhodných podmínek pro rozvoj společnosti.

Zákon úzce souvisí s Evropskou legislativou, v programech a aktech přijatých v prostředí Evropské unie. Z hlediska ochrany v procesu územního plánování používá obdobné nástroje, jak v ČR, tj. nástroje na úrovni státu oblasti i sídla.

---

¹⁸⁷ V Norsku bylo v letech 1972 a 1994 provedeno referendum o vstupu do EU, občané v referendech vstup odmítli. Důvodem odmítnutí byla obava ze zásahů Unie do mořského rybolovu.

¹⁸⁸ ang. European Free Trade Association (EFTA)

¹⁸⁹ Tzv. „čtyři svobody“ : volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

Do oblasti horizontálních předpisů lze zařadit i předpisy týkající se **účasti veřejnosti** v procesech ochrany ŽP. Tato oblast je upravena zákonem č. 31, ze dne 9. května 2003, o právu na informace o životním prostředí a účasti veřejnosti na rozhodovacích procesech důležitých pro životní prostředí. Účelem tohoto zákona je zajistit přístup veřejnosti k informacím o životním prostředí, a tím usnadnit subjektům přístup k nástrojům potřebným k ochraně životního prostředí a zároveň i možnost ovlivňovat rozhodovací procesy v oblasti ochrany životního prostředí. Zákon je rovněž nastavuje pravidla pro účast veřejnosti na rozhodovacích procesech týkajících se životního prostředí. V této oblasti jsou zákonem vymezená obdobná pravidla a postupy pro poskytování informací, jak v právním řádu ČR. Příslušný orgán má povinnost poskytnout informace, pokud to není v rozporu s veřejným zájmem.

Oblast **posuzování vlivů** na ŽP je upravena zákonem č. 6 ze dne 13 března 1981, novelizovaný zákonem č. 101 ze dne 17. června 2005 a zákonem č. 103 ze dne 19. června 2009. I v této oblasti je zřejmá shoda v úpravě norského a českého zákona.

V oblasti odvětvových předpisů je oblast jednotlivých zdrojů upravena samostatně, ale opět v návaznosti na předpisy horizontální.

Z pohledu **ochrany půdy** je norská legislativa poměrně přísná. Souvisí to s tím, že na území celého království je plocha zemědělské půdy pro rostlinnou výrobu minimální. Pravidla ochrany jsou nastavena zákonem č. 23, ze dne 12. května 1995, zákon o půdě. Tento zákon je obecnou normou s působností nejen na půdu zemědělskou, ale obsahuje i obecnou úpravu pro pozemky lesní, hory, pobřeží apod. Cílem je zajistit takové užívání, které bude mít největší přínos pro společnost a pro subjekty na půdě hospodařící. Půdní fond musí být využíván takovým způsobem, který zajišťuje vhodné podmínky pro rozvoj místní komunity s důrazem na osídlení a zaměstnanost. Zajištění toho, že zdroje jsou využívány způsobem prospěšným pro společnost znamená vzít v úvahu skutečnost, že zdroje musí být užívány s ohledem na potřeby budoucích generací. Užívání půdy musí být šetrné k životnímu prostředí, je zohledňována ochrana půdy jako výrobního faktoru a ochrana půdy a kulturní krajiny jako základ pro život.

Zastoupení **lesních pozemků** z celkové plochy státu je výrazně vyšší, než u půdy zemědělské. Stěžejním předpisem v dané oblasti je zákon č. 31, ze dne 27. května 2005, lesní zákon. Účelem tohoto zákona je podpora trvale udržitelného hospodaření s lesními zdroji v Norsku s ohledem na podporu místního a národního ekonomického rozvoje a zajištění biologické rozmanitosti, péče o krajinu, rekreační a kulturní hodnoty spojené s lesem. Zákon se vztahuje na všechny lesy a lesní půdy. Zákon platí i v případě, kdy les a pozemek je chráněn podle zákona o ochraně přírody nebo zákonem o územním plánování a stavebním řízení a pozemek je určen pro jiné účely, než zemědělství, pokud není stanoveno jinak. Zákon vymezuje obdobně jako náš lesní zákon obecné podmínky pro užívání lesa, stanoví podmínky pro vlastníky z hlediska správy lesa, užívá pojmy lesní hospodářský plán apod. Tato úprava je obdobná jako úprava ochrany lesů v ČR.

V oblasti **ochrany vod** je norská legislativa zaměřena na dvě témata:

- ochrana vod vnitrozemských
- ochrana moře

Vzhledem k tomu, že ČR není přímořským státem a nemá legislativu vztahující se k ochraně moří, pobřeží a ústí řek do moře, budu se zabývat jen oblastí ochrany vod vnitrozemských.

Ochrana **vnitrozemských vod** je v Norsku velmi preferovanou oblastí. Většina sladké vody na světě je vázána ve vodách podzemních¹⁹⁰ a tyto slouží jako zdroje pitné a užitkové vody. V Norsku je to naopak. Zde asi 7 % sladké vody jsou vody podzemní, zbytek je voda povrchová. V Norsku je většina pitné a užitkové vody získávána právě z vod povrchových. S tímto souvisí důležitost a přísnost ochrany těchto vod. Norsko přijalo legislativu řešící ochranu vod i v souvislosti se zachováním ekosystémů a zachováním příznivého prostředí pro zachování rozvoje lidského zdraví a rozvoje společnosti.

Z hlediska ochrany vod považují za důležité se zmínit o zákonu č. 3, ze dne 15. března 1940, o říčních systémech, zákon č. 82, ze dne 24. listopadu 2000, o ochraně vodních toků a podzemních vod, novelizovaný zákonem č. 1814, ze dne 23. prosince 2009, apod. Všechny tyto normy reagují na legislativu EU a jsou s touto plně v souladu.

Ochrana **ovzduší** na území Norského království úzce souvisí s ochranou vod a půdy. S ochranou vod i půdy souvisí s tím, že Norsko využívá jako zdroje pitné vody zdroje povrchové. Norská jezera a řeky i zemědělská a lesní půda jsou zranitelné kyselým deštěm, který je dlouho považovaný za jeden z hlavních problémů životního prostředí v Norsku. Proto Norsko přijalo a důrazně prosazuje normy, které nastavují pravidla pro redukci vypouštění škodlivin do ovzduší. Stěžejním předpisem v dané oblasti je zákon č. 99, ze dne 17. prosince 2004, o omezování emisí skleníkových plynů a o obchodování s emisními povolenkami. Účelem tohoto zákona je omezit emise skleníkových plynů. Vztahuje se na emise CO₂ a jiných skleníkových plynů, v souvislosti s výrobou energie, rafinací minerálních olejů, při výrobě koksu, výrobě a zpracování železa a oceli, cementu, vápna, skla, skleněných vláken, keramických výrobků apod. Zároveň stanoví i postupy při přidělování emisních povolenek na období let 2008-2012. I v této oblasti zákon nastavuje obdobná pravidla ochrany a přidělování emisních povolenek, jako česká legislativa.

Celkově lze hodnotit úpravu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů na území Norského království jako poměrně přísnou.¹⁹¹ Tato úprava úzce souvisí s nižší dostupností využíváním přírodních zdrojů než v ČR. Za podstatné lze považovat implementaci a transpozici norem práva EU do legislativy Norského království.

---

¹⁹⁰ Statistiky uvádí, že 95 % sladké vody na světě je vázáno právě ve vodách podzemních.

¹⁹¹ Na závěr si neodpustím jednu poznámku: při návštěvách Norska jsem se nesetkal v oblasti ochrany půdy a ovzduší s problémem a tato ochrana je tvrdě vyžadována po všech subjektech. Ale byl jsem několikrát svědkem, kdy rybářská loď vyveze komunální odpad na moře, do vzdálenosti 20-30 km, kde ho do moře vysype a pak pokračuje v lovu ryb. (a to vše pod dohledem funkcionářů místní správy).

10. PERSPEKTIVY PŘI ŘEŠENÍ OCHRANY VOD, OVZDUŠÍ A PŮDNÍHO FONDU „DE LEGE FERENDA“

Zdravé životního prostředí je veřejným zájmem, ochran životního prostředí je veřejnou záležitostí. Ochrana životního prostředí obecně i ochrana přírodních zdrojů je upravena poměrně širokou škálou právních norem. Cílem těchto norem je vytvořit takové podmínky, aby ochrana ŽP a přírodních zdrojů byla co nejefektivnější. Nebylo tomu ale vždy. Zejména v období do roku 1990 docházelo k nadměrnému využívání a poškozování životního prostředí a přírodních zdrojů takovým způsobem, se kterým se příroda nedokázala sama vyrovnat, a který se velmi negativně promítá až do současné doby.

Česká republika v období po roku 1990, v reakci na nové společenské poměry, přijala novou úpravu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. Tyto předpisy reagovaly jak na nové poměry ve společnosti, tak i na nové vědecké poznatky v ochraně vod, ovzduší a půdy. Zároveň i reagovala na předpisy Evropské unie a i smlouvy a dohody na mezinárodní úrovni. V určitých oblastech ochrany tyto normy přijaly a upravily nové instituty ochrany, v určitých oblastech přejaly úpravu předcházející. Tento stav nebyl úplně ideální, ale v době hektických změn ve společnosti asi nejúčinnější.

V období, kdy Česká republika byla kandidátskou zemí pro členství v EU a po 1.5.2004 i jako člen EU, musela reagovat na evropské právní normy, její povinností bylo implementovat a transponovat právo EU do norem českého práva. Tato povinnost vedla k přijetí nových zákonů. V oblasti horizontálních předpisů se jednalo o zákon o EIA, zákon o přístupu k informacím apod. V oblasti ochrany přírodních zdrojů byl přijat nový zákon o vodách a zákon o ochraně ovzduší. Jen zákon o ochraně ZPF a lesní zákon byly zásadním způsobem novelizovány.

Z pohledu současné právní úpravy lze za vhodnou úpravu považovat zákon o ochraně ovzduší a zákon o vodách. Oba zákony v době svého vzniku obsahovaly nedostatky, popsané v předchozích kapitolách. Ty ale byly odstraněny následnými novelami.

I když byl lesní zákon přijat již v roce 1995, v době restitucí a privatizací lesů a lesních činností, byla v tomto zákoně zakotvena intenzivnější a efektivnější ochrana lesů a lesních pozemků. Tato úprava zakotvila i význam mimoprodukční funkce lesů. Zákon navázal na bohatou tradici minulého lesnického zákonodárství a znalosti zákonů v jiných evropských státech. Zákon adresně a poměrně podrobně stanovil práva a povinnosti při správě lesa a lesních pozemků. Nedostatky zjištěné při aplikaci zákona byly průběžně odstraňovány novelami. V současné době je lesní zákon plně v souladu s potřebami společnosti.

Za nejvíce problematickou lze považovat úpravu stanovenou zákonem o ochraně ZPF. I přes poměrně rozsáhlé novely, tyto problémy a nedostatky nebyly odstraněny. Za podstatné nedostatky lze považovat zejména možnost odnětí půdy ze ZPF po částech, tj. není posuzován celkový projekt nebo celkový rozsah předpokládané investice apod. Následkem tohoto je stav, kdy žadatel žádá o vynětí půdy ze ZPF po částech a žádá orgán nižšího stupně, aby si zajistil „průchodnost projektu“. Možným řešením by bylo uložení povinnosti žadateli předkládat celý projekt a jako celek by byl posuzován a odnětí půdy ze ZPF by bylo prováděno v celku.

Za nedostatečnou lze považovat i úpravu týkající se hospodaření na ZPF. Nápravou by bylo rozšíření povinností subjektů hospodařících na ZPF. Zároveň by ke zkvalitnění úpravy pomohlo i jednoznačné definování pojmů a povinností. Je otázkou, co si představit např. pod obecným vyjádřením: “*nepoškozovat příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy*”.

Taktéž není v zákoně o ochraně ZPF specifikován pojem zemědělská prvovýroba, z hlediska předepsání odvodu za odnětí půdy. Správní orgány rozhodující o předpisu odvodu nemají oč opřít svá rozhodnutí, když tento pojem zákon nedefinuje. Tento stav vyjádřil i ve svém nálezu čj. II. ÚS 81/98, Ústavní soud.

Další nedostatky v právní úpravě týkající se ochrany ZPF byly již popsány v jednotlivých kapitolách týkající se ZPF. Při psaní této práce jsem kontaktoval orgány ochrany ZPF na úrovni obcí a kraje na území Jihomoravského kraje. Tyto orgány považují za důležité přijmout celkovou novelu zákona o ochraně ZPF se zaměřením zejména na stanovení a úpravu povinností ochrany ZPF před poškozováním a zajištění účinnější kontroly. Navrhují rozšíření kompetencí České inspekce životního prostředí i na ZPF. Já sám se s těmito názory plně ztotožňuji.

Za problematické lze považovat i vztah zákona o ochraně ZPF a jeho prováděcího předpisu, vyhl. č. 13/1994 Sb. Úkolem vyhlášky je provádět a konkretizovat úpravu nadřazenou. Ve vyhlášce jsou ale subjektům ukládány povinnosti, o kterých zákon nehovoří a které zákon neukládá. Za vhodnější považuji tyto povinnosti zapracovat do znění zákona o ochraně ZPF.

11. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo nabídnout přiměřeně podrobné a dostatečně obsáhlé zhodnocení problematiky ochrany vod, ovzduší a půdy z hlediska jejich právní úpravy. Téma práce je ale velmi obsáhlé a v jedné práci nelze vystihnout všechny problémy, které se k ochraně jednotlivých zdrojů vážou. Ale je to téma, které je bohaté, zajímavé a z hlediska reálného života i praktické. Je to ale i téma, které může být i poměrně složité a nepřehledné.

Jak z práce vyplývá, je hned několik důvodů proč chránit životní prostředí a přírodní zdroje. Životní prostředí je souhrnem zdrojů, procesů a činností, důležité pro rozvoj člověka a společnosti. Jednotlivé zdroje, zejména voda, ovzduší a půda, jsou nenahraditelné zásobárny živin potřebných pro výživu rostlin a živočichů, a tím se stávají důležitým zdrojem výživy lidstva. Tyto zdroje jsou i významné složky mnoha ekosystému. Jednotlivé zdroje jsou na sobě závislé. V případě zásahu do jednoho zdroje dojde k výraznému ovlivnění celého ekosystému. Voda, ovzduší i půda jsou zdroje, které jsou nerozmnožitelné, mají pouze schopnost obnovy. Jak vyplývá jen z těchto několika vyjmenovaných důvodů, jsou tyto zdroje pro život lidí nepostradatelné. A aby se předešlo možné zkáze, je nutné životní prostředí a tyto zdroje dobře chránit.

Na počátku 90. let patřilo ohrožení a poškozování přírodních zdrojů k nejzávažnějším problémům životního prostředí. Nástrojem ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů se staly nově přijaté právní předpisy. Existence těchto předpisů je potřebná k tomu, aby bylo možné zabránit činnostem, které mohou jednotlivé složky životního prostředí poškozovat. Ale i tyto předpisy obsahují určité nejasnosti a nedostatky. Za nejvíce problematický z hlediska ochrany lze považovat zákon o ochraně ZPF. I přes popsané nedostatky jsou právní předpisy týkající se ochrany jednotlivých přírodních zdrojů významnými nástroji v procesu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů.

V úvodních kapitolách jsem si položil dvě otázky: Jaký je postoj společnosti k životnímu prostředí a k jeho ochraně? Má naše společnost dostatečné nástroje k tomu, aby zajistila ochranu životního prostředí? Domnívám se, že současná společnost si plně uvědomuje potřebu ochrany ŽP a přírodních zdrojů. Tuto ochranu neponechává jen na příslušných orgánech, ale aktivně se účastní rozhodovacích a schvalovacích procesů při ochraně. Tím odpovídám i na druhou otázku. Právě postavení veřejnosti a její účast na rozhodovacích a schvalovacích procesech je velmi významná a potřebná.

Celkově mi tato práce přinesla nový náhled na ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů. Více jsem pochopil souvislosti týkající se ochrany jednotlivých přírodních zdrojů a s tím souvisejících zákonů. Nový náhled na tuto problematiku se projeví zejména tak, že nyní budu mít určitě jiný pohled na danou problematiku. Záporné stanovisko příslušného orgánu ochrany již pro mě nebude jen negativním postojem orgánu, ale i jeho povinností a snaha dosáhnout co nejoptimálnější ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů.

12. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

12.1. PUBLIKACE, KOMENTÁŘE, SLOVNÍKY

- Akademie für Raumforschung und Landesplanung. *Deutsch-Slowakisch-Tschechisches Handbuch der Planungsbegriffe (Česko-německo-slovenská příručka územně plánovací terminologie)*. Hannover: Verlag der ARL, 1997; 544 s., ISBN 3-88838-521-0
- DAMOHORSKÝ, M. et.al. *Právo životního prostředí*. Praha: C.H.Beck, 2003, 512 s., ISBN 80-7179-747-2
- DAMOHORSKÝ, M. et.al. *Právo životního prostředí. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, 641 s. ISBN: 978-80-7179-498-1.
- DROBNÍK, J. *Základy pozemkového práva*. Praha: IFEC, 2005, 172 s., ISBN 80-903409-4-6
- DUDOVÁ, J., et.al. *Právo životního prostředí, 2. díl, 2. přepracované vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 379 s. ISBN 80-210-3978-7
- GORE, A. *Země na misce vah – Ekologie a lidský druh. Druhé vydání*. Přeložil Jan Jařab. Praha: Argo, 2000, 376 s., ISBN 80-7203-310-7
- HANIBAL, J., RAAB, P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1*, 1. vyd., Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979, 211 s.
- HAŠEK, M.: *Čistota ovzduší*, 1. vyd. Praha: PRÁCE, vydavatelství a nakladatelství ROH, 1968. 181 s.
- HESSOVÁ, Z., ŠTRUPLOVÁ, E. *Podnikatel a životní prostředí – Právní limity podnikání z hlediska ochrany životního prostředí*. Praha : C. H. Beck, 1994, 238s., ISBN 3-406-38276-2
- JANČÁŘOVÁ, I. *Účast veřejnosti při ochraně životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 153 s., ISBN 80-210-2947-1
- JIČÍNSKÝ, K. *Vodní právo*. Praha: Tisk Jaroslava Pospíšila, 1870,
- MÍŠEK, V. et.al. *Zákon o vodním hospodářství*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1960,
- MEZERA, A., et.al. *Tvorba a ochrana krajiny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979, 476 s.
- MEZŘICKÝ, V. et.al. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál s.r.o., 2005, 208 s., ISBN 80-7367-003-8
- MOLDAN, B., et.al. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí*. Praha: Karolinum, 1997, 100s., ISBN 80-7184-434-9
- MOLDAN, B., PAČES, T. *Rok 2000 konec věku plýtvání*. Praha: Mladá fronta, 1984, 256 s.
- NÁTR, L. *Rozvoj trvale neudržitelný*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 102 s. ISBN 80-246-0987-8
- PEKÁREK, M. *Právní ochrana zemědělského půdního fondu v podmínkách současné etapy vědeckotechnické revoluce v ČSSR*. Brno: Univerzita J.E.Purkyně, 1983,
- PEKÁREK, M., PRŮCHOVÁ, I. *Pozemkové právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 400 s., ISBN 80-210-3238-3

- PLOS, J. *Stavební zákon*, Český Těšín, Těšínská tiskárna a.s., 2008, 158 s., ISSN 1211-2437,
- POSPÍŠIL, B. *Životní prostředí očima právníka*. Brno: Univerzita J.E.Purkyně, 1981,
- POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část. 4. doplněné a rozšířené vydání*. Praha: C.H. Beck, 2003, 460 s. ISBN: 80-7179-801-0
- PRŮCHA, P. *Správní právo, Obecná část. 6. doplněné a aktualizované vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 356 s. ISBN 80-210-3350-9
- PRŮCHOVÁ, I., CHYBA, J. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu*. Brno: Masarykova Univerzita, 1998, ISBN 80-210-1959-X
- SKŮLOVÁ, S. et.al. *Správní právo procesní*. Praha : Eurolex Bohemia 2005
- SUCHÁNEK, J. *Nové zemědělské a lesní právo*. Praha: Prospektrum, 1996, ISBN: 80-7175-046-8
- ŠÁMAL, P., et.al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139, Komentář*, Praha: C.H. Beck, 2009, 1287 s. ISBN 978-80-7400-109-3
- ŠILARŽ, J., BOHM, A. *Vodní zákon a související předpisy*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1975,
- ŠILHÁNOVÁ, V., KOUTNÝ, J., ČABLOVÁ, M. *Urbanismus a územní plánování*. Pardubice: Univerzita Pardubice 2002, 126 s., ISBN 80-701-02-45,
- ŠTURMA, P., et.al. *Mezinárodní právo životního prostředí. I. část (obecná)*. Praha: Eva Rozkotová-IFEC, 2004, 194 s., ISBN 80-903409-2-X
- TUREČEK, K. et.al. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., s komentářem*. Praha: SONDY, s.r.o., 2002, ISBN 80-902766-8-7,
- VLK, J., et.al. *Ochrana půdního fondu a vodních zdrojů, Prevence škod*. Praha: Agrární komora ČR, 1995,

12.2. ČASOPISECKÉ A OSTATNÍ ZDROJE

- Hlaváčková, J. „Obnovená” *Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie, přijatá na zasedání Evropské rady ve dnech 15.-16. června 2006*, Veřejná správa 2006, č. 47, příloha
- Ministerstvo pro místní rozvoj. *Národní rozvojový plán ČR 2007 – 2013*. Praha, 2006
- Ministerstvo zemědělství: *Plán hlavních povodí České republiky*. Praha, JPM TISK spol. s r.o., ISBN: 978-80-7084-632-2
- Ministerstvo životního prostředí. *Agenda 21*. Praha, 2000
- Ministerstvo životního prostředí, Český ekologický ústav. *Metodika pro místní Agendy 21 v České republice*. Praha, 2003
- Ministerstvo životního prostředí. *Strategie udržitelného rozvoje*. Praha: MŽP, 2004, 59 s.
- Ministerstvo životního prostředí. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR*. Praha: MŽP, 2010, 82 s.

- Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, přijatá v Espoo (Finsko) dne 25. února 1991.

12.3. ELEKTRONICKÉ ČLÁNKY

- Adámková H. ECONNECT: *Mějme krásná brownfields* [online]. Vystaveno 21.3.2005 [citováno 7.1.2010]. Dostupné z: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?apc=zkrx1--&x=227947>
- CENIA, česká informační agentura životního prostředí. *O integrované prevenci* [online]. [citováno 17.1.2010]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFGRHE2A](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFGRHE2A)
- CENIA, česká informační agentura životního prostředí. *O místní Agendě 21* [online]. [citováno 25.1.2010]. Dostupné z: <http://www.ma21.cz/>
- Ekologie a enviromentalistika. *Terminologie* [online]. Vystaveno 2005 [citováno 5.1.2010]. Dostupné z: <http://ekologie.uhk.cz/page.aspx?pageid=38&mode=1&letter=5>
- enviWIKI, internetová encyklopedie věnovaná vzdělávání zaměřenému na prostředí. *Stockholmská konference* [online]. Vystaveno 11.10.2009 [citováno 12.10.2009]. Dostupné z: http://www.enviwiki.cz/wiki/Stockholmsk%C3%A1_A1_konference
- EUROPA EUR-Lex Přístup k právu Evropské unie. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu* [online]. Vystaveno 11.6.2008 [citováno 2.1.2010]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:-32008L0050:CS:NOT>
- Evropský parlament. *Stručně z EP - Plenární zasedání Evropského parlamentu 14.-16. července 2009* [online]. Vystaveno 16.7.2009 [citováno 2.1.2010]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/57512-194-07-29-20090629BRI57511-13-07-2009-2009/default_p001c011_cs.htm
- Ministerstvo životního prostředí ČR. *Termíny, definice v ČR* [online]. Vystaveno 2009 [citováno 18.5.2009]. Dostupný z [http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPKBFB10090](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPKBFB10090)
- Portál životního prostředí. *FAKTA a DATA* [online]. Vystaveno 17.6.1994 [citováno 5.1.2010]. Dostupné z: <http://portal.cenia.cz/kalendar/detail.php?zaznam=19>
- The UK Marine SACs Project. *EU legislation on water quality* [online]. Vystaveno 2001 [citováno 2.1.2010]. Dostupné z: http://www.ukmarinesac.org.uk/activities/water-quality/wq1_3.htm
- Ústav územního rozvoje. *Zemědělské a lesní hospodářství* [online]. Vystaveno 28.4.2009 [citováno 16.2.2010]. Dostupné z: http://www.ur.cz/images/pap/KapitolaC/2009/C2zemedelstviLesniHospodarstvi_20090428.pdf
- Výkladový slovník Životní prostředí, udržitelný rozvoj. *Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (World commission on environment and development)* [online]. Vystaveno 2007 [citováno 25.1.2010]. Dostupné z: <http://slovník.ekopolitika.cz/s.shtml#svetova-komise-pro-zivotni-prostredi-a-rozvoj>

12.4. OSTATNÍ INTERNETOVÉ ZDROJE

- www.aspi.cz
- www.beck-online.cz
- www.boskovice.cz
- www.cenia.cz
- www.chmi.cz
- www.env.cz
- www.kr.jihomoravsky.cz
- www.kr-moravskoslezsky.cz
- www.kr-vysocina.cz
- www.MA21.cz
- www.mmr.cz
- www.mzp.cz
- www.nature.cz
- www.natura2000.cz
- www.cs.wikipedia.org
- www.priroda.cz
- www.cojeco.cz

12.5. PRÁVNÍ PŘEDPISY A DOKUMENTY

- zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR
- zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- vyhl. MŽP č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů